

O. Jēpes lasāmās bibliotēkas

Noteikumi.

Grāmatas lasīšanai mājās izsniedz katram par sekošu maksu :

1) Pieaugušiem,

ņemot katru reizi vienu grāmatu

„ „ „ divas grāmatas

„ „ „ trīs „

„ „ „ četras „

2) Bērniem un jaunatnei (attiecīga jaunatnes literatūra)

ņemot katru reizi vienu grāmatu

„ „ „ divas grāmatas

Par 1 mēnesi		Par 3 mēnešiem		Par 6 mēnešiem		Par gadu	
Ls.	S.	Ls.	S.	Ls.	S.	Ls.	S.
1	—	2	70	5	—	9	—
1	20	3	30	6	20	11	40
1	40	3	90	7	40	13	80
1	60	4	50	8	60	16	20
—	50	1	20	2	10	4	—
—	70	1	80	3	30	6	40

3) Bez lasīšanas maksas ikvienam lasītājam jāiemaksā drošības nauda grāmatu vērtības apmērā, bet ne mazāk par divi latiem pieaugušiem un vienu latu bērniem un jaunatnei. (Drošības naudu izmaksā uz lasītāja pieprasījumu katrā laikā, nododot grāmatas bibliotēkā atpakaļ kārtībā. Maksa par grāmatu lasīšanu nekādā gadījumā netiek atpakaļ izmaksāta.)

4) Katrs lasītājs grāmatas var mainīt reizi nedēļā, no bibliotēkas vadītāja noteiktā laikā un kārtībā.

5) Bibliotēkas saņemtās grāmatas lasītājs var turēt pie sevis ne ilgāk kā 21 dienu (21 dienu). Par katru nokavētu dienu jāpieņem maksas 10 santīmu. Grāmatas bibliotēkā jānodod atpakaļ tādā kārtībā, kādā tās no bibliotēkas saņemtas. Par grāmatas bojāgāšanu vai pazaudēšanu atbild lasītājs, kuram tādā gadījumā jāmaksā grāmatas nominālvērtība.

6) Ja lasītājs pēc noteicējuša abonementa laika nebūtu atpakaļ nododot grāmatas, tiek uzskatīts kā pazaudējis un jāmaksā grāmatas vērtība.

7) Grāmatas jālasa arī uz grāmatām vācu un krievu valodas attiecīgās nodaļās.

8) Katru darbdienu.

9) arī abonēšanas maksa.

23969

1903

Pa faule.

23969

1949

Paſat, laſat, baſlelini,
Maſzatees, domajat,
Sweſchu labu eenembamees
Sawa neſaunatees;
Jo to, kaſ mahti aiſmirſihs
Lo Deewiſ wiſaugſtais noſodihſ.
L. G. ſhemſhentſo.

Latwiſki tulkojiſ

J. S a n d e r s.

Šihs graſmatas freeſu tulkojums «Свѣтъ Божій» no Tautas Ap-
gaismoſanas Miniſterijas iſpaſchas Sinikſas Noſatas eewehleta tautas
ſkolu bibliotekām (Каталогъ книгъ для употребленія въ низшихъ училищахъ
вѣдомства Мин. Нар. Пр., стр. 37).

Rigā 1890.

Uppaſdata un dabujama P. Behrſina graſmatu paſrdotawā.
Rigā. — Tufumā.

Дозволено цензурою. Рига, 20-го ноября 1890-го г.

I. S e m e.

Ruršč gan nebuhs kahdreis stahwejis klajā laulā waj
plafchā ptawā (stepē), kurai pat gala newar šaredset; waram
tur flatitees waj deefin zīt tahtu, zita nēla newaram eeraudsit,
lā tītai klaju laulu waj ptawu ar minas leelo kuplo šahli. Ja
nu tahdā klajumā buhdami pašlatifimees uš debefim, tad tahs
mums rahdisees lā leels apwahrsnis, ruršč pahrwahsees it lā
fils katls augstu par muhsu galwu, šawām malām aissneegdams
femi. Pate seme pee tam mums islikās lihdsenā it lā grihda.
Tā gan leelās muhsu azim, bet mahzitee wihri flaidri un gaischi
peerahda, lā pateefibā pawisam zitadi. Wini apluhlo šchās leetas
neween azim, bet ari gudru prahtu un tadeht war gudreem
wahreem issflaidrot to, lās muhsu azim leelās tīl ehmoti.
Pašlauffimees tahkat, kam gan buhs taifniba, waj muhsu azim,
waj scheem mahziteem wihreem.

Ja nu pateefibā seme buhtu lihdsenā lā grihda un padebeschu
apwahrsnis aissneegtos lihds semei, tad jau nemas nebuhtu tīl
gruhti aiseet lihds tai weetai, kur padebeschi ša-eet lopā ar semi.
Bet zīt zilweki ar naw issaigajuschī pat wīfu pašauli, tatšču
neweens no wineem naw scho apwahrschna malu šafneedfis.
Zekojot tee eewehrojuschī, lā weenmehr atrobas scha apwahrschna
widā. Tā tad tee nekad naw warejuschī tīst pee wina malas.
Bet lā tad gan waretu zitadi buht? Un pateefibā ari ir tatšču
pawisam zitadi. Naw jau neweenas weetas, kur padebeschi uš
femi nowahstos; tapat seme ari naw lihdsenā lā grihda, bet
wimai pawisam zitads isslats. Seme ir apata, it lā leela lode
jēb humba. Par to gan daschs labs brihnisees un šazihs: lā
gan zitadi seme war issflatitees, ja ne lihdsenā. Daschreis gabās
uškapt uš augsta torna, no kura war uš wīfām pufēm tahtu jo
tahtu pahrrredset; tur tad war flatitees, zīt ilgi ween patiht, un
femi tatšču zitadalu newar eeraudsit, lā tītai lihdsenu. Te ari
man no šawas pufes jafaka, lā laudis apluhloja semi newis
ween no torna gala, bet pat no tahdeem kalneem, kuri fneebšās

6—7 werstes augstumâ, un ari tur wineem seme isflatijâs weenmêhr lihdjena. Bet tâ farunajotees newojag peemirft, ka muhfu seme jau ir waren leela un ka tadeht winas opatumâ naw tiit weegli pahredfams. Ja kulainitis mums isleekâs tiit neezigi mafs, falihdsinot ar zilweku, tad zilweka augums pre semes leelumu wehl neezigats, masats. Mahzitee wihi isrehkîna-jufchi, kâ, ja mehs semi gribetum apjost, tad jostai waj-dsetu buht trihsdefmit septini tuhtstoschi werfu gorai. Jtin weegli war semes apatumu isflaidrot fchahdi: Kad brauzam uf pil-fehtu, tad wispirms eeraugam tilai pilfehtas torna galus; kad tumaf teefam, tad parahdâs mahju jumi un kad flacht peebrauzam, tad tiit redsam pafchas mahjas, namus. Ja pilfehta kalnu starpâ, tad jau ari zitadi newar buht, tâ daschs labs domâs. Te nu man jafala, ka uf jubras, fur neweena kalna nam, tas patâ redfams, kâ uf fauffemes. Semehrofin tilai fugi, kurfch tumojâs juhmalai. Wispirms eeraugam tilai mastâ galu, wehlat baitâs buxas un beidsot tilai pafchu fugi. Wehl ziti peedfihwojumi gaischi peerahda, ka muhfu seme apata. Daschi zetoraji, mahju atstahjufchi, zetojufchi pafthawigi uf weenu pufi un pahnahkfufchi mahjâ no otras pufes. Tâ, ja lahds isetu is Rigas, ar nodomu apzetot semei wisapfahrt un dotos weenmêhr uf to pufi, fur faule lez, t. i. uf rihteem, tad winsch pahnahktu Rigâ atpafal no otras pufes, t. i. no tâs, fur faule no-eet jeb reet, — no wafareem. To pafchu redsam pee ahbola. Ja mehs uf wina apfihmefim lahdu weetinu un tad no fchahs wiltfim ar pirtstu ahbolam wisapfahrt rinkî, tad pirtfts drihs ween atradisees pee apfihmetâs weetinas, tilai pee-ees pee tahs, finams, no otras pufes.

Apluhkojuſchi ſemes iſſkatu, paruſaſim ari par žitām leetām. Ratrs no mums redſejs uſleſam ſauli, kura tad poželās pee debefim aiſween angſtā un angſtā, kamehr ſahſ, aiſkal tiſpat lehni tā uſtahpuſe, laiſtees leiſup un beidsot noreetedama atſtahj mums nakti. Bet ne iſſkats apſer, ladeht tas tā noteel. Doſchs warbuht paſmeefeſe, tad ſažichu, ka tas noteel tapehž, ka muhſu ſeme greeſchās ap ſauli, tā ſalot, tā bumba. Paſlauſimees weentahrfchu peemehru, kuſch mums to leetu gaiſchati iſſkaidros. Ja laiwiſā brauzam pa upi, tad mums leetās, it ka paſchi ſtahwetum uſ weetas un žits wiſs gar mums eet un kuſtetos, un jo aſtrati laiwiſa dofees uſ preeſchu, jo wairā rahdiſees, ka leetas upmalā ſfreen aſtrati. Wiſlalat to paſchu war redſet, tad ſehd dſeſſſzeka ratos un, žaur meſchu brauzot, apluhko žemalā ſtahwoſchus koſus. Schož tad redſam wiſus garām

fkrejam, kamehr brauzejam leelas, it kà stahwetu uf weetas. Muhsu seme ari fkreen waren ahtri, tà ka mumz uf winas efoscheem israhdas, it kà seme stahwetu uf weetas un ap wihu greeftos faule. Turpretim pateefibà faule stahw uf weetas un seme faulei apahrt zetodama, greifchàs ap famu afi. Seme apgreefchàs ap famu afi 24 stundàs. Ruru pufi seme, greef-damàs ap fewi pafchu, peegreefch faulei, tajà deena, otrà — natàs. Sai gan seme greefchàs waren ahtri, tad tatfchu deena til ihà nemas nam, jo seme nemas til ahtri faulei otrus fahnus newar peegreeft, tadeht kà wima ir waren leela*).

Deesgan igu laiku laudis neshinaja, ka seme greeščas ap fauli. Domaja, ka seme šahwot uš weetas un faule greeščotees ap semi. Nadās wihrs, kurešči ščihs tahdas kausču domas no- fauza par nepareišam un peerahdija, ka leeta pawišam otrada, tas ir, ka seme greeščas ap fauli.

*) Za eesetum fättē lodi un laistum to no kahdas pa-augstas weetas, faziim basnizas torna, semē, tad eewehrotum, ka lode nenolaisios wiis stahwus us semē, bet pasleetos drustku us fahneem, us rihta pusi. Tā tad ta weetina, us kuras lode stahwu us semes krihtot wajabseja atburtees, buhtu palikuse pakātā, kamehr augšēja weetina, tur lode torni peeesta, aisteigūses mairaf fahaus — us rihta pusi. Un zitabi jau ari newareta, buht, jo weetina torni, augstaku buhdama, semei greeščotees, ahtraki wirchās us preešču, nesā taiņi preti nemtā weetina wiis semes. Ka weeta, kas tahtaku no ašs, ahtraki greeščas, war redset pee diwi špolem, u'mauttām zeeti us ašs, us furām weena leela, otra maja. Lode tadehš peeleenās us rihta pusi, jo seme greeščas no wafareem us rihteem. Franšču gudrais wihs Fud mehl zitabi peerahdija semes greeščanos ap šawu aši. Wiščs pestiprinaja leelā augstā istabā pee greešteem kahdas trihs ašes garu wiži; wižes galā wiščs peešeja pašmagu šwina bumbu u' pašpizu galu. Gribdu sem šhihs eetaises wiščs nobahrstija šmitlum. Akurat pušdeenā bumbu eestustinaja no deenwideem us jeemeekem, pee tam ta ar šawu pušpizu galu eewilka šmiltsis strihpu. Wareja domat, ka bumba tahtaf kusteдамās wairs šmiltsis zitas strihpas newilts, bet i-rahdijsas pawšam otradi. Bumba kusteдамās šahla šmiltsis wišt jaunās strihpas oisween tahtaf us wafara pusi, kas nahl no tam, ka seme greeščas no wafareem us rihteem. Otrā deenā atfal pušdeenas laikā wareja redset, ka bumba bij apstrihpojusi šmiltsis wisapšahrt u' wiršjās atfal par pirmo strihpu — no deenwideem us jeemeekem. Za ap pušdeenas laiku nostahšimes pee tahdas bumbas un usluhtošim to lihds pušdeenai otrā deenā, tad eewehrošim, ka wiņa pa to laiku wišs šmiltsis dahšadas strihpas, pat tahdas, kuras ees pirmat str hpat krustam, lihds kamehr otrā deenā ap pušdeenas laiku bumbas ašais gals kustinašees atfal pa pirmo eewilko strihpu. Wiis šchahds mehginajums notika weenā weetā, nami jau nekustās, neweens bumbu un wiži newaifabra; tā tad wišs ištahdrojās weenigi titai zaur to, ka muhtu semei lode greeščas ar nameem, pilšehteem, laudim — ar wišu, kas wiis un eesš tahs (ap 30 weršes katrā minūtē).

Tahdus mehginajumus taifia ari Peterburgâ un Maflawâ.

Schis gudrais wihrs peerahdija, la mums titai tā leelās,
it la faule greeftos ap semi, bet la pateestbā tas nebuht tā nawa.
Pateestbā seme greefšas ap fauli, lai gan ari šchaj ir šawa
rustešchandās, bet titai ne ap semi.

Ballaußfimees, to fchis gudrais wihrs stahsta. Gewehrojt faules, mehnescha un neskaitama swaigschu pulka uslezam un noreetam, waram eedomatees, ka, ja fchee wist greestos ap muhsu semi, tad tam spihdeklim buhtu wisgarakais zetsch, kusch no muhsu semes mistahstafu. Tapat, ja us lauta smiltis uswilltu weenu leelu rinkei un schim wida oiru — majaku un ja par fcheem rinkeem eetu opfahrt diwi zilweti, tad, finams, leela rinkei gahjeam buhs ja-eet dauds ahtaki, lai eespehtu weenada laiä ar masä rinkei gahjeju fawu rinkei apeat. Attahstakai swaigsnei tad ari wajadsetu ar tahdu ahtumu doetes us preelschu, tahdu nemas newaram eedomatees; wajadsetu tahdu leelu gabalu par weenu deenu nofstreet, kuzam nemas mehra newaretu fasinat. Tad nu gan buhtu jajautä, waj tad pateest muhsu seme til fwariga, ka ap to greestos wifas fchis swaigsnes, kuzas dauds leelakas par winu. Saprotams, ka laudis eefahumä par fchahdäm gudra wihra domäm fmejhäs, pee tam wehl ruhlti pahrmesdami, it ka tas zaur faweem peerahdijumeem gribetu nizinat Nabitaja flawu. Bet fchee tahdi pahrmeteji, tä runadami, hii pawisam peemirfusch, ka ispehtidami un mahzidamees fapraft spihdektu apbrihnojamos zetüs, zilweti dos wehl wairat godu un flawu Tam, kas winus til brihnischfigus radijis un pee tam wehl bewis zilwetam til gubru prahtu, wifu to ispraht. Tä tad muhsu seme it lä leels ritenis greeschäs ap fawu aft. Semei, finams, naw tahda aft, tä ritenim, winu mehš til waram eedomatees, it ka ta eetu zauri semei no weena gala lihds otram. Täs abas weetas wirs semes lodes, zaur kuzam fchahdu eedomatu aft well, nosauz par poleem*).

Seme, greefdamees ap famu aft, wisleelalo rinki taifa tajâ weetâ, fur ta wisrefnaka. No tam waram itin weegli pahr-leezinatees, tad isduram ahholam zauri adatu un tad tam leelam ap adatu greeftees. Ahhol's greefdamees fama miduzi met wisleelalo rinki wisrefnakâ weetâ, lamehr zitâs weetâs rinkis masaks un jo tuwak nahf pee tam weetâm, fur ahhols isdurts zauri, jo

*) Ratrâ fermeni, las greeščās ap ņewi pašču, atrodās punktēs taišnā līnījā, kuras līdņi negreeščās. Taħda taišna punktu līnija, wīlta domās zaur ņewi no weena gala līdņi otram, — ta ir ņemes ačs. Wīnas galus nošauz par poleem.

fchis rinfis mafafs. Tapat tas ari ar muhfuf semi. Ar faru refnako meetu — widukli — mina greefdamas taifa wisleelako rinfis, kamehr zitâs meetâs, fur seme teewafa, fchis rinfis baubf mafafs. Èa pee poleem tas jau farahwees itin mafinfch, kamehr pafchi poli netaf negreeshas libbs.

Beenu no schein poleem nofauz par seemeta polu, otru par deenwidus polu. Naw gruhiti nofinat to puffi, us luras at-
rodas weens waj otrs no mineem. Ja nostahfimees ar gihmi
pret to puffi, fur faule uflez, tad pa kreisai rofai no mums buhs
seemeta pols, pa labai deenwidus; mums aif muguras buhs ta
meeta, fur faule nooreet, jeb walara pufe.

Wif u to noftaustjees, to nupat stahstiju, kahds warbuht
fazis: seme tať wifas pufes apdsihwota, kadeht tad gan kaudis
semes otrā jeb lejas pufe nekriht nost no tās. Ja seme ir
apata, tad jau wineem jastaigā kahjām augšchup un galwu lejup.
Uf to atbildeschu, prašdams: karp tad lai tee kaudis kriht, kas
dshwo semes otrā pufe? Sinams uf leju, uf semi. Bet nu
jawaiza, to tad mehs šaprotam sem wahrba uf leju, uf semi.
Nu, to, kas mums sem kahjām. Tad tahdā sinā nemas ne-
šchaubistees, tad fazichu, ka ari teem kaudim ir seme apatšč
kahjām un gais wirs galwas, tapat kā mums. Ja mehs do-
majam par semes otras pufes eedshwotajeem, ka teem jastaigā
kahjām augšchup un galwu lejup, tad mini tajā finā par mums
nedomā nemas zitatati.

Wehl man jafata par semi, ka ta satur semi tahdu fpehtu,
 kurfch peewell wifas leetas, lahbas til ween uf wifas atrodas
 un netauj neweenai attrift noft. . . Da ja fweſcham gaisa atmeni.
 tad tas, lahdu gabaliku aiffrehjis, bodas attal atpafat ar wifu
 fparu uf semi. Pat ja zilwels mehgina palehlt augfchup, tad
 tas tuhlt mana, ka lahds farwads fpehts wifu rautin rauj at-
 pafat. So beesata lahda leeta, jo ftipraki wifu seme peewell.
 Da ja no pa-augftas weetas metiffim reifa semi naglu un fpalwu,
 tad pirmä aiffneegs semi ahtrati, tadeht ka ta beesata jeb zeetata,
 nefa fpalwa. So ftipraki seme lahdu leetu peewell, jo ſmagata
 ta. Sighfigu peemilſchanas fpehtu waram eewebrot pee magnita.
 Ja uf galda buhs nolikta abata waj tehrauda fpalwa un mehs
 tai tuwoſim jeb tos aiflahrfim ar magneta gabalu, tad tuhlt
 redſefim, ka ſchis peewilſs minetas leetas pat ta, ka newares ne
 attraitit. Magnets peewell it ihpafchi bfelfs leetas, bet seme
 wifu, kas uf wifas atrodas.

Sa buhšit eemebrojufchi wifu to, ko jau nupat faziju, tad weegli šapratifit, kad šabstifchu par semeš žetu ap šauli. Seme

greesdamàs ap fawu aſt reiſe dobàs ari ap fauli. Sche baſchs labš warbuht fajis, ka tad war runat par ſemes zetu ap fauli, tad daudſi taiſchu apgalwo, ka wiſu ſemi turot diwas kruſtom pahmetuſchàs walſiwis. Tahdam runatajam labpraht wehletos praſti, las tad paſchas walſiwis tura. Gubri wiſri, las daudſi iſpehrijuſchi un domajuſchi, ſkaidri un gaiſchi peerahda, ka muhſu ſeme neſtahm wiſ uſ walſiwim, bet zeto ap fauli plaſchajà Deema paſaulè. Saulei peewilſchanas ſpehls daudſi leelats, neta muhſu ſemei, tadeht ari ſeme, no faules peewilſta, zeto no pat paſaulès eefahuma pa to zetu, luru winai Naditajs noſpreedis un newar ne pirſta platumà pawirſitees ne uſ weenu, ne otru puſt.

Saules peewilſchanas ſpehls ſatura ſemi tapat, ka ſaites galà peefeetu aſmentinu. Ja ſaite neſaturetu, tad aſmentinſch, ſaiti rinſi greeſchot, aiſſkreetu projam. Tapat ari ſeme aiſlaistoſ waj deſin kerp, ja faules peewilſchanas ſpehls to neſaturetu.

Upluſtoſim tahtak, las zetàs no ſemes greeſchanàs ap fauli. Titai gada laiſa ſemei eefpehjamſ fawu zetu ap fauli nobeigt. Wina neſeto wiſ paſtahwigi peegreesdama faulei weenuſ fahnuſ, bet peefleedama tai tuwak drihſ fawu ſeemeta, drihſ fawu deenwiduſ puſt. No tam tad ari zetàs, ka mums naw zauru gadu weenads laiſs. Kad ſemes aſs ſeemeta data peefleenas faulei tuwak, tad ſeemeta data, lura ari mehs dſihwojam, faules ſtari kriht ſtahwaki uſ ſemi, tadeht ari pee mums tad eefahàs pawafara. No faules fiſt tapat ka no ugunſ. Seme, ſawà zetà tahtak wirſidamàs, peefleen fawu aſt ari arweenu faulei tuwak, zaur to paleel pee mums fiſtati, neta pawafari — tà tad atnahł wafara. Seme aſs paleel ar fawu ſeemeta datu faulei tuwak peeflehuſes lihſi ſeptembra mehneſcha 10. deenai. No ſchàs deenas ſahł aſs ſeemeta data no faules attahſinatees, un mums tad rodàs rudeniſ. To teeſu atkal ſemes aſs deenwiduſ data ſahł wirſitees pamafam pret fauli, tadeht ari deenwiduſ atnahł pawafara. Behz Niſkawa deenas (10. dezembra) aſs deenwiduſ data atrodàs faulei wiſtuwak. Tad ari deenwiduſ ſahłàs wafara, lamehr pee mums pa to laiſu walda auſſta ſeema.

Newaru atſtaht nepeeminejiſ, ka ſemes wirſi iraid ari apgabalı, kur wiſu zauru gadu karſta wafara. Schahdi larſti ſemes ſtrehſi ap ſemes lodes widuſli (widu, widuſi) weenadà atahumà no abeem poleem, tà tad ari faules ſtari turp katra laiſa kriht weenadà mehra*).

*) Uſ ſemes lodes atrodàs ari weetas, kur wafaras netaſ naw, bet wiſu zauru gadu walda titai auſſta ſeema. Schahdi ſemes ſtrehſi ſahw ap abeem poleem un no ledaineem oſeaneem (paſaulès juhràm) ee-

Upluſtoſim, tamdeht taſ gan tà noteek. Lai labaki iſ-ſkaidrotu. peewidſchu weentahriſchu peemebru. Ja par ſwezes leeſmu tureſim roſu, tad ta drihſ ween ſahłs degi, bet ja to nogreeſſim druſtu fahnuſ, kur leeſma wairſ taiſni neſriht rokai wirſu, tad tuhliſ eewehroſim, ka ta fiſt maſak, un jo tahtak roſu no ſwezes taiſnàs leeſmas atliſim, jo maſak karſtuma ſajutiſim. Tapat taſ ir ar teem karſtajeem widuſcheem, luras jau mineu. Tur faules ſtari kriht uſ ſemi ſta h w u, tadeht tur tiſ karſta, tapat ka tad ſwezes leeſma kriht ſtahwu uſ roſu. Appabalds, luri poleem tuwak, ſeule mei ſawuſ ſtaruſ eefchihbati, un jo eefchihbati faules ſtari kriht, jo wehſak. To ari war eewehrot katra deenu: rihiðs faules ſtari kriht uſ ſemi eefchihbi, tad ir wehſak, neta op fiſtatu puſdeenu, kur faules ſtari kriht ſtahwaki. Ja buhtu eefpehjamſ ſcho karſto ſemes widuſi apjoſt, tad debutum waren leelu joſtas weeru waj rinſi, las wiſu ſemes lodi ſabalitu 2 weenadàs bałàs: ſeemeta un deenwiduſ puſlodès. Scho tahdu rinſi noſauz par elwatoru. Pee elwatora ka deenai, ka ari naſtei weenads garuſs, katra 12 ſtundàs. Apmeerinaſchu ſin-ſahriſgo laſitoju un tuhlin fajifchu, tadeht tur deena un naſtis muhſcham weenadà garumà.

Elwatorſ, ka jau fajiju, ſteepjàs ap ſemes lodes widuſi; taſ wiſur atrodàs weenadi pret fauli, t. i. nepeefleenàs winai tuwak, neſi ari atwirſchàs tahtaku, tadeht ari deena un noſtis tur weenadà garumà. Pee mums, ſinamſ, pawifam zitabati. Kad ta ſemes lodes puſe, uſ luras mehs dſihwojam, peefleenàs faulei tuwak, tad mums ir wiſgarakàs deenas. To itin labi war eewehrot wafarà, kad deenas garuſs un naſtis turpretim iſhaſ. Tiſto ſemes lodes oſrà puſe peefleenàs faulei tuwak, tad ari tur deenas garakàs; pee mums tad turpretim taſ iſhaſas*).

ſlehgti. Smalli nemot ja-atſiſt, ka pee poleem iſſchirami 2 gada laiſi: ſeema un wafara. Siluma pee poleem maſ. Muhſu apgabalà 4 gada laiſi: pawafara, wafara, rudeniſ un ſeema, pee elwatora, karſtajà ſemes joſta, tiſai diwi: leetainaiſ un ſauſaiſ. Tomehr katra no ſchrem abeem war pilnigi ſaliſhſinàt ar muhſu wafaru, tadeht ka tur angi uſturuſ zauru gadu.

*) Deenas garuſs wirſ ſemes loti baſchads. Iraid pat apgabalı tur ſaule ſpihd neween wairak deenu no weetas, bet pat mehneſcheem ilgi. Tahda gara deena redſama ap 9. juniu tahda ſemes weeta, las ſahbaſ ſeptini tuhliſtoſchu werſes no elwatora tahtu pret abeem poleem. To teeſu atkal ap 9. bezembri tur tiſpat gara naſts. Scho eewehroſuſchi tugineeki un zelotaji, kureem ilgaku laiſu nahžàs uſturetes tažòs apgabalòs. Ari Kreewija, Archangelſtas gubernà, war eewehrot ſchahdu ſkatu. Pee paſcheem poleem ir puſgada deena un puſgada naſts. Zebſchu ſaule tur ſpihd wiſu puſgadu no weetas, tomehr ta tur ſiſda loti maſ. Ta neiſkauſe ne pat

Jau faziju, ka ekwatoras eet ap femes widuzi, weenadâ at-
tahtumâ no abeem poleem; tâ tab wiſch ſemi ſadala diwâs
weenadâs puſes: ſeemeta puſe un deenwidus puſe. Bet ja wiſtum
no tâs weetas, uſ luras ſtahwam, rinki ap wiſu femes lodi pa
abeem poleem, tad tahds rinkiſ ſadalitu wiſu femes lodi ari
diwâs weenadâs puſes: rihta puſe un wafara puſe. Scho tahdu
rinki, kas, pa abeem poleem ſemei wiſapſahrt eedams, ſadala
to rihta un wafara puſlobes, noſauz par meredianu.

Tâ nu eſat tagad laſijufchi iſtu aprakſtu par muſſu ſemi.
Tilai neſad nedomajat, ka ſcho maſuminu uſrakſtijis un iſpehtijis
weens kahds zilwels. Ka pee wiſam zitâm gudribâm, tâ ari pee
ſchâs, ſtrahdajufchi dauds gudru un mahzitu wiſru. Un luſt,
iſſinajufchi ſcho leelo gudribu, wini nam to liſufchi ſem puhra,
bet paſneegufchi to ari ſaweem lihbſzilweſeem, eewehrodami muſſu
Peſtitaja wahrdus, kuzi mahza, lai ſawam tuwakam darot tilpat
dauds laba, ka ſew paſcham. Neeuens zilwels ar gaiſchu prahtu
wehl neſad ſchâs gudribas iſpehtijſcham nam noſcheblojis un ſchi
gudriba nam ari neweenam ne maſatâ poſta darijuſi.

2. S a u l e.

Lai gan ſaule ſpoſcha un minas ſtari wiſu ſaſilda, tad
tatſchu ta naw uguns; uſ ſaules neſas nebeg. Saule ari apata,
tapat tâ muſſu ſeme, tilai neſamehrojami par ſcho leelata.
Domaju, neweenam newajadses ſaules apatumu iſſalaidrot; latrs
jau to war redſet. Bet daſcham war rahditees, ka ſaule iſſalâs
tahda, tâ ripa, i. i. ka wina plakani apata. Ahtri ween
waram pahreelinatees, zit ſchahdas domas nepareſas. Lai
kahds tura ripu un mehs eefim winai apſahrt. Kad buhſim
ripas preeſchâ, tad ta mums iſliſſees apata, bet tilko aiſeefim
tai ſahnds, te ari redſetim tilai minas weenu malu. Ja nu ſaule
buhtru ripas apatumâ, tad mehs, lihbſ ar muſſu ſemi ap wimu

to ledu, kas tur ſaſalis puſgada garâ nakti. Tâ tad abeem poleem wiſ-
apſahrt muſchigſ lebus. Ka deenas un naktis wiſur naw weenadâ ga-
rumâ, tas naht no muſſu ſemes diwejadâs luſteſchânâs: ap ſawu aſi un
ap ſauli, ka ari no tam, zit tuwu ſeme, ap ſauli eedama, peeſſeen ſawu
aſi ſaulei. Semes zelſch ap ſouli iſſalâs tâ eegarens rinkiſ. Scho rinki
noſauz ar ſweſchu wahru par „eliſi“. Saule ſchim ſemes zelam neſahw
wiſ widâ, bet wairat malâ.

zetojot, redſetum ſauli brihſcham apatu tâ ripu, brihſ atkal tilai
minas weenu ripas malu jeb ſahnus. Bet ſcha to neſad ne-
redſam, tâ tad ſaulei ne ripas, bet lobes jeb bumbas apatumâ.
Saul neſi pati beg, neſi ari kahda weela uſ minas beg. Ja
tâ buhtu, tad jau winai kattrâ ſinâ wajadſetu galu galâ ſadegi*).

Grubti gan iſſalaidrot, tâ kahda leeta war beſ begſchânas
ſpihdet, bet redſet to jau redſam pee Jahnu tahrpina: tas ari
nebeg, bet tomehr ſpihd. Saules ſtari til ſpoſchi, ka pat zilwela
aſs uſ wineem neſpehi luſtotees. Pawiſam neezigs ir uguns-
grehla ſpihdums, ſalihbſinot ar ſaules ſpoſchumu. Ugungrehlu
mehs trihs waj iſchetri juhbſes tahtu inapi fareſſam, kamehr
ſaul newaram ne paſſatitees, lai gan ſchi no mums 20 miljonu
juhſchu tahtu. Ja leelgabala lodi iſſchautu no ſaules uſ muſſu
ſemi, tad ta weenadi uſ preeſchu dodamâs atſkreetu pee mums
tilai pehz 25 gadeem. Ir gan jabrihnâs par til leelu tahtumu,
ja apzeram, ka leelgabala lode ſtreen kairu ſekundi werſti. Ari
ſaules leelumis apbrihnojamâ. No minas waretu iſtaſit puſ-
otra miljona tahdu ſemes loſchu, kahda muſhejâ. Lai waretu
labaki ſajehgt ſaules leelumu, peewedſchu ſchahdu peemeſru:
Nemſim 2 bumbas, weenu dauds tuhbſtoſchu reiſes maſatu par

*) Mahzitee wiſri dauds domajufchi un pehtijufchi, lai iſſinatu, no
tam gan zelâs ſaules ſiltums. Wairat tizomas domas par ſaules ſiltumu
ſchahdas: Dauds auſſas weelas debes plaschumâ ſawe-nojâs zaur pee-
wiſſchânas ſpehu, pee tam weelâm ahtri ſaburotees, robâs ſpihdofchi
ferment. Saule weenmeh peewelf dauds maſatu ferment, planefchu, kuras
tai eet tuwu apſahrt. Schee ferment, uſ ſauli noſtriſdami, nobeids ſamu
gaitu un ahtri ſaburdamees ar ſauli, palihbſ tai paturet minas ſiltumu.
Jau daudsreiſ peerebſets, ka 2 fermenteem ahtri ſaburotees atbalas dauds
ſiltuma. Tâ ari ſaulei, neſauſchi ſaburotees ar maſakeem fermenteem, ee-
ſpehſams iſplahtit no ſewis dauds ſiltuma. Pawiſam zitabi buhtu, ja uſ
ſaules begtu tahda weela, ſazikim p. peem. atmeu ogles. Tiltlihbſ ka
ſchihs buhtu ſadegufchâs, te ari ſaulei ſiltums juſtu, bet mehs tatſchu
ſinam, ka ſaule tapat ſildijufi un gaiſmojuſi jau no paſaules eelâhtuma.
Tâ tad uſ ſaules neſas nebeg, bet wina ſant ka zitabi dabu ſawu ſiltumu.
Mahzitee wiſri domâ, ka ſaules ſiltums robâs ſaulei ſaburotees ar dauds
tuhbſtoſchu maſatam planetem. Schihs planetes zeto netahru ap ſau i un
no tâs, aiſweenu tuwat peewiſſas, beidſot uſſriht uſ minas. Buhſit ee-
wehrojuſchi kahdreis rudens waj ſeemas wafarâ, ka ſwaigins friht.
Daſchreis minas laiſtâs pat til leelâ daubſumâ, ka ſſatitajam leelâs, it tâ
birtu ſpoſcha truſa. Schihs ir tâs maſas planetes, kuras zeto tuwu ap
ſauli. Minetâs wafarâs tâs peenahſ ſemei tuwat, tâ ka mehs tâs rebſam.
Deſgaligt ahtri ſtreenamâs, minas ar gaiſu beſriedamas, loti eekari un
daſchreis pat ſaprahgt gabalâs, pee tam ſcherſlas jeb drupatas ari nereti
noſriht uſ muſſu ſemi; bet ſchahdu planefchu wiſleelâſa dâta uſſriht uſ
ſauli. No leela ſartuma ſaule ſpihd, — tapat ka kreetni ſatarſets dſelfs
neween ſilda, bet ari gaiſchi ſpihd.

femi, otu famehrâ ar pirmo tilpat reis mafaku par fauli. Ja pirmâ buhtu tiſ refna, ka tai waretu iſdurt zauri ar olekti garu drabri, tad, lai otrai humbai waretu iſdurt zauri, wajaſetu 112 olekſchu garas drahts. Wet ja nu faule tiſ waren leela, tad japrata, kapehſ gan wina iſſlatâs tiſ mafina? Te atbildot man ja-aifrâhda uſ minas beſgaligo tahtumu no mums un jaſaka, ka katra leeta tahtumâ iſſlatâs maſa.

Saulei greeſchâs aptohrt daubſ gahju ſwaigſchûu jeb planefchu, to pulkâ ari muhſu ſeme. Wiſas ſchihs planetes, tapat ka muhſu ſeme, tumſchas un da u ſawu gaiſmu weenigi no faules. Planetes wiſas lopâ noſauz par paſauli. Saule gan ſpihd ſpoſchi, bet ari winai ſawi plantumi. To eewehrojuſchi mahzitee wiſtri, apluhkodami fauli zaur ſihſereem. No kam tee plantumi zetâs, naw wehl iſhti ſinams, bet tas gan eewehrots, ka tee aiſweenu wirſchâs uſ faules wafara puſes malu, tur paſuhd un tad atkal parahdâs faules rihtu mala. No kam ari war noſwehrt, ka faule, tapat ka wiſas zitas planetes, greeſchâs ap ſawu aſi. No wiſa redſams, ziſ brihniſchiki gudri Deems paſauli radijis. Nebuhru faules, nebuhtu ari ſiltuma, beſ kura newar iſtiſt nedſ lops, nedſ zilwets, nedſ ſtahds.

Jo ſtahwali faules ſtari kriht uſ ſemi, jo wairat wini tai dob ſiltuma — un fur ſiltums, tur rodâs dſihwiba. Tâ tas ari pee mums: tiſlihdſ ka ſeema beigta, atſpihd ſpoſcha faulite, aptampj ſaweem ſtareem ſemi, ſaſtîda to un eepreezina gan zilwetu, gan lopu, gan ſtahdu. Wiſa ſeme ſmaida faulei pretim un lepojâs iſpuſchojuſes ſateem puſu puſchkeem. Saules ſtari ſaſtîda ari toſ graudinûs, kuruſ arajs ſehjis ſawâ tihrumâ, leef uſdihgt maſeem aſmineem, kuruſ tad ſida un ſaubſe, lihds tee jau metuſchees ſteebds, plauſt un wahrpas pildâs ſelta graudeem, zaur to lihſims ari patſ ſehjeis. Pret rudeni faules ſtari ſahſ kriſt eefchêihbat uſ muhſu ſemi — tâ paleef wehſaks. To ſajuht ari gahju putni, kuri zauru wafaru muhſ preezinojuſchi ſawâm dſeeſmâm, un bareem dobâs projam uſ ſiltâm ſemem, apſinadamees, ka pee mums newares iſturet auſto ſeemu. Saka ſahle nobahſ, lapas nobſeltè un pamaſam nobiſt no koleem. Pa to laiſu faules ſtari ſahſ wehl eefchêihbaki kriſt uſ ſemi, paleef wehl daubſ auſtaks, lihds beidsot wiſa ſeme eeteſrpjâs baltâs ſneega drehbês, noleefâs it kâ meegâ uſ wiſu ſeemu. Skumigs un nepatiſtkams ir ſchahds ſeemas laiſs, ſewiſchki ja ſlatamees uſ to paſchu klajo pſawu, fur wafarâ hij redſama kupla ſahle. Ziſ tahtu ween tiſ war ſarebſet, eeraugams tiſai ſneega klajums, it kâ beſgaliga juhra. Un ſchini leelajâ ſneega klajumâ gaudo un

ſpehlejâs wehſch, rauſtidams ſchur tur ſahdu ſauſu grihſliti, kureſch neſin ka iſtizis ahrâ iſ ſneega apakſchas.

Ari gaiſma ir paſaulè no toti leela ſwara, tadeht togad par winu druſtu parunaſim. Bamehginat tiſ tumſchâ iſtabâ eeliſt ſahdu ſtahdu un drihſ ween redſeti, ka tas ſahſs nibkt, wiht un beidsot nokaltis. Turpretim ſaules gaiſmâ ſtahds plantſ, ſakos un ſeedes. To wehrâ nemot ari puſes leef uſ logeem, fur tâm wairat gaiſmas. Ja wehlates redſet, ziſ ſtahbi toti ſneebſas pehſ gaiſmas, tad mehginat tâ: eeleefat tumſchâ iſtabâ puſi un kaurat gaiſmai uſ minas ſpihdet tiſai zaur maſu zauruminu. Pehſ neziſ beenâm eewehroſti, ka puſe buhſ peeleeſufes itin tumu pee gaiſmas zaurumina. Tâ tad gaiſma preeſch katra auga no toti leela ſwara. Ja nebuhtu paſaulè gaiſmas, nebuhtu ari neweenas ſahlites; tad newaretu dſihwot neweens lops, nebuhtu ari ſwehru, jo ſcheem tad nebuhtu baribai lopu. Beſ ſtahdeem un kuſtoneem ari ne zilwets newaretu dſihwot, jo tas tatſchu no gaiſa ween ari newor pahrtiſt. Tâ tad ſinam, no ziſ leela ſwara dabâ ſiltums un gaiſma, ſinam ari, ka ſiltumu un gaiſmu mums wiſwairat dob faule. Tâ nu lai zilwets mahzâs ſchihs leelâs Deema dahwanas iſleetat ſawâ labâ.

3. S w a i g ſ n e s.

Rad lehnâ klufâ wafarâ iſejam ahrâ un paſſatamees uſ dſihdro debefſ, tad pee wina eeraugam neſſaitamu pulku ſpoſchu ſwaigſniſchu, kuras mirdſedamas mirdſ, it kâ ſpoſchas ſwezites, gan pa weenai, gan ari pa pulkâm lopâ. Ziſ tad jauki un patihkami noſtariſees, ka ſchihs ſpihd, mirdſ uu ſpihguto ploſchâ debefſ klajumâ. Doſchi ſchihs ſwaigſniſes mehdſ dehwt par Deema engeſeem, kuri debefſ logus atwehruſchi ar preeku no-luhlojotees uſ ſemi. Wet ko gan ſaziſt, kad peemineſchu, ka katra no ſchihm debefſ ſwezitem leelata par muhſu ſemi. Doſchs lobs te warbuht paſtrais galwu un ſazis, ka tee gan meli. Domehr ta ir iſta pateſſiba. Ja noſtahſimees pee tiſ augſta kalna, fur pat zepure noſtriis, galwu atpaſat atleezot, lai waretu ſarebſet galu, tad zilwets, kas kalna galâ ſtaigâs, ari iſliſſees tiſ maſs, kâ kuſtainiis. Wehl labaki. Apluhlojot baſnizâs torna apſelito kruſtu, warbuht domafit, ka tas, ja daubſ, ſahdu pueaſt garſch, waj wehl iſſaks, kamehr pateſſiba kruſts weſelu aſi waj warbuht

pat 2 afis garſchs. Ja nu leetas maſâ augſtumâ iſleelâs tiſ maſinas, las tab lai nu wehl buhtu ſakams par ſwaigſnem, no ſuram jau ta wiſtumaſa biljonu werſtu taſtu.

Te daſchs labs warbuht aikal praſis: las tab bijis uſ ſwaigſnem, las lihbſ winam zetu mehrojis? Bijis tur, ſinams, gan neweens naw, bet gan daubſ mahzitu wihru ar gudru prahtu wiſu iſpehtijufchi, peerahdijufchi un gudru mahzibu ſaraſtijufchi. Otrs warbuht ſazis, ka wiſa tahda mahziba — meli un ka tadeht winai newar tiſet. Bet ſcho mahzibu jau naw weens patſ zilwels uſraſtijis. Winu atraduſchi daubſ wiſumahzitatee wihri paſautê. Waj tab gan waretu buht, ka tee wiſſ melotu, tâ ſakot, weenus un toſ paſchus melus. Meleem ihſas ſahjas, toſ drihſ war panahſt; tee ilgi nepaſtahw un neatnes neweenam neſahda labuma. Turpretim ſchi mahziba paſneegufi zilwezei daubſ labuma. Saſat nu pehz wiſa ta paſchi, waj ſchi mahziba pateefiba waj meli. Bilniga pateefiba, miſtee laſitaji! Tapat ka ari pateefiba, ka Deems zilwelam dewis gaiſchu prahtu, lai winſch domatu, pehtitu un uſraſtitu labu mahzibu ſaweem lihbſziimeleem par labu, bet neſehdetu wiſ aſſtraſhnê. Jau no ſen laiſeem no-peatni pehtija, lai waretu iſpraſt Deema leelos darbus. Ilgi puhlejâs, lihbſ iſdomaja tahdu rihtu, ar ſuru war azij palihbſet ſarebſet tahtos ſwaigſnes un apſtatit winas tâ, it tâ tâs atraſtos turu preeſch azim. Scho rihtu noſauz par Eihſeri. Mahzitee wihri, zaur Eihſeri ſwaigſnes apluhlojuſchi, pahrllezinajâs, ka daſchas no winam ſtahw uſ weetas. Schihs ari noſauza par ſtahwu ſwaigſnem. Zitas turpretim eet ſchim ſtahwu ſwaigſnem aptahrt — tâs ir gahju ſwaigſnes jeb planetes. Gahju ſwaigſnes maſakas par ſtahwu ſwaigſnem, tadeht mehſ winas ari retat redſam. Gandrihſ wiſas tâs ſwaigſnes, las walardſ redſamas ſpihbam pee debefim, ir ſtahwu ſwaigſnes. Winas atrodâs pa leelalai datai pudureem kopâ, tiſſo reti ſur ſahda wairat atſtahtu. Mahzitee wihri latru ſwaigſchxu pulzinu jeb puduri noſauz ar ihpaſchu wahrdu. Ari tauta daſchus no wineem eefauſuſ ihpaſchâ wahrda. Kurſch gan neſinatu parahdit Mahras zetu (debefs jeb peena zetu), feetimu, ſchſihbos jeb greiſos ratus, auſekli, ſpulgi u. t. t. Mahras jeb peena zetu redſam ſklaidrâ wakarâ ſteepjamees pee debefim it lâ baltu loku no ſeemekeem uſ deenwideem. Ja winu apluhlojam zaur Eihſeri, tad waram eemehtot, ka tas paſtahw no neſſaitama pulla maſu ſwaigſniſchu. Beſ Eihſera meefigam azim maſas ſwaigſnites newaram iſſchſirt; tadeht winas mums iſleelâs lâ baltu ſtrahwa, ſura lehni atſpihguto ſemi.

Ka ſaulei, tâ ari ſchim ſtahwu ſwaigſnem latrai ſaws ſpihbams. Stahwu ſwaigſnem naw weenads ſpihbams, daſcha ſpoſchala, daſcha bahlata — zit nu latra leela un zit latra tablu no mums. Degofcha ſweze jau ari tahtumâ iſſlatâs maſina, tiſſo mirdſofcha, bet weſels ugunſgrehts tai paſchâ tahtumâ daubſ leelaks, tapehz ka tas daubſ, daubſ leelaks. Tapat ari ſwaigſnes pee debefim ne wiſas weenada leelumâ: leela ſwaigſne redſama tahtaki un gaiſchaki, neſa maſala. Ja nu ſahda, ihpaſchi maſala ſwaigſne pahraſi tablu no mums, tad to nemas nredsſam. Tapat ari diwi ſwaigſnes weenada leeluma un ſpoſchuma, mums iſſiſſees weena leelata, otra maſala, ja weena daubſ tablatu no mums par otru.

4. M e h n e ſ i s.

Pehz ſaules laudis wairat eewehrojuſchi mehneſi. Medſejis, ſinams, winu latrs, bet ne iſ weens to mahzitees tumaku paſiht. Daſchi ſtahta, ka eſot 12 brahtli mehneſchi, ſuri gadſſahrtâ rahdotees latrs ſawâ reiſê. Ziti aikal ſaka, ka uſ mehneſcha Rains turot Ahbelu daſſchas. Treſchee aikal apgalwo, ka mehneſi eſot uſrauta meita ar wiſeem uhdens nehſcheem, tadeht ka ta ſwehtdeenâs neſuſi uhdeni. Ja laudis mehneſi tumak paſihtu, tad neſiahtitu wiſ par to tahdas paſaſas. Paſlauſſimees, to ſaka mahzitee wihri par mehneſi.

Mehneſis, tapat lâ muhſu ſeme, — apaſch; tiſlai winſch par ſemi ſahdas 50 reiſes maſaka. Mehneſis ap ſawu aſt apgreſchâs 28 deenâs un lihbſ ar muhſu ſemi zeto ari ap ſauli. Winſch tapat peeturâs pee muhſu ſemes un zeto ap to, ka ſeme ap ſauli. Tâ tad mehneſim trejaba kuſteſchanâs: ap ſawu aſt, ap ſemi un kopâ ar ſcho ap ſauli. Mehneſis 50 tuhſtoſchu juhſchu tablu no mums. Ja ſtarp ſemi un mehneſi waretu uſbuhwêt dſelſzketu un ja no muhſu ſemes tad brauktu ſahds zilwels turp, tad tas, braukdams 28 werſtes ſtundâ, mehneſi nonahſtu tiſai pehz 521 deenas; winam gandrihſ puſotra gada iſeetu uſ zeta.

Mehneſim gan paſcham ſawas gaiſmas jeb ſpoſchuma naw, bet winſch to dabu no ſaules, ſuras ſtari tad ari mums no mehneſcha atſpogutojâs. Tas gan iſſlauſâs ehrmoti, bet pateefbâ tur neſas ſawads naw. Spogulim jau ari naw ſawa gaiſma

jeb ſpoſchuma, bet tiſlihbſ ſcho apſpibb ſaules ſtari, tad tee tublit atſpogutojās. Tā daſchreiſ behrni mehds ſpoguta gabalinā atſpogutojoſchos ſaules ſtarus laiſt weens oram azis*).

Uhdēnim ari nāw ſawa ſpoſchuma, bet katreſ tatſchu buhs eewehrojās, ka no upeſ waj dihbſ atſpogutojās ſaules ſtari. Ja mehneſim poſcham buhtu ſawſ ſpoſchums, ſawa gaiſma; tad mehſ to weenmehſ redſetum wiſā pilnā apatumā, tapat tā ſauli. Daſchreiſ to redſam apatu tā ripu, zitreiſ atkal puſapatu un ſahdreis ari tā ziroi (beſ ſahra). Mehneſim tā mainotees — peenemotees un diſtrot — mehſ ſakam, ka mums: jauns, augoſchs, pilns un weſs mehneſis. Tagad apluhſoſim, tadeht gan mehneſim tahds daſchad: iſſtats. Noliſim uſ galda ſwezi, panemim rofā ahholu un tureſim to pret leeſmu; paſchi pee tam noſtahſimees ſtarp ſwezi un ahholu, beidsamo neapehnodami. Gewehroſim, ka ta ahhola puſe, ſuru mehſ redſam, buhs no ſwezes apgaiſmota tapat, tā pilns mehneſis apgaiſmots no ſaules. Bet nu noliſim ſwezi eefohuus un ahholu noſtahdiſim preetiſch muhſu azim, tad eewehroſim, ka ta ahhola puſe, ſura mums peegreeſta — gaiſcha, kamehr otra — tumſcha. Tā apgaiſmots mums iſleekās mehneſis pehbīgā zeturtſni. Ja wiſiſimees tohtat uſ preetiſchu, tad eewehroſim, ka apgaiſmota ahhola puſe paleeſ aiſweenu ſchauraka, lihds beidsot ta pawiſam paſuhd. Tā tas noteet ari or mehneſi.

Tanīs brihſchds, tad mehneſcha neredſam, tas mums peegreeſis ſawu tumſcho, neapgaiſmoto puſi. Pehz pahri deenām jau winu eeraugam tā jaunu mehneſi, zirpes iſſtata. Jaunā mehneſi mehds aiſween liht, tadeht ari laudis zebluſēs paruna, it tā tad jauns mehneſis maſgatos. Laudis ari ſaka, ka jaunā mehneſi diſmuſchee nepaleeſot nekad wezi. Tahdam mahnutizibām, ſinamē, nāw ne maſtās pateeſibās.

Jauns mehneſis, aiſweenu peeaugdams, pehz ſahda nebekas laiſa jau iſſtata tā puſtukulis; tahds ir mehneſis pirmā zeturtſni. Tahat wiſch peenemās wehl wairak, lihds kamehr beidsot nepeeang par pilnu mehneſi. Pehz pilna mehneſcha wina apgaiſmota puſe ſahl otkal pamaſim m no mums nogreeſtees — tad redſam mehneſi diſtam, lihds beidsot tas pawiſam noſuhd. Pehz ſahda laiſa atkal dabunam jaunu mehneſi u. t. t.

Jau mineju, ka mehneſis apgreeſchās ap ſawu aſi 28 deenās. Tā tad wiſch greeſchās dauds lehnati, ne tā muhſu ſeme; tapehz

*) Katru leetu mehſ tiſ tadeht waram ſaredſet, ka ſaules ſtari no winas atſpogutojās muhſu azis.

ari deenas un naſtis uſ mehneſcha dauds garakas, neſā pee mums. Weena mehneſcha deena tiſ gara, ka pee mums 14 deenas; tapat ari weena naſtis uſ mehneſcha — 14 muhſu naſchu garumā. Mehneſi labi apluhſojot, eeraudiſim uſ ta tumſchus plantumus. Memahzitee laudis ſtahſta, ka tur eſot uſrauta meita ar wiſeem uhdens nehſcheem. Mahzitee wihri apgalwo, ka ſchee plantumi ne-eſot neſas zits, tā mehneſcha ſalni un lejaſ. Daſchs labs to netizēs un ſazis: Deems tatſchu wiſeem, tā mahziteem, tā ne-mahziteem, dewis weenadu azu gaiſchumu — waj tad mahziti zilweki ſpehj mehneſi apluhſot labati, neſā nemahziti; mahziba tal azis nepahrlabo. Tahds runatajs malbās, un man winam jaſata, ka mahziba teeſcham palihdſejuſt labati ſaredſet. Titai zaur mahzibu laudim bijis eephejams iſgudrot ſihſeri, ar ſuru war ſaredſet zilweku uſ klaju lauka pat dimi juhbſchu tahſumā. Ja tahdam runatajam poſcham ſahdreis atgaditos zaur ſihſeri paluhſot uſ mehneſi, tad wiſch to eeraudiſitu dauds leelaſu, un melnee plantumi ari winam rahditos tā ſalni un lejaſ. Pat deſmiteem miljonu juhbſchu tahdās ſwaigines, zaur ſihſeri apluhſotas, iſrahdās muhſu azim tiſ leelaſ, tā pilns mehneſis.

5. Par ſaules un mehneſcha aptumſchoſhanu.

Daſchreiſ paſchā deenas laiſā paleeſ nejaufchi tumſchs, ſemē metās pakrehſla, tā ka daſchās weetas redſamas pat ſwaigines. Laudis mehds tod ſazit, ka ſaule aptumſchojuſēs. Ari mehneſis daſchreiſ aptumſchojās, tiſtai mehſ to maſak eewehrojam, jo tas jau noteet naſti. Ja buhſit eewehrojuſchi, tad ſtahſtiju par ſauli, ka ta gaiſmo pate ar ſawu gaiſmu, bet mehneſis atſpihuto tiſtai ſaules gaiſmu, ka ap ſauli greeſchās ſeme, bet ne ap ſemi ſaule, ka mehneſis, greeſdamees ap ſemi, reiſā eet ari ſaulei apſahri, — tad weegli ſapranſit, kad mehginafchu tumali iſſidrot, ka ſaule un mehneſis aptumſchojās. Papreeſch apluhſoſim, tā ſtahw mehneſis, nemot pret ſemi un ſauli, jaunā mehneſi, kad tas mums neſpihd. Tad mehneſis mums peegreeſis ſawu tumſcho no ſaules neapſpiheto puſi — tadeht mehſ to ari neredſam. Tā peegreeſtees wiſch war weenigi tiſtai tad, kad tas atrodās ſtarp muhſu ſemim ſauli. Tapat ja tureſim ahholu

taifni pret fwezes leefmu un femi, tad redsefim tilai ahbola tumfcho pufi. Ja kahdu apatu leetu turefim tã, la ta atrodas taifni starp fwezes leefmu un muhsu azi, tad minetã leeta aifflahs leefmu tã, la mehs tãs neredsefim. Tã tas ari ir ar fauli. Kad mehnefis nostahjãs starp fauli un muhsu semi, tad faule aptumfchojãs, jo mehs wihu newaram redset, tadeht ka mehnefis tai preelfchã. Ja schis katra jauna mehnefcha eefahlumã no stahstos taifni starp fauli un muhsu semi weenã un tai paschã weetã, tad mums pehz katrãr 28 deenãm buhtu faules aptumfchofchana, tapehz ka jauns mehnefis jau fahltãs aifweenu pehz 28 deenãm. Bet mehnefis fawã zetã newirschãs weenadi, bet pasleenãs drihs us weenu, drihs us otru pufi. Schi pasleefchanãs noteel tadeht, ka tas teel peewilltis tillab no faules, semes un zitãm gahju swaigsnem. Sinams, gahju swaigsnes peewell mehnefi ar daufi masafu spehtu, nekã faule, tadeht ka winas paschãs daufi masafas, nekã schi un atrodas tahlatu no mehnefcha, nekã faule. Pawisam peewillt winas mehnefcha nespehj, bet tatschu schad tad zaur sawu peewillfchanas spehtu tam leel wairaf pasleetees waj nu nu us weenu waj otru pufi, tadeht ari mehnefis tã maina sawu zetũ. War jau eepreefch aprehkinat, kad un tuxã weetã buhs mehnefim tuwafu kahda leelata gahju swaigsnẽ, tuxã tad to peewillt few tuwafu. Ja nu sinams gahju swaigsnẽs peewillfchanas spehta stiprums, tad war ari jau eepreefch aprehkinat, kad faule aptumfchofees. Saulei aptumfchojotees mehnefis to daschreis pawisam aifflahj, zitreis atkal tilai widu, tã ka paleel redsamãs tilai faules malas, it kã spofchs grebsens, bet kahdreif aptumfchojãs kahda faules data ween. Te wehl ja-peemin, kã daufisreis faules aptumfchofchana redsama tif weenã weetã, komehr zitur to nemas neredf. Kadeht tas tã noteel, to tuhlt stahstifchu. Ja wellam taifnu lighniju no muhsu azz us faules widu un ja us schãs lighnias atrodas ari mehnefcha widus, tad mehnefis pawisam aifflahs fauli muhsu azij un mums tad buhs pilniga faules aptumfchofchana. Turpretim ja mehnefcha widus peefleenãs fahmus no tãs taifnãs lighnias, kas faweeno muhsu azi ar faules widu, tad faule aptumfchofees newis pilnigi, bet tif pa datai. Mehnefis par muhsu semi peezeffit reises masafs, tadeht tas ari nespehj wifu semi no faules aifflahj. Tã tad gadãs, kã weenã weetã faule pawisam aptumfchojãs, otrã — mehnefis aifflahj tilai kahdu datu no tãs un wehl tahlatu faules aptumfchofchana nemas wairs naw redsama. Bet kapehz gan faule weenreis pawisam aptumfchojãs un otreif — tilai winas widus, tã kã malas paleel redsamãs it kã spofchs grebsens?

Zai buhtu labaki faprotams, peewebifchu weentahrfchu peemehru. Nolikfim us galba aifbedfinatu fwezi, panemfim rotã kahdu apatu leetian, fazifim olinu un atkaphfimees tad pahris folu no galba atpatat. Ja nu tagad, us leefmu flatidamees, turefim olinu tuwu pee muhsu azz, tad leefmas nemas neredsefim, bet ja bihdifim to taifnã lighnija leefmai tuwafu, tad olina mums islitfees kã tumfchs apatums, no leefmas apspihdets. Mehnefis, zetodams ap semi, naw katra reis weenadã tahlumã no tãs. Daschreis tas atrodas tuwafu, zitreis atkal atstatafu. Saulei aptumfchojotees mehs luhfojamees zaur mehnefi us fauli, tapat kã zaur olinu us fwezes leefmu. Ja mehnefis stahw semei tuwafu, tad tas aifflahj fauli pawisam, bet ja tahlatu — tad tilai widu ween, tã kã faules malas paleel redsamãs it kã spofchs grebsens. Sinams, tas ari nahf pa datai no tam, zif tahlu pate faule no semes, jo, kã jau lastjam, ari seme fawã zetã ap fauli nestahw weenmehre weenadã attahlumã no schis. Te atkal itin weegli waram mehginat ar olinu un fwezi. Turefim olinu us weetas atkal tajã taifnã lighnija starp muhsu azi un leefmu. Ja nu kahds fwezi atlitst tahlatu nost, tad olina aifflahs wifu winas leefmu, bet kad fwezi peebihdis tuwafu, tud olina apehnos tilai leefmas. Up paschu olinu tad eewehrofim gaischu rinfiti.

Tapat tas ari ir ar fauli. Ja wina no mums tahlu, tad mehnefis to aifflahj pawisam, bet ja tuwu, tad tilai winas widuzi ween, tã kã malas paleel redsamãs.

Zabi sinadami faules un mehnefcha zetũs, mahzitee wihri jau eepreefch aprehkina, kad un tur buhs redsama faules aptumfchofchana. Tapat ari eepreefch pasafa, waj ta buhs pilniga, waj tilai pa datai, waj ari grebsena isslatã aptumfchofees. Un wifu to aprehkina un nosafa eepreefch pat us mata.

Saule aptumfchojãs ari tad, kad neween mehnefis, bet zita kahda gahju swaigsnẽ (planeta) nonahf starp semi un fauli. Ari fcho aptumfchofchanu mahziti wihri isrehkina jeb nosafa jau eepreefch. Tilai kahda faules aptumfchofchana mas manama, tadeht kã planeta aif leela tahluma mums leelãs masafa, nekã mehnefis. Planete, fauli aptumfchojot, to muhsu azim neaiffeds, bet gan us faules manam it kã plantumus*).

Ari mehnefis aptumfchojãs. Tas noteel tad, kad seme nostuhst taifni starp fauli un mehnefi. Seme tad aifflahj meh-

*) Daschreis gahju swaigsnem (planetãm) zekojot starp fauli un muhsu semi atgadãs ari pilniga faules aptumfchofchana.

nefim faules gaifmu un tas tadeht aptumfchojäs*). — Seme leelata neta mehnefs, tadeht ari winas ehna leelata un mehnefs tadeht aptumfchojäs beefchati, neta faule.

6. S i l t u m s.

I.

Rad mums tahdreif seemâ metâs aufstis, tad steigfchus fteidfamees fitta iftabâ un tur, masu brihtianu pee fittas krahfns pastahwejufchi, jau efam aikal aifilufchi. Kadeht gan mehs fasilâm? Tadeht, ka krahfns fittums pahrgahja muhfu meefâs. Bet kad panemfim rokâ keegeli, waj fchis gan ari tad fildis tapat kâ krahfns? Sinams gan, bet tifai tad, kad winu pee uguns eepreefch buhfim fasilbijufchi. Silbot fittums no uguns pahrees keegeli un fchis paliks tif karfis, ka pee ta newarefim ne pirtfta peedurt. Ja tahdu fatarfetu keegeli eemetam aufstâ uhdeni, tad tas drihf atdseest, tadeht ka fittums no keegeta ifeet uhdeni. Tâ nu redsam, ka fittums no krahfns pahrgahja muhfu meefâ; no uguns — keegeli un beidsot no keegeta uhdeni. No ta waram nofkarft, ka fitta kas leetas fteidsâs at dot famu fittumu aufstakâm leetâm. Pafaulê naw nemaf tahdu leetu, kuzâm nebuhtu dauds maf fittuma. Sai gan daschas no tam mums leefâs pawifam aufstas, tatfchu winas war ari atrast dauds maf fittuma. Kadeht tas tâ ir, par to parumofim wehlufu, bet tagad fahstifchu, kâ daschâs leetâs rodâs fittums. Nemfim peemehram kramu un fchfittawu. Ufifufchi uf krama degli, fchfifim tad uf fchfittawu. Kas gan tad notiks? Vohs dsirfsteles un deglis aifdegfees. Kad fchis dsirfsteles fakrahfim uf balta papira un apluhkofim paleelinafchanas glahfê, tad eewehrofim, ka winas naw zits nefas, ka tifai mafi tehrauda gabalini. Schfilot kramu, fchee gabalini atdalâs no fchfittawas un zaur fiteenu tâ fatarfâs, ka eefpehj aifbedfinat pat degli. Naw gruhti uguni dabut, ja dimus kofu gabalus behrsejam weenu gar otu. Zaur tahdu berfsechanu wini tif tablu eefarft, ka eedegâs pat leefmâs. Zafaka, ka pafaulê wehl tahdas tautas, kuzas zitadi nemaf nefin uguni dabut,

*) Ja faules, semes, mehnefs widi un apluhkotaja aqs fahw weenâ taifnâ lihnijâ, tad pilnâ mehnefs mehnefcha nemaf neredsam, jo winfch tad paflehpees semes ehna.

tâ weenigi dimus kofu gabalus behrfedamas. Katrs fahdu reis buhs redsejis kluzi pufchu plehfcham. Kad fchis buhs pahrphefts un mehs panemfim fihli rokâ, tad tuhtit matifim, ka tas fipri eefarfts; tapat ari fafilis ta wahle waj zirwja peete, ar kuru fihli dsina kluzi. Ze nu waram eewehrot, ka wifas zeetas weelas eefilft, ja tâs waj nu weenu gar otu behrfcham, waj weenu uf otras fittam. Tâ fwahrpfts, befsai dehlei zaurumu urbjot, janofwaida taufeem, lai dehle urbjot zaur behrfsechanu brauzot afs ne-eedegtofs. Nofalufchas rolas behrfcham weenigi tadeht, lai tâs aikal fasilu. Ari no puhfchanas zetâs fittums. Tâ purmâs, kur puhft weza fahle un daschadas fahnes, mehs nereti eeraugam uguninas. Gaudis mehds fazit, ka tahdas uguntinas parahdot weetas, kur aprakta nauda, kur welns naudu fchahwejot jeb kaltejot. Bet tâ nu naw, ka domâ mahnutizigee laudis. No puhfotfcham weelâm pazekas twaifi, kuri tad ar gaifu faweenodamees aifdegâs un tâ, luhf, zetâs fchis uguntinas. Mirs feens, fchuhni fahahfts, fahf puhf zaur kofeenâ zetâs tahds karstums, ka tas daschreis pat aifdegâs leefmâm.

Wismairaf fittuma, finams, dob faule. Katram behrnam jau finams, ka wafaru ta filda dauds wairaf, neta seemu. Daschi domâ, ka wafarâ seme faulei tumatu un ka tadeht ari efot fittaks. Pateefibâ pawifam otradi, — wafarâ seme no faules tahlatu. Ifklaidrofchanas deht nemfim fchahdu peemehru. Aifdedfinafim fwezi un nolitim to uf galda. Ja nu tagad turefim rolu mirs leefmas ischetru pirtftu attahlumâ, tad mums rola drihf ween fahfs degt, tâ ka ilgati wairs newarefim turêt. Turpretim ja turefim rolu tahdâ pat attahlumâ leefmai eefahnu, tad ta nemaf wairs nedegs. Tâ tas ari ar fauli. Wafarâ wina atrodas tahlatu no semes, bet ta famus ftarus fuhfa taifni fahwu uf femi, tadeht fche tif fittis, kamehr seemâ faules ftari kriht uf femi eefahnu, eefchfihbati un tad, finams, filda mafaf. Duhf, tadeht wafaru pee mums fittaki, neta seemu. Saules ftaru toti dauds. Ja puteklifchu uf semes nefkaitams daudfums, tad faules ftaru naw nebuhi mafaf. Katrs ftars atnes mums fittuma, tatfchu ne tif leelu, ka tas eefpehtu fahdu leetu aifbedfinat. Bet ja faweenô wairaf faules ftarus kopâ, tad tee gan eefpehj aifbedfinat. Saules ftarus war wairafus kopâ faweenot ar ihpafchu glahfi. Buhft warbuhf tahdreif redsejufchi, ka daschi ar fchahdu glahfi faules gaifâ eefmehfê pihpi.

II.

Jo tahda leeta wairaf fafilft, jo ta wairaf isplehfchâs. To jau katris buhs eewehrojis. Nemfim peemehra deht glahfes truhb inu

aistaiſitu galu; eeleſim winā auſtu uhdeni un tad truhbinu faſilbiſim. Tad eewehroſim ka uhdens truhbinā ſahpiſ uſ augſchu, — iſliſſees it ka winā uhdens buhtu wairaf. Ja truhbinai ſaujat atdiſt, un ja uhdens nebuhs wahrijees tad tur uhdena rafees atkal tiſ pat daubſ ziſ bij eefahſumā. Ta tad faſilſtot uhdens truhbinā iſplehſchās.

Nemſim zuhtas puſſli, peepuhtim to un tad, galu aiſſehjuſchi, nolitſim uſ ſiltu krahſni. Zaur ſiltumu gaiſs puſſli iſplehtiſſees pat tiſ tahtu, ka puſſliſ pahrepliſtiſ. Auſtā glaſſe ſarſtu tehju waj uhdeni lejot daubſreiſ rebsam, ka ta ſapliſti. Kadeht gan ſchi ſapliſti? Katram ſinams, ka dibens glaſſei daubſ beefaſs, neſa ſahni; tā tad ſahni no ſarſta uhdena daubſ ahtiraki iſplehſchās, neſa dibens; tapehž ari glaſſes ſahni wiſbeeſchaki pliſti no dibena noſt*).

Kalejs reepu ritenim nem aiſweenu iſſaku neſa patſ ritena apmehrs, zitadi jau riteniſ netiktu tiſ zeeſchi kopā turets. Kad tahda ripa faſilbida, tad ta iſplehſchās un top par riteni leelaſa, tā ka gluſchi weegli winu tad war tam uſwillt. Kad reepa atdiſſeſt, tad ta paleeſt daubſ maſaka un tadeht ſawell riteni jo zeeſchi kopā. Bet ja wina auſta buhtu nemta ritena apmehrā, tad taſ ta nebuhtu.

Ahboleem zepot pliſti miſa. Kadeht gan ſchi pliſti? Ahbols ſewi ſatura gaiſu un uhdeni; ſchee abi zepot faſilſt un iſplehſchās tiſ ſtipri, ka abeem wairſ naw kopā telpaſ deefgan un miſai jaſpliſti puſchu, lai ſchee waretu tiſt ahrā. Ja ar paſlapju malku ſurinam krahſni, tad diſirdam ſtipri ſprehgajam. Ari malkā atrodās gaiſs un uhdens. Ubi no ſiltuma iſplehſchās un tad ar ſparu plehſch malku puſchu, tā ka diſird krahſni ſprehgajam. Almeni, ſahls u. z. leetas uguni ſprehgā meenigi tadeht, ka tee ſatura ſewi gaiſu waj uhdeni. Schaujamo pulweri taiſa no ogles, ſalpetra un ſehra jeb ſehweles. Pulweriſ aiſbegās, tiſko diſirſtelite teel ſlaht, pahrewehſchās gaſſā, kaſ no ſiltuma toti ahtri iſplehſchās. Plintē ſchi tahda gaſſa, neatraſdama iſejaſ, ar leelaſo ſparu ſper lodi iſ ſtobra ahrā.

III.

Jo ſahda leeta wairaf faſilbida, jo ta ſewi ſatura wairaf ſiltuma un wairaf iſplehſchās. Ir atraſte ihpaſchs rihts, ar kuru war iſſinat, ziſ ſtipri ſahda leeta jeb kermens faſilbiſi. Scho

*) Katram ſinams, ka glaſſes eeſſchpuſe iſplehſchās ahtiraki, neſa ahrpuſe. Tadeht ari, ahtri faſilſtot, beelaſa glaſſe pliſti ahtiraki, neſa plahnata. Tā tad plahnata glaſſe tani ſinā ſtipraſa par beefaſu.

rihtu noſauz ar ſweſchu wahrdu par termometru. Winu taiſa ſchahdi: Nem glaſſes truhbinu, kaſ wiſzaur uſ matu weenadā teewumā. Truhbinas apoffchas galſ zeets un bumbinas iſſſatā; ſcho bumbinu peepilda ar diſiwhſudrabu. Pehž tam iſ paſchas truhbinas iſdſen gaiſu tahdi: Silba truhbinu uſ lampas, tad diſiwhſudrabs ſaſliſ ſahſ wahritees, to garainas ſahpi lihts truhbinas augſchai un aiſnes lihts gaiſu. Pehž tam aiſtaifa zauruminu zeeti un peetiſtrina truhbinu pee rahmiſcha. Tad to eeleef kuhſtoſchā ſneegā, zaur ko diſiwhſudrabs ſaraujaſ un leelaſ, it ka ta buhtu palizis maſaf, neſa bij. To weetu, kura diſiwhſudrabs, truhbinā uſ leju ſahpdams noſtahjees, apſihmē ar ſihmi „0“. Pehž tam truhbinu eeleef wehroſchā uhdeni. Te nu, ſinams, diſiwhſudrabs, no ſiltuma iſplehſchotees, ſahpi augſchup. Scho weetinu, kur diſiwhſudrabs augſchup ſahpdams truhbinā noſtahjaſ, daſchi apſihmē ar 80, ziti atkal ar 100. Ja weetinu griſ apſihmet ar 80, tad rahmitiſ no apoffchas ſihmes „0“ lihts augſchiſime „80“ jaſadala 80 weenadās dalinaſ. Scha eedalija termometru wina iſgudrotajſ Reomirſ; tadeht ari lihts pat ſchai baltai deenai tahdu 80 dalinu termometru noſauz par Reomira termometru. Rahds zitiſ mahziſ wihrs, Zelfiſjſ wahrdā, eedalija rahmiti 100 weenadās dalinaſ; tadeht ſcho ari noſauz par Zelfiſja termometru. Katru tahdu dalinu waj nu pee meena, waj otra termometra noſauz ar ſweſchu wahrdu par gradu. Ja rahmiti apoffch „0“ ari ſadalifiſim gradōs, tad teem wareſim iſmehtot auſtumu, kamehr gradeem augſchpus 0 tiſtai ſiltumu. Tā ja termometri eeliſſim uhdeni un diſiwhſudrabs pazelfſees no 0 augſchup lihts 14° (gradam), tad ſaſiſim, ka uhdens 14° ſilts, bet ja diſiwhſudrabs laiſiſſees lejup, ſaſiſim lihts 2°, tad uhdens buhs 2° auſtiſ*).

Lai pareiſi waretu ſiltuma ſtiprumu**) iſmehtot, bij nepeezeefchami wajadſigs liſt termometri tahdu weelu, kura iſplehſchās no ſiltuma weenmehr weenlihtſigi. Tā ja kermens garuma nemot pee 1° ſiltuma iſplehſchās par weenu ſimbatu pehdas, tad pee 100° minai jaſiſplehſchās par weſelu pehdū. Un labakaſ weelaſ preeſch tam newareja atraſt, ka diſiwhſudrabu. Schiſ pat no maſaka ſiltuma iſplehſchās. Tiſlihts ka ſiltums maſu leetu paleeſ

*) Lai nebuhtu katru reiſi jaraſta wahrds „grads“, mehdiſ ta weeta liſt ſihmiti „0“; tā 5° noſihmē 5 gradhi.

**) Jaſiſſchir ſiltuma ſtiprumſ no ſiltuma daubſuma. Beemehram, lai waretu weenabi faſilbit jeb uſwahrit glaſſi uhdena un ſpains uhdena, wajadſigs neweenads daubſums malkas, tapehž ari ſiltuma daubſums neweenads. Ar termometru mehro ſiltuma ſtipruma.

leelats, te ari dšhwfudrabs jau druflu wairaf un weenlihbfigi iſplehſchās. Bet leelu auſtumu iſmebrojot tas iſrahdiſees par ne-derigu, tadeht ka pee 32° ſtipra ſala winſch jau ſaſalſt. Dai waretu iſmehtit leelu ſalu, leel termometri dšhwfudraba weetā ſpirtu, kas gandrihſ neſad neſaſalſt. Tiffai pee 110° apatſch nulles ir eefpehjamā ſpirtu ſaſaldet.

Jau agraſ mineju, ka naw nemaf tahdas weelaſ, kura nebuhtu daudſ maſ ſiltuma. Dai labaki pahrlēezinatumees barifim tā: Iſneſifim ſiprā ſalā termometri ahrā un nogaidifim, kamehr dšhwfudrabs ſaraujaſ lihbf — 10° apatſch 0 ſihmes jeb rantas. Nu wareſim ſajit, ka lautā 10 gradu auſtuma. Tad eene-ſifim to atkal ſiltā iſtabā un eeliſim to ſneegā waj ledū. Behz maſa brihtina dšhwfudrabs buhſ uſtahpis atkal lihbf 0. Te nu redſamſ, ka ari ſneegā un ledū ir ſiltumſ, jo wināz eeliſtſ termometris uſtahpa pa weſeleem 10° augſchup*).

Buhtu gan teizami, tad ſatrſ ſaimneekſ eegahdatoſ thermo- metri, lai ſinatu, zif ſilta iſtaba turama. Mhrſti aſinufchi, ka wiſweſeligatajam iſtabas gaiſam wojadſetu buht tiffai 14° ſiltam. Slimeem, ſinamſ, eewehlama druflu ſiltaka iſtaba, — tā lihbf 16°.

*) Maſaf ſiltakas leetas peenem ſiltumu no wairaf ſiltakam, tā to jau redſejam muhſu agraſa mehginajumā, kura dšhwfudrabs peenemt kuh- ſtoſcha ledus temperaturu, uſtahpa par 10° augſchup. Jaſaka, ka auſtumſ naw wairaf neſas, ka tiffai ſiltuma ſemata waſahpene un termometrs ir ſchās paſahpeneſ norahditajs. Jo wairaf tahda kermena eefſchigu ſaſtahwu eekufitina, eetrihžina, jo wairaf winā rodās ſiltuma. Schahdu kermena ſa- ſtahwa eekufitinaſchanoſ mehſ newaram meefigam azim redſet, jo ka noteel eefſchigi. Beetu weelu pulkā daudſ tahdu, kuras, eefſchigi ſtipri eekufitinajotees, pahrwehſchās ſchidrumā. Ja ſcho wehl wairaf ſildam, tad taſ pahrwehſchās garaināz. Beetu leetu eefſchigu ſatrhžinaſchanoſ mehſ nemaf newaram manit, turpretim pee ſchidram ta jau pilnigi manama, bet wiſlabat ta redſama pee garainām. Tiſ aprobeſchotōſ, ſlehgiōſ trauktōſ war winas ſaturei, zitadi tāſ lahpi augſchup un pazelās gaiſa. Ta pee- mehram ledus ir zeetſ, bet wiau iſtaufejot dabunam uhdeni un ſchis, ilgati ſilditſ, pahrwehſchās garaināz. Ari dſelfi war iſlauſet. Tā ka ſiltumſ pahreet kuſteſchana un žur kuſteſchanoſ rodās ſiltumſ, tad taſ peerahda, ka ſiltumſ naw neſas zits, ka ſahdas leetas eefſchigu dalinu kuſteſchanaſ. Dabā noteel paſtahwiga weelu kuſteſchanaſ, lai gan mums ari nebuhtu manama. Wina noteel neween dšhwāſ meefās, bet ari nedſhwāſ.

Dai dšhwneekſ un augi uſturetoſ, nepeezeefchami wajadſigs, ka ba- rotaja ſula eefſchigi kuſt, tel, rinto. Dšhwā kuſtoni ir ſiltumſ, jo min. kuſtona meefās paſtahwigi tel un rinto barotaja ſula. Turpretim nomiris dšhwneekſ ir auſtſ, tadeht ka winā ſchi ſula wairſ nekuſt un tāſ weetā ſahdās ſawada pahrwehſchanaſ, jeb, labaki ſatot, truhdeſchana. Domehr truhbet neſahf wiſas meefas dalas weenadi, bet daſchas ahtrati, zitas atkal wehlati, turpretim dšhwā meefā jeb dšhwneekā dšhwibas ſula kuſtās waj rinto wiſa reiſā.

Muhſu aſinis naw neſad maſaf par 29° ſiltas; ſchis karſtumſ tahdreif ari ſneedſas lihbf 30°. Slimneekēem aſinis wairaf ſiltas. Puineem ſiltakas aſinis, neſa mums — tā ap 35°, turpretim ſiwim un abineekēem (amſibijam) auſtakas — tiffai 21°.

Kartupekuſ, ſwiſluſ u. t. t. mehbf ſeemā uſglabat pagrahbās un jo pagrahbſ dſitakſ, jo ari ſiltakſ. — Mahžitee wihri aſinufchi, ka, ja iſraku 40 werſteſ dſitu bedri jeb aku, tad tur buhtu tiſ leelſ karſtumſ, ka pat almenſ iſkuſtu. Tadeht ari daudſās weetās atrodas karſta uhdena awoti un daſchi ſalni iſwemj uguni un iſkuſufchu almenu un zitu weelu wirumu.

IV.

Banemſim weenā roſa ſola un otrā dſelfs nuhjinu un tureſim toſ abus mirſ uguns. Drihſ ween ſajutifim, ka ta roſa, kura dſelfs nuhžina, ſahſtſ tiſ ſtipri ſilt, ka pat newareſim wairſ nuh- jinu ilgati roſa turet; turpretim otra nemanihſ ne maſako karſtumū, tout gan nuhžinas galſ buhſ aiſdedſees warbuht leefmam. Roſa nedegſ tiſ ilgam, kamehr leefma tai nepeenahſ degdama klahſ. Taſ noteel tadeht, ka dſelfs nuhžina wada ahtri ſiltumu pee roſas klahſ, bet koſs lehni.

Tāpat ari ſeltſ, ſudrabs, warſch (ſapars) un ziti metaki wada ahtri ſiltumu, bet koſs lehni. Tahdus metakuſ, kaſ ahtri ſiltumu wada, noſauz par labeem ſiltuma waditajeem. Spalwaſ, wilna, mati, gaiſſ, ſalmi, lini, vapiſſ, uhdenſ un zitas leetas wada ſiltumu lehni; tapehž ari winuſ noſauz par ſlitteem ſiltuma waditajeem. Dabi ſiltuma waditaji ahtri ſaſilſt. Tā dſelfs krahſnſ ahtri ween eefilſt, bet ari drihſ atdſeet. Tahdas krahſniſ war ilgati uſturet ſiltas, tad winām uſber ſmiltiſ. Mahlu krahſniſ gan lehnaſi eefilſt, bet to teeſu tāſ atkal ilgati uſtura ſiltumu. Naw gruhti iſſinat, kura leeta labaki, kura atkal ſilitaki wada ſiltumu. To redſam no ſchahdeem peemehreem. Ja peepilbiſim glahſes truhbinu ar uhdeni un ſahſim augſchgolu ſildit pee uguns, tad drihſ ween eewehroſim, ka tant galā uhdenſ ſahſſ wahriteeſ, kamehr apatſchgalā taſ wehl palikſ auſtſ. No tam redſamſ, ka uhdenſ ſlitſ ſiltuma waditajs, jo ja winſch ſiltumu waditu labi, tad taſ ſahktu wahriteeſ wiſſ uſ reiſu. Sinamſ, ja ilgati laiku tureſim truhbinu uſ uguni, tad ari beidſot wiſſ uhdenſ ſahſſ wahriteeſ. Wehl zits peemehſ: Karſtu dſelfi auſtā uhdeni eemetot iſzetās garaini, tapehž ka tāſ lahſiteſ, kuras ar dſelfi ſaduhrās, loti ahtri uſwahrijās, bet zits uhdenſ turpretim paleel wehl pawifam auſtſ. Ja uhdenſ buhtu labſ ſiltuma waditajs, tad maſaru karſtā un ſeemu auſtā laiſa iſbeigtoſ upē wiſas ſiwis. Rwehloſchas ogles, uſ dſelfſ plahies uſbehtas, nodſeet ahtrati,

nela uf dehla, tadeht ka dselss fältumu aismada ahtrati, neta kots. Gewehrojot to, ka dselss labs fältuma waditajs, war ari issfaldrot, tapehz seemä flapja rofa peefalst pee fafalufcha durwju klinka. Kad flapju roku pee tahda klinka peekeramees, tad fältums azumirfti is pirksteem iset un tee peefalst pee dselss. Ja turefim pirkstus ilgatu laitu pee klinka, tad tas eefils un pirkstis attufis. Bai seemä abhelites issfargatu no fala, tahs noseen salmeem, tapehz ka salmi flitti fältuma waditaji. — Kad kahdreis seemä safneeg beesfa kahrta sneega, tad wezi laudis mehds fazit: paldees Deewam, nu buhs augligs gads. Un ne bes sinas wini tä runä, jo beesä sneega kahrta, flitta fältuma waditaja, netauj salam ismaitat seemas sehju.

Katram zilwekam wifadä finä jafargä fawa wefeliba, jo ta tatfchu naw, tä mehds fazit, par naudu pehrfama; tadeht ari seemä, fala laifä, wajag gehrbtees peenahzigi fältäs drehbës. Seemä mehds walfat kashofus, tapehz ka wilnainas waj spalwainas ahdas ir flittas fältuma waditajas, t. i. winas neislaisch til ahtri fältumu is muhsu meefas; turpretim mums leekäs it ka kashofs muhs filditu. Mahjas taifa no lokeem un no mahla, tadeht ka fchee ir flitti fältuma waditaji. Wafarä tee nelaisch til ahtri fältumu istabä un seemä attal is tahs ahrä. Ari spalwas ir flitti waditaji, tadeht Waditajs tam apfedfis wifus swehrus un putnus. Pawafarä wini met spalwu jeb feräs un tad spalwa paleef relata, lamehr pret rudeni ta attal faaug beesfa, tä ka swehri bes kahdam fala breesmam war pawadit seemu. No putneem daudfi laifchas pret seemu uf fältam semem, bet teem, kuxi sche paleef, faaug pret seemu daudfi dubnu jeb puhfu, tä ka spalwu kashofs teem daudfi beesafs. Pawafarä schihs leekäs spalwas isfriht, lai wafarä nebuhtu pa karstu. Gahju putneem turpreti weenmehrla phnäs spalwas. Wini peespeefiti zetot rudendäs uf fältam semem, zitadi tee pee mums nofaltu. Daudfi seemas laifä leef istabäs dubultus logus, jo tas gaifs, kas atrodas starp abeem logeem, neatauj fältam gaifam dotees is istabas ahrä. Tahs istabas daudfi fältaks, kuras apflahtas salmu jumteem, neta tahs, kuxam junti no dselss plahtem, jo salmi wada jeb islaisch fältumu flitti, bet dselss labi. Kad roku aptaifa fmiltim, tad uf täs war pat turet karstu dselss, tapehz ka ari fmiltis wada fältumu wahji. Daschreis gan mums leekäs toti aufstas, bet tomehr mums eefschä ir fältums, jo ari muhsu meefa, fewischki tauki, ir flitti fältuma waditaji.*) Ta nu

*) Kamehr meefa dsihwa, lamehr winä mainäs daschadas weelas un schahda weelu mainischanas fazel un ustur meefä fältumu. Ta p. pr. pufbeenu pachbusham zilwekam metäs fältati, jo meefä schahdas ehdeenu fagremoschana jeb fawahrischana.

tagad redsejam, ka dselss, warfch u. t. t. fältumu ahtri wada, lamehr kots, salmi, ahda, spalwas, gaifs, uhdens, sneegs un zitas leetas — lehni.

V.

Ja nemtum tahdu dselss gabalu, kurfch pehdu augfts, pehdu plats un pehdu garfch, tad dabutum ta faukto kubitpehdu dselss. Tapat ja kahds fazitu, ka mina seena laudse ir weenu kubit-af leela, tad tuhlt finatum, ka ta ir afi gara, afi plata un afi augsta. Sinadami, kas ir kubit-pehda, waram farunatees tahtaf. Safildifim kubit-pehdu leelu dselss gabalu. No fältuma winsch sinams isplehtifees; mina fastahwa dalinas attumfees zita no zitas tahtaku — tas buhs ne til beeschi kopä, tä täs* bij aufstā dselss gabalä. Tä tad safildita kubit-pehda paleef leelata un ta tad, sinams, ari eenem leelatu weetu, neta aufsta. Ja nu ap-luhkofim dimus weenadi leelus dselss gabalus, bet weenu safilditu un otu aufstu, tad atradifim, ka aufstais ir smagats, neta fa-filditais, tadeht ka fatur wairaf dselss dalinas jeb, taifni fakot, winam wairaf dselss. Ari gaifs fältumä isplehshäs. Wina fastahwa dalinas atschiräs zita no zitas tahtaku. Kubit-pehda tahda safildita gaifa ir ari weeglata, neta kubit-pehda aufsta gaifa. Siltais gaifs, weeglats, pazekäs aifweenu augfchup; tadeht ari istabä pee greefteem daudfi fältaks, neta pee grihdas. To eewehrojuschas ari muschas, kuxam fältums toti patihl; tadeht täs nakti pawada pee greefteem. Ka fältais gaifs dodäs augfchup un aufstais atrodäs lejä, to war flaidri un gaifchi eewehrot, kad attaifa fältas istabas durwis nn tura tanis swezi. Ja to nolifim semaku, tad leefma fleesees uf istabas pufi, tapehz tä istabä nahf eefschä aufstais grubtais gaifs, bet ja turefim aufstaku, tad swezes leefma dosees uf preefschnama pufi — lihdi ar filto weeglo gaifu, kuru aufstais gaifs eenahdbams ispsesch. Gaifam schahdi pahrmainteess matam pat masu wehfmimu.

Daschäs weetas wirs semes fältaks, zitäs attal aufstaks. Gaifs no aufstajam weetäm dodäs uf fältajam, pee kam tureenes weeglo filto gaifu ispsesch augfchup. Zaur tahdu gaifa mainischanos zetäs wehisch. Ja wirs semes wifäs weetas buhtu weenadi fältas, tad wehja nemas nebuhtu. Jo kahdä weeta gaifs aufstaks un tadeht ari smagats un zita attal fältaks — weeglats, jo wairaf gaifs speschäs un stumdäs un fchi gaifa mainischanas parahdäs tad wehjä. Pee mums wehisch beeschi grosas. Scho-deen tas puhfch no weenas pufes, rihtu attal no otras, u. t. t. Bet atrodas ari apgabali, kux mehnescheem ilgi wehisch puhfch tilai no weenas pufes ween. Upmalä dsihwojot war eewehrot,

ka wehjsch daubfreiſſe beenā puhſch no upes, kamehr nakti atkal otradi. Schahdu wehja mainiſchonos nam gruhti iſſklaidrot. Seme no faules ſtareem ahtrati faſiſt, neta uhdens; tapehz tab ari gaiſs uſ uhdena daubſ wehfaks, neta uſ ſemes. Upes auſſtaſs gaiſs nu dobass uſ kraſta ſlto iſſpeesdams, kuzſch, ka weeglataſs, pazetās gaiſā. Tā tab ari wehjsch manams no upes pufes. Bet ſad faule noreetejuſt, ſeme ahtri atkal atdſeet un lihdſ ar to ari gaiſs paleet wehfaks. Turpretim uhdens tiſ ahtri neatdſeet, tā tab ari gaiſs uſ wina ſiltaks, neta wirs ſemes. Smagais ſemes gaiſs nu ſpeeschās uſ weeglo upes gaiſu un eenem ta weetu, tadeht wehjsch puhſch nakti no ſemes uſ uhdens puſt. Wehjsch mums data daubſ laba. Tas tibra gaiſu, iſgaiſina un aiſſen projom wiſus nelabos gaiſus; kuzi zetās no daſchadām puhſtoſchām weelām. Ja wehjsch tos neiſgaiſinat, tad mehs, aiſ truhdu ſmakas, newaretum ne dſihwot. Tad wehl jaſata, ka wehjsch mums atnes ari leetu, jo ſam gan nebuhs ſinams, ka tas uſſen mahſonūs. Beidsot, ja wehja nebuhtu, tad newaretum braukt pa juhrū ſaweem buzu kugeem, tad mums nebuhtu ari wehja ſudmalu jeb dſirnamu, un daſchu labu reiſi paſcheem buhtu jamaſ graudi; jo ne iſſtarā weeta uhdens ſudmalas aiſſneedsamās. Pat labibās newaretum iſwehrit, tadeht ka ne iſſatram wehtijama maſchina. Wiſu ſcho wehrā nemot, jaſata paldeews Deewam, ka tas mums demis wehju. Mehds buht ari waren ſtipri wehji, kuzus noſauz par wehtram, par aulam. Wehtras un aulās lauſch, gahſch un poſta wiſu, ſas winām zetā rodās. Lai Deews tiſ no tām paſarga!

VI.

Jau faſiju, ka uhdens ir ſlitis ſiltuma waditajs, no ka ari pahrlēezinamees, mehginadami to faſildit ſtilla truhbinā. Bet tapehz gan uhdens faſiſt tiſ taſlu, ka tas faht pat wahritees? Nu, tas noteet pamifam ſawadati. Uſliſim uſ uguni podu ar auſſtu uhdeni. Uguns ſilda no apatſchās, ta tab ari tas uhdens ahtrati faſiſt, kuzſch atrodās poda dibenā. Saſilufchais uhdens paleet weeglataſs, pazetās wirſu un ta weetu atkal eenem auſſts uhdens. Ar ſcho noteet tapat, tiſſo tas faſiſs. Tā tas atſahriojās tiſ ilgam, kamehr uhdens podā uſwahras jeb faht wirt. Uhdenim wahrotees jeb wehrdot, pazetās garaini, kuzus mehs newaram ſaredſet, tapat ka gaiſu. Turpreti tas, ko mehs ſauzam par garaineem, nam neſas zits, ka tiſai ſmalſi uhdens putelliſchi, ſas ronās gaiſā un pehdigi ſabeet un pahrwehrſchās atkal uhdeni. Ehrmoti gan iſſlauſās, bet tomehr teefa. Geleeſim podā uhdeni un nolikſim to uſ galdu, lai paſtahw ſahdu deenu. Tad eeweh-

roſim, ka podā uhdena paliks maſat. Rahda data no ta buhs iſgaiſuſt, lai gan mehs neſahdu garaimu neredſejām. Tas notitās tadeht, ka uhdens podā un gaiſs wirs ta bij weenu wehſumu, zaur ko garaini nepahrwehriās uhdens putelliſchōs. Wahroſcha uhdena garaini turpreti ſiltati, neta aplahreſjais gaiſs, tadeht tee ari ſabeet redſamōs uhdens putelliſchōs, tiſlihdſ ka tee teel wehfakā gaiſā. Iſ juhrām, upēm, eſareem u. t. t. uhdens aiſweenu iſgaro. Garaini pazeldamees augſchup, auſſtakā gaiſā ſabeet maſōs uhdens putelliſchōs un ſchee atkal pahrwehrſchās mahſonūs, no kuzām tad ari liht ſemē leetus*).

Slapjas drehbes wehja ahtrati iſſchuhſt, neta iſtabā. Tadeht gan tā? Tadeht ka wehjsch aiſnes ahtrati prom tos garaimus, ſas no drehbem iſgaiſt. Ta tab teefa, ka ſlapjas drehbes wehja ahtrati iſſchuhſt, neta iſtabā. Meſcha piawā ſahle ſchuhſt daubſ lehnati, neta lauſa piawā, tadeht ka pirmajā ſoti aiſiura wehju un aiſehno faules ſtarus. Ari dubti wiſahtrati iſſchuhſt wehja. Garaini, iſ uhdens pazeldamees, aiſnes lihdſ ſiltumu. To waram manit, ſad pirkſtu apſlapinam uhdeni un tad gaiſā wehzinam. Pirkſtis juris wehſumu, tadeht ka uhdens, uſ pirkſta iſgaiſdams, aiſnes lihdſ ſahdu doſu ſiltuma, un jo ſtirati pirkſtu wehzinam, jo leelaſu wehſumu ſajutiſim. Kad iſnahkam iſ uhdens, tad tublit ſajubtam wehſumu, jo uhdens, ſas aplipis ap muhſu meefu, ahtri iſgarodams aiſnes ari lihdſ no muhſu meefas ſinamu datu ſiltuma. Tapat ari mums auſſts, ſad turam mugurā ſlapjas drehbes. Stipri ſwiſtoſch zilwels neſajuht waſarā tiſ leelu karſtumu, ka maſat ſwiſtoſch, tadeht ka ſweedri ſtipri iſgarodami aiſnes ari lihdſ daubſ ſiltuma, zaur ko meefai paleet wehfaki. Ja iſtaba pa ſiltu, tad wajag tiſ grihdu iſſlaginat auſſtu uhdeni, tad ta tuhdat paliks wehfaka. Maiſe ſazeet tadeht, ka iſ winas

*) Ka augſtu gaiſā daubſ auſſtats, to war noſahriſt no tam, ka uſ augreem ſalneem ſneegs neſad nenotuhſt. Pat tahdōs apgabalōs, tur weenmehr waſara, ka peemehram pee etwatora, augſtōs ſalnu galōs walda muhſichiga ſeema. Tiſai apgabalōs, kuzi tuwu poleem, ſneegs uſ ſalneem eefahſas daubſ ſematu, neta uſ ſiltſemju ſalneem. Kaufaja ſalni atrodās ſiltā apgabalā, bet tatſchu ari winu wirſotnes ſedſ muhſichigs ſneegs. Rahpdami uſ etwatora apgabala ſalneem, mehs tur atraſtum taſhdu pat daſchadu gaiſa pahrmainu un daſchadas augu ſugas, taſhdus ſatittum zelo-dami no weeno pola lihdſ otram pa wiſu ſemes wirſu. Kalnu apatſchā, tur gaiſs muhſichigi karſis, eeravgam karſſemju augus; taſhdami talnōs augſtat, manam, ka gaiſs paleet wehfaks; tapehz ari ſche ſaſtopam zitadas augu ſugas. Wehl augſtatu atrodam wehl wehfatu gaiſu ar wehl ſawadatām augu ſugam, lihdſ beidsot talnagalā uſtahpuiſchi, atrodam tiſai ſuhnu un ſneegu — tapat ka polu apgabalōs. Ari gaiſa fuga brauzeji apleezina, ka augſtu gaiſā daubſ auſſtats laſts.

isgaro uhdens. Dschreis zilwekam galwa paleef karsta kà uguns un tur klast stipri fahp. Tahdòs gadijumòs teizami galwu faslapinat aufstu uhdeni.

Bites karstà laikà mehbs nest uhdeni un flazinat medu, lai tas neistustu. Uhdens isgaisdams aines medum filtumu projam un tas neistust.

Wisu to sinadami, laudis dandreis eetaisa fawàs istabàs garainu filditamu. Preefsch tam eerihko diwus prahmus latlus ar wahkeem, kureem neleels zaurums. Weenam wahka zaurumam peestiprina truhbu un well to gar feenàm istabai wisapfahrt. Truhbai otu galu eelaisch otra katla wahka zaurumà. Uhdenim pirmà katlà filstot pazelàs garaini, kuri pa truhbu dodamees fasilba wisupirms paschu truhbu un tad wehlatu ari wifas feenas. Otrà aufstà katlà nonahltuschi, garaini pahrwefrschàs uhdeni. Tiffo uhdens no pirmà katla isgarojis un sakrahjees otrà, te ari beidsamo fahf fildit, zaur kò garaini atkal pa truhbu dodàs pirmà katlà, kufsch pa to laiku neteef fildits un paspehjis atdfist. Kà garaini pahrwefrschàs uhdeni, no tam jau katrs war pahrlleezinatees itin weegli. Kad karstai putras blodimai usliffim wirsi aufstu podu, tad brihs ween eewehroffim, ka poda eefschpufe paliks flapja; jo garaini pee aufstajam poda feenam fabeest un pahrwefrschàs uhdens pileendàs. Ar laiku ari pats pods paleef filts, tadeht ka garaini atdfisidami atdod tam fawu filtumu.

VII.

Nemfim djselu waj fahrdes kastiti un nokrahsoffim tai weenu pufi melnu, otu — baltu, trefcho pufi faskrambafim ar nasi un zeturto atstahfim tahdu, kahda ta jau bija, t. i. lihdsenu. Tad peeleeffim fasti ar aufstu uhdeni un pee katras pufes noliffim pa termometram. Ja nu usmanigi eewehroffim, tad nomanifim, ka wif termometri nerahda weenadu filtumu. Sackrambatàs un melnàs malas termometri fihmès leelatu filtumu, nefa tee, kuri peeliffi baltajam un lihdsenajam malàm. Sche jaatfihst, ka fackrambatà un melnà pufe islaisch wairaf filtuma, nefa baltà un lihdsenà; ta tad wif melns un grumbulaisch islaisch filtumu ahtrati zauri, nefa baltis un lihdsens. Aplipinafim diwus stilla trauginus weenu melnu papiri, otu — feltitu, tad peepilbijusch wiwus aufstu uhdeni, noliffim uf galbu. Pehz brihtina eewehroffim, ka uhdens melnà trauginà buhs jau aufst, bet feltitajà tas wehl nebuhs ne atdfis. Dapaf ari, fchos abus trauginus peepilbijusch aufstu uhdeni un noliffusch faulè, eewehroffim, ka melnà trauginà uhdens dandis ahtrati eefils, nefa feltitajà. Tà tad melna waj ari grumbulaina leeta ahtrati fasilst, nefa lihdsena waj

spofcha. Tà tad ari uhdens, buhdams lihdsens un flaidres, lehnafi fasilst, nefa seme, kura melna un grumbulaina, bet nafst atkal seme to teefu ahtrati atdfest. Wezà apfodrejuscha katlà uhdens werd jeb ufwahras dandis ahtrati, nefa jaunà, lihdsenà, jo, ka jau lastjam, wif melns un grumbulaisch peewelf stipraf filtumu nefa lihdsens un spofchs. Tadeht ari sneegà mehbs beht fodrejus, lai tas ahtrati nolustu. Ir tapeh3 labi mahju ahr- un eefschfeenas nobaltinat kaffeem. Wafaru tahda feena aiflawès filtumam eefschà dotees, zaur kò istaba ufturefès patihkami wehfa; seemu atkal ta filtuma neiflaidis til ahtri ahrà, zaur kò istaba paliks ilgati filta. Ja weetu, kuru feenà faule apfpihd, apflahum dachadu krahfu lakateem, tad peh3 kahda brihscha rebfetum, ka sneegs sem melnà lakata buhs kufis wiswairaf, turpretim apafsch baltà — wismafak. Tà tad no fchi peemehra flaidri un gaischi pahrlleezinafimees, ka baltums atstumj filtumu, bet melnams to peewelf. Tadeht teem, kas grib, lai wafarà nam til karsti, jawalkà baltas drehbes. Ari feenà nebuhtu flitti walfat baltas drehbes, jo wiwàs til ahtri neiflaisch filtumu is muhsu meefas, kà melnàs. Kahja filst wairaf, kad ta apputejuff, jo ari puteffi peewelf filtumu. Spofchòs un notihritòs fahbakòs kahjam buhs wafaru wehfasti, jo finam jau, ka wif, kas gludens un spofchs, filtumu peewelf mafak.

Pahrrunajusch par filtumu, wehl ihfumà atfahrtosim wifu to, kò par wiru teizam.

1. Pafaulè nam neweenas leetas, kuzai nebuhtu dandis maf filtuma.

2. Leeta, kas fatura wairaf filtuma, atdod to tai, kam filtuma mafak.

3. Siltums wifas leetas isplehsch, zaur kò tàs paleef leelakas un eenem leelatu telpu.

4. Siltums nam weela, tam nam fmaguma un zitas fer-menu ihpafchibas. Tadeht ari fasilbitas leetas nepaleef fmagakas.

5. Ja nemfim no kahdas weelas diwus gabalus weenadà leelumà, pee kam weens buhs fasilbits un otrs aufst, tad fasilbitais gabals buhs weeglat3 par aufsto, jo pirmà nebuhs til dandis weelas dalinu, tadeht ka tàs zaur filtumu isplehtuschàs.

6. Wehjsch ir gaisa kufeschand3; fchis zetas tadeht ka wirs semes nam wifur weenadi filis: Getustinatais gais3 dodàs no weenas weetas uf otu.

7. Wifas leetas newada weenadà mehrà filtumu zaur femi.

8. Zaur filtumu is uhdens pazelàs garaini, kuri pahrwefrschàs uhdeni puhflifchòs. Sche atkal wehsumà fabeefdami

paleel par mahlonam un naht beidsot atpakat us semi ka leetus, sneegs un krusa.

9. So stipraki uhdens eefist, jo wairak is wina pazelas garaini.

10. Garaini, pahwehrs damees uhdens puteklischds, islaisch dauds fiktuma.

11. Dielnas un grumbufainas leetas fiktumu ahtri peewell, bet ari ahtri islaisch few zauri, kamehr lihdsenas un baltas leetas to lehnaki peewell un ari lehnaki laisch few zauri.

12. Wiswairak fiktuma dod mums faule.

13. Ja diwas leetas weenu us otras fitam, waj weenu gar otu bersejam, tad rodas fiktums.*) Ari truhdoschas weelas atdala fiktumu. Ihseem wahrdeem fotot: jo lohds leetas eefschiga fastahwa datinas wairak eefustinas, jo wairak winā rodas fiktuma. Jo scho datinu kustešanas stipraka, jo wairak ari rodas fiktuma.**)

7. U h d e n s.

Uhdens pafaulē no leela swara. Bes wina newaretu dshwot neweena radiba: ne zilweks, ne lops, ne augs. Pat guloscham atmenim nebuhtu til jauka isskata, ja uhdens to neksalotu.***)

Bet daschs labs warbuht fazis, kapeh3 gon man par uhdeni til dauds jasin, deefgan, ka winsch man ir to nodseriees un ar to peeteel. Tahdam runatajam labpraht profitu, tadeht tas til finlahrigi notlaufas stahstam par tahdu attahlu, bet jauku apgabalu, peemehram par Turaidu, Krimuldi, Emboti un 3., bet negrib tuwaki eepaschtees ar tuwo uhdeni, lursch tam latru deenu

*) Ja fala diwas lebus gabalus weenu gar otu bersejam, tad ewehrosim, ka lebus bersešanas meetas fahst kuhst: ta tad bersejot ari lebu war fahldit.

**) Siltums kustina smagas leetas pa dshlszketu fiedem, jo dshlszketu maschinu, ka ari twaitoni, dien uhdena garainu spehks, kas zekas uhdeni fildot. Diwas leetas behrsedamas speh3 ta fatarst, ka no schahda farstuma uhdens pat werb. Ta tad fiktums pahreet kustešana un kustešana — fiktumā, waj ziteem wahrdeem: fiktums ir weelas fastahwu datinu kustešanas. To manam ihpachti tad, kad tahdai kustešamai leetai weepeschi apstahjotees (p. p. kad fitam) zekas fiktums: wišas leetas (weelas) kustešanas pahreet winas fastahwa datinu kustešanas.

***)) Klintis un atmens kalni isskatas juhermalas, kur uhdens tos skalo, dauds kofchati, neka tahdas meetas, kur uhdens naw.

jadser. Wišs labs, to titai finam. Sinibās mehs atrodam gudribas, luras laudis jau no mez' un wezeem laiseem atraduschi un fakrahjuschi. Tadeht lai latris sinibu gudribām parahda tahdu paschu zeenibu, kahda peenahkas stahstatajam-firmgalwim. Atrodas zilwežini, kuzi warbuht nejauschi kahdu dauds mas prohtigu padomu atraduschi, to nestahsta neweenam, tura to, ta fatot, sem puhra, — tehws nestahsta pat sawam dehnam, bihtas, kad iif wehl zits kahds netiktu pee schas gudribas. Sinibai gudru padomiu waj deefin zif un wina tos neweenam neslehpj, bet pasneeds latram, kas til kaut ko wehkas finat par Deema doto pafauli. Us sinibu war statitees ka us wišwegako un wišgudrato mihru. Mums toti der lasti un mahzitees par muhsu semi, jo wina muhs tairchu ehkina un dsirdina. Ra laiweekam japasihst upe, lai newbrauktu sehkle, ta ari latram zilwekam japasihst seme, us luras tas dshwo. Sinibas toti atweeglina gruhito dshwi. Ta jau tagad arrasti artli, luras dsen garainu spehks, isgudroti sibens nowehrsjeji, telegrafi, ar kureem war ozumirkti fasinotees ar wišam pafauls malam, isdomati telefoni, ar kureem war farunatees juhdsen tahku un dauds, dauds zitas gudras leetas.

Parunastim tahkal wehl kaut ko par uhdeni. Wispirms fazichu ihtumā is tahdam datam tas fastahw. Mahzitee mihri isdomajusch, ta atschkirt uhdens fastahwa datas weenu no otras. Atstas diwas uhdens pirmotnes datas, i. i. tahdas datas, luras wairak newar fashkirt, fadalit. Weenu no scham datam nosau3 par stahbekli, otu — par uhdensradis. Ja apluhkojam latru no schim datam fewischki, tad neweenu no tam newatrodam uhdenim lihdsigu, bet ja tas fajauzam kopā, tad atkal dabunam uhdeni. Uhdensradis, aishedsinat3, deg fitu leesmu; turpretim stahbeklis aikal palihds degoschaj weelai degt. Bet uhdens nebs pats deg, nebs palihds degt. Stahbeklis un uhdensrads — gahfi (gaifi), bet uhdens — schidra weela, tadeht tas ari uguni dshsch.

Tahkal apluhkofim uhdens ihpachibas. Katram sinams, ka uhdens fahsalst zeeta ledū, ka war pahri west pat leelgabalus. Tapat jau runojam, ka uhdenim filstot pazelas garaini un kaph augschup, tadeht ka tee par gaisu weeglaki. Schee garaini naw zits nelas, ka titai masi uhdens puteklisch. Ta tad uhdeni waram eewehroti trejads isskatds: ta lebu, ta garainus un ta tetoschu uhdeni. Titai no fiktuma atkara3 schahds wina trejads isskatis. Siltais, weeglais uhdens atrodas aishween wirsu. To war manit upē peldotees; kad nolaischamees uhdeni dsikatu, tad tuhliit manam ka tas wehsaks. Rudends, kad metas auksts laits, ari wirsejais

uhdens paleel wehfats un lihdſ ari ſmagats: taſ grimſt dibenâ. Wina weetu atkal eenem ſiltaiſ uhdens no apakſſaſ. Zâ uhdens mainâſ tiſ ilgam, kamehr taſ wiſſ nepaleel weenadi ſmagſ. Tad wirſeſ uhdens ſaſaſſi. Siltumſ, uhdenim ſaſiſſiſſot, no ta atdalâſ ſilba aplahritejo gaiſu, tadeht ari uhdenaindſ apgabalâſ taſ uſturâſ rudendſ ilgaki ſiltakſ, nêla žitdſ wiđutſchdſ. Saſaſſiſſot uhdens wairſ nebeeſe un nepaleel ſmagakſ, bet turpretim iſplehſſchâſ; tadeht ari leduſ, lai gan zeetſ, tomehr weeglakſ par uhdeni. Te nu rebfam, žit gudri Deemſ wiſu eerihkojſ. Ja leduſ buhtu par uhdeni ſmagakſ, tad taſ nogrimdams iſſpeeſtu uhdeni uſ wirſu, kuſſſch ſaſaliſ atkal nogrimtu, un tâ taſ eetu tiſ ilgam, kamehr ſaſaltu wiſſ uhdenſ. Wiſam ſiwitinam tad buhtu ſeemâ janobeidſâſ un kur gan tad nemtu uhdeni žilweſ un loſſ. Ne uſ reiſu leduſ paleel beeſe, bet pamatiſſinam, tadeht ſa ſiltumſ, kuſſſch atrodâſ uhdeni, ſaſaſſſchannu kawê.

Daſchreiſ rudeni uſ lauſeem ſatezejſ uhdens ſaſaſſi ledû. Apakſſch tâ tad ſeemâ war raſteem ſiltumſ, uhdens un ſeme ſaſiſſi, taſ iſſutina ſehju. Semſopji tad mehdſ fažit, ſa leduſ iſgulejſ ſehju.

Leduſ kuſhdams ſawell ſewi daudſ ſiltuma, žaur ſo ari iſſkaidrojaſ, ſa wiſſſch kuſht lehni. Gaiſſ, ledum kuſhtot, upmalâſ wehſſe, jo leduſ iſwell winam ſiltumu. Sneega waſ leetuſ uhdens kuſſchannu weizina; jo ſneegſ naw žitſ nekâſ, tâ taſ patſ leduſ; wina dalinaſ newaid tiſ zeeti kopâ ſaſaluſſſchâſ tâ ledum, tadeht taſ ari ahtri uſnem no gaiſa ſiltumu un iſkuſht. Saſiliſ uhdens, uſpluſhdams uſ leduſ, atdob tam ſawu pahrejo ſiltumu, žaur ſo taſ jo ahtri iſkuſht. Pawaſarâſ par tahdu ledu, kur uſpluſhdſ uhdenſ, loti bailiga brauſſſchana, kamehr rudendſ to war darit beſ kaſhdam breeſmâm. Ka leduſ kuſhdams iſwell uhdenim ſiltumu, war weegli pahrlleezinatēſ, ja nemſim p. peem. mahrzinu leduſ, ſadauſiſſim to ſmalldſ gabaliſdſ un uſleeſim wirſu mahrzinu wahroſſſchâ uhdena, tad leduſ pehž ihſa brihſſſchâ iſkuſiſ, bet reiſâ ari uhdenſ palitſ aukſiſ, jo leduſ iſluhſhdams atnemſ uhdenim ſiltumu.

Geweſhroſſim, tâ uhdenſ katlâ uſwahraſ. Žilko katlu ſaſtam ſilbit, te ari iſ uhdenſ paželâſ maſi garaini un lihdſ ar to ari uhdenſ eefahſâſ pahrmaintēſ. Apakſſſchajaiſ, ſaſluſſſchâiſ uhdenſ rrauka dibenâ dobâſ uſ wirſu, jo taſ ir weeglakſ, kamehr augſſſchajaiſ aukſtaiſ uhdenſ eenem ta weetu, grimſt dibenâ, tadeht ſa taſ ſmagakſ. Zâ taſ eet tiſ ilgam, kamehr wiſſ uhdenſ naw tiſ tahſu ſaſiliſ, ſa war pahrmehreſteem garaindſ. Kad no wiſa uhdena katlâ fažetâſ garaini, tad uhdenſ ſaht wirt jeb wahriteem.

Garaini aiſneſ lihdſ loti daudſ ſiltuma. Uhdenim ſtipri wahroteem war, rokaſ neapbedſinajſ, katlu no ugunſ nožet, jo garaini aiſneſ daudſ wairat ſiluma projam, nêla katliſ ſpehž no ugunſ uſnemt. Peeweſiſſim wehl žitu peemeſru. Noſiſſim wafaru ſarſtâ ſaulê podu ar aukſtu uhdeni un aplahſſim to ſlapju lupatu. Pehž kaſhdâſ ſtundâſ laiſa laſatſ buhſ iſſchumiſ, bet uhdenſ podâ ne-buhſ ſaſiliſ, bet gan wehl wehfakſ paliziſ. Kaſhda eemeſla beht gan ſchiſ neſaſila? Garaini no lupata ſiltâ ſaulê brihſ pažel-dameem aiſneſa lihdſ ſiltumu no poda, tâ tad taſ weenumehſ wareja palitſ wehfakſ. Zâ tad uhdenſ podâ wareja palitſ wehfakſ, kaufſchu taſ ſtaſweja paſſchâ ſauleſ goſê. Ne wiſâſ weetaſ uhdenſ weenadâ laiſa uſwahraſ. Uſ augſteem talneem taſ ſaht wirt jeb wahriteem daudſ ahtirati, nêla žitur, tadeht tur ehdeenu, ihpaſchi gaſu wahrot, wajaga nemt katlu ar zeetu wahtu, kuſſſch nelaiſſch žauri garainu, — tad tiſ daudſ ſiltuma iſ katla neiſeet un ehdeemſ ſawahraſ ahtirati. Taſ iſſkaidrojaſ žaur to, tâ gaiſſ ſpeeſch ar leelu ſpehtu wiſu, taſ wirſ ſemeſ. Gaiſſ patſ par ſewi gan naw deefin žit ſmagſ, (770 reiſ weeglakſ par uhdeni), bet taſ apnem ſemi wiſaplahrt 60*) werſu augſtumâ. Zâ tad no tiſ leela augſtuma taſ paleel ari par leelu ſmagumu. Jo augſtatu mehſ kaut kur uſkaphſim, jo gaiſſ ſpeeſdiſ maſat. Zâ augſtâ kalna galâ tiſ leelſ gaiſa ſtaſſ wairſ neſpeeſdiſ, žit augſtu buhſ no lejaſ lihdſ kalna galam. Tadeht ari garainuſ tur gaiſſ maſat noſpeeſch un lai tee tiſ ahtri neiſgaiſtu un katlâ palitſu leelakſ ſiltumſ, taſ lai ehdeenu labati ſawahritu, tad katlam jaleel wirſu zeetakſ wahtſ.

Gaiſſ ſpeeſch ar leelu ſpehtu ari uſ uhdeni un laudiſ ſcho ſpeeſſchannu iſleeto ſawâ labâ, eerihkodami uhdenſ pumpjuſ, ar kureem dabu uhdeni ahrâ pat iſ jo diſtakam alam. Nemſim diwaſ truſhbiſaſ un ſaweenofiſm taſ ar treſſcho, lihſu truſhbiſu; noſtatifiſm tad taſ ſtaſwumſ. Zâ nu pirmâ truſhbiſâ eeleefim uhdeni, tad taſ doſeem ari otrâ truſhbiſâ un palitſ winâ tiſ augſtu ſtaſhwam, žit augſtu atradiſeem uhdenſ pirmâ truſhbiſâ. Mehgi-naſim mehl tâ: Nemſim taſ paſſſchâſ truſhbiſaſ, bet beſ uhdena. Geſtumſim weenâ no winam nuſſinu truſhbiſaſ žauruma reſnumâ,

*) Weibſamajâ laiſâ eeweſhrotſ, tâ gaiſſ, lai gan loti ſchliſſſchâſ, ſneedſaſ daudſ augſtatu par 60 werſtem, proti lihdſ 300 werſtem. Scho iſſkaidro ſchahbâ wiſſê: tâ jau pee ſiltuma reſſejam, tad žaur riſweſſchannu rodâſ ſiltumſ un iſſetâſ ugunſ. Kriſtoſſchâſ ſwaigſneſ ir tahdi paſauleſ ſermeni, taſ ar ſemeſ gaiſu ſadurbameem aiſdegâſ. Schahbâſ kriſtoſſchâſ ſwaigſneſ eeweſhrotâſ 300 werſchu augſtumâ. Zâ tad gaiſam wajag tiſ augſti ſneegteem.

tā ka ta truhbinu pilnigi aiffeds; pehz tam otrā truhbinā eeleefim uhdeni. Ja nu tagad nuhjinu wilksim augšchup, tad ari uhdens zeffees augšchup, ees nuhjinai truhbinā lihds, bet ja stumfim nuhjinu lejup, truhbinā wairaf eelfchā, tad ari uhdens wirsifees lejup. Tā tad ar nuhjinu truhbinā war wadit uhdeni tā tihl, augšchup un lejup. Tas noteef tadeht, ka tilko nuhjinu pawelkam augstaku, te ari starp winu un uhdeni rodās tulfcha, no gaisa ne-eenemta weeta, bet gais, otrā truhbinā speesdams, dſen uhdeni lejup tulfchajā weetā. Schahdi war eerihlot, ka uhdeni naw gruhtri pazelt pat 34 pehdu augstumā. Pehz tahda parauga eetaifa ari uhdens pumpjus. Uhdens atā, luru ppeesch gais, eenems pirmās truhbinas weetu, otras weetu — ispildis atā eelaislais isurbtais bakks. Nuhjinās weetā, ko leetojam truhbinās, eerihlo bakka stobra ſewiſchu klapu. Tilko ſcho pawelkam augstaku, te ari gaisam ppeeschot uhdens ſahk bakka stobra ſahpt augšchup. Kad atā dſitaka par 34 pehdam, tad pumpi gruhtri eerihlot, jo gaisa dabigs ſmagums neſpehji uſdſiht uhdeni augſtati. Jau redſejām, ka truhbinā nuhjinu augšchup weſtot palikās tulfcha, no gaisa ne-eenemta weeta, lura wehlaſ peepildijās uhdeni. Jaſala, ka uhdens ir tad ſahptu augšchup, ja tuffchajā weetā ari buhtu gais; tilai tad truhbinas zaurumam wajadſetu buht neſameh-rojami maſalam, tā ſatol, matu reſnumā. Zaur tahdu truhbinu uhdens ſahptu augšchup aif ta eemeſla, ka tam ir ihpaſchiba peelipt pee zitām leetām. Luhkojotees uſ uhdeni peepilditu glaſi no ſahneem, eewehroſim, ka uhdens neſtahw weenadi, bet pee malām augſtaku, tadeht ka tas pee tām peelipis. Truhbinā, lurai zauruminiſch mota reſnumā, tā ka wiſas uhdens dalinas ſpehji peelipt pee paſchas truhbinas ſeenām, uhdens ſahpi pais no ſewis augšchup. To waram redſet, tad abeem galeem zauru truhbinu eeleefam ſtahwu uhdens btodā; pehz brihtina uhdens truhbinā buhs pazehlees augſtak par to uhdeni, kaſ btodā. Ja zutura gabalinam apſlapinam tilai moſu ſtuhriti, tad tas drihſ ween wiſ paleef ſlapifchs, jo uhdens, kaſ mehds peelipt pee zitām leetām, iſſuhzās tam zauri*). Tapat ja ſmilſchu tſchupai ſaſlapinam tilai apalſchejo dalu, tad uhdens, it tā pa ſmallām truhbinām willdamees augšchup, ſaſlapinās ari pahrejš ſmilis. Seme upmalās aiſweenu walgana, tadeht ka uhdens no upes

*) Mehginajums ar zuturu peerahda: pirmſahrt, ka ruhme, ko zuturs eenem, naw pateefibā wiſa no zutura eenemta, bet tā zuturam tā ari ziteem ſermeneem ir maſi zaurumini, kaſ winu dalinas atbala weenu no otras; un otrſahrt, mehginajums peerahda, ka uhdens pa ſcheem zaurumineem welkas uſ augšchu.

ſuhzās kraſtā uſ augšchu, tadeht ari upmalās wiſa til labi aug. Ari ſtahdeem un augeem eelfchpuſe ir maſas, azim neſaredſamas truhbinas, zaur luras tee tad ari iſ ſemes iſſuhz wajadſigo mitrumu lihds ar wajadſigām mitrumā iſſauſetām baribas daſām.

Upluhkoſim tahſaku diwejadus ſchidrumus, weenu beefaſu, ſmagaku, otu ſchidraſu, weegaku — ſaziſim peenu un uhdeni. Peepildim puſli ar peenu un tad eeliſim to uhdeni. Pehz tahda ſtundas laika uhdens buhs iſſpeedees puſlim zauri un ar peenu ſajauzees, turpretim ja puſlis buhtu peepildits ar uhdeni un eeliſis peenā, tad peens nekad ne-eefpeefiſos uhdeni eelfchā. Tā tad ſchidraſa weela ppeechdās eelfchā beefaſā. Tapat ari bariba teel eelfchā muſſu meefā. Jau ehdot to ſajauzam ſeelalam. Bet eedſertais uhdens to padara wehl ſchidraſu, tā ka ta ſpehji zaur eelfchām iſſpeeftees zauri un eetift aſinis, luras tad baribas dalinas iſneſhā pa wiſu meefu.

Tā nu redſejām, ka beſ uhdena newar iſtikt neſi zilweſs. neſi lops, ne ari augš; tā tad uhdens paſaulē no leela ſwara, Atrodās ari wirs ſemes leeli ſmilſchu tuffneſchi, kur uhdens nemaſ naw. Pat leetus til reti ween welchſina larſto ſmilti. Ja tahdā ſmilſchu tuffneſi uſeeſt awotu, tad tuhlit maniſ ap to dſihwiſu un kuſteſchanos.

Uhdens wiſām dſihwām dwafchām leelaſā ſaſtahwa data. Ja zilweſkam wajadſetu 10 lihds 15 deenas iſtikt beſ dſerſchanas, tad tam buhtu janomirſt wiſleelaſajās motās. Tilihds ka meefā nepeezeeſchami wajadſigais uhdens krahjums iſſchjis, te tuhlit ſajuhtam ſlahpes. Ari paſcheem mums tad paleef larſtati un mehſ domajam weenmehtr tilai par to, kur dabut nobſertees. Glahpēm augot mehſ domās redſam atā dſeſtru uhdeni, zaur ko ſlahpes tilai augtin aug. No ta waram noſtahrſti, ka uhdens truhkums muſſu meefā — ſlahpes — dara eeſpaidu ari uſ praſtu. Deems bagatigā mehra ppeechſihra mums ſcho leelo dahwanu — uhdeni. Ir iſmehrots, ka gandrihſ trihſ zetoridatās no wiſas paſaulēs ap-nemtas uhdeni, kamehr ſauſſemes tilai weena data. Beſ tam uſ ſauſſemes wehl toti dauds awotu, eſeru, upju; ira pat apalſch-ſemes eſari; ſemē uhdens tel pa ahderēm, tapat tā aſinis zilweſu meefās. Uhdens iſgaift un pazetās gaiſā, tā ka waretum domat, ka tur tas eet paſuſchanā. Bet pateefibā tā pawiſam nama. Garaini gaiſā ſabeſe un nahl ſemē tā leetus, ſneegs, kruſa u. t. t. Pat tas uhdens, ko eedſeram, ne-eet bojā, bet teel atkal atpaſaf uſ ſemi; ja agraki ne, tad tatſchu pehz nahweſ meefai truhdot uhdens dalas teel ſemē atpaſaf. Tā tad naw gruhtri ſapraſt, ka pat neweena uhdens lahſite ne-eet paſuſchanā.

Daschs warbuht neisprot, ka uhdens war tezet apafsch semes. No leetus, rafas, waj ari taifni no juhras tizis us fauffsemi, uhdens fahf fuhktees semē til tahtu, lihds atrod mahla grunti. Bar scho tas wairs newar zauri isspeestees un tadeht fahf tezet. Ja semei kahds eedobums, tas tahds apafschsemes strautinsch parahdas semes wirsu la awots. Gravās, kuraam mahlu krafft, wiswairaf atrodami schahdi awoti. Daschreis uhdens apafschsemē tel no kahda pa-augstuma un ja tad winsch teel is semes ahrā, tad tas schaujās ahrā struhklem. Tahdu struhkta awotu nosauz par fontanu. Fontanu waretum peelihbsinat tam truhbinām, ar kuraam nupat taifjam sawus mehginajumus. Kad lehjam uhdeni weenā truhbinā, tas tas otrā pazehlās tilpat augstu. Tapat ja uhdens apafschsemē kriht p. peem. no peeju asu augsta stahwuma, tad ari fontanam wajadsetu dotees peezas afis augstu gaisā. Sche nu gan jafala, ka struhkta til augstu gaisā wis nedosees, jo uhdenim ar gaisu faduxotees, gaisf attura wina tezeschanas sparū. Kad apafschsemes uhdens fakrahjas kahda apafschsemes eelejā, tad tur iszetās apafschsemes esars. Ja nu tahdā weetā semes wirsu isurbjam, tad uhdens pa isurbto zaurumu dodās struhklē augschup. Grantshi Artuas prowinzē mehds tahdā wihsē eerihstot atas; tadeht ar tahdas atas nosauz par „arteseeschu alam“. No awoteem iszetās neleeli dihtē; no scheem istel strautini, kuxi, saweenodamees wairaf kopā, paleel par upitem un schis attal par leelupem jeb straumem*).

To weetu, kur upe zetās, nosauz par isteku. Eedobumu, pa kuru upe tel, nosauz par upes weetu. Upiti, kas upei fahnus eetel, nosauz par peeteku jeb wallu. Uhdens war tezet tilai no kahdas augstakas weetas us semalu. Ja upes weeta lehna, tad uhdens tel lehni, bet ja istela atrodās us augsta kalna, tad sträume toti strauja. Ja tahtaf upes weeta paleel lehna, toti semeem krafteem, tad uhdens plaschi jo plaschi ispluhst un apstahjās, pee lam tahdā weetā rodās purws. Ja kahda eeleja leetus jeb upes uhdena pilna, kuxsch tur weenmehp paleel, tad to nosauz par esaru. Is esara mehds istezet aifween kahda upite. To weetu, kur upe eetel juhrā, nosauz par eeteku, upes muti jeb grihwu. Milsum leelu uhdens klajumu, kuxsch apstalo kahdu wefelu pafauls dafu, nosauz par pafauls juhrū jeb oleanu, oleana dafas — par juhrām. Ja juhra eefneedsās dsiti fauffsemē, tad tahdu weetu nosauz par juhras lihsumu. (Bar juhrmalas ragu dehwe tahdu semes schaurumu, kas dsiti eefpeeschās juhrā eelschā). Ja juhras lihsumam atrodās aplahret augsti kalni, kuxi to aiffargā no wehja, tad tur wehtras laikā war paglahbtees fugi. Tahdu

weetu, kur fugim laba peestahne, kur tas war buht droschs pret wehtru, nosauz par ostu. Tahdu schauru weetu juhrā, kas atschkir diwas semes gabalus weenu no otra, un tamklat saweeno diwas juhras, nosauz par juhras schaurumu*).

Upju un esaru uhdens naw fahligs, tas ir flaidrs un dsefina flahpes. Dserschanai wisderigafs ir leetus, atas un awota uhdens. Purwa uhdens ir smalots un newefeligs; juhras uhdens ruhstis un fahfch, tadeht dserschanai pawisam nederigs. Juhras uhdenim isgaistot dserschanai nederigas dalinas paleel juhrā, tadeht ari leetus uhdeni war leetot wisur, jo winsch tatschu rodās no garaineem. Daschreis leetus uhdens usnem fewi ogfu stahbi un nolihstot fajanzās wehl ar zitām kahdām weelām, tās kaufedamē. Tahdu uhdeni tad nosauz par mineral-uhdeni. Ar scho flahpes newar dsefinat, bet to teesu winsch attal derigs ahrstefchanai. Ja uhdens tel zaur kalku semi, tad tas istaufē un usnem fewi deefgan daubf kalka dafu. Tahds uhdens tad naw ihsti labs ehsiwahrischanai, ari drehbju masgafchanai tas naw eewehlams. Kalku uhdeni war padarit derigu, tad to uswahra, pee lam kalkis nogrimst dibenā un uhdens paleel tihrs. Gewehrots, ka teem laudim, kas leeto kalku uhdeni, peestās nereti almena flimiba.

Bes auksta mineral-uhdena ir ari filti. Siltu mineral-uhdena awotu fweeschās semes ihsti daubf. Turp bagatneeki daubf brauka wefelotees. Uhdens paleel tur filts schahdu eemefla deht: jau no pat pafauls radischanas semes widu ir leels karstums, til leels, ka tur spehj iskufst pat metali un atmeni, un jo dsitaf semē eelschā, jo karstums leelats. Ja nu awots iswerd is dsita semes dibena, tad tur uhdens toti stipri uswahrijees, tā ka tas zaur semi tezedamē istaufē daschadas semes un metala dalinas un beidsot la filts mineral-uhdens istel is semes.

Buhst eewehrojsch, ka matu kuschis pawisam peld wirs uhdens, kofa gabalinsch — drufku dsitafu, bet fwina lode pawisam nogrimst dibenā. Grimfchana nahf no leetas fuaguma. Jo kahda leeta smagala, jo ta ahrat un dsitaf nogrimst, lamehr weeglata leeta peld pa uhdens wirsu. No metata plahtem us-taifita leela bumba nogrimst dibenā, ja tilai winas eelscha tufschā. Ratra leeta isspeesch grimstot til daubf uhdena us augschu, zit ta pate leela. Peeleefin p. peem. spani lihds malām pilnu ar uhdeni, metifin tad wina eelschā firnus un eewehrofin, kas notifs. Birmais firmis nogrima dibenā un zaur to isspeedis is spana

*) Juhras schaurumi mehds aifweenu buht starp salu un fauffsemi, waj ari starp diwām salām, wahrbu fahot — starp diweem semes gabaleem.

lahbu uhdens datu. Dirs, eemeſts uhdeni, warbuht polifs peldot un tadeht iſſpeedis maſaku uhdens datu. Protams, ka pirmais firnis, tas dſitaki nogrimis, ir ſmagaks par otu. Weidsamaſis tadeht nenogrima, ka wina widus bija warbuht tuſſchs, no tahpra iſehſts. War ari atraſt tahdu firni, kureſch gan eegrimis uhdeni, bet nenogrimis lihds paſchom dibenam. Pawiſam nogrimis firnis buhs ſmagaks, neta ta uhdens data, kuru tas iſſpeeda; turpretim pawiſam uſ uhdens wirſu palikuſe olina buhs tiſ ſmaga, zil ſmags tas uhdens, to ta iſſpeeduſt, pa datai winâ eegrimdama. Jhſt ſakot, leeta tiſtai tad negrimis dibenâ, kad uhdeni eegrimuſt leetas data tiſ leela, ka no winas iſſpeetais uhdens daudſums ir ar paſchu weſelu leetu weenâ ſmagumâ. Tiſlihdſ ka iſſpeeta uhdens data buhs weeglata, neta leeta, ſchi pehdigâ tuhliſt grimis dibenâ. To ſinot jau eepreeſch war aprehſinat, zil leels ſmagums kugi leelams, lai tas eegrimtu uhdeni tiſ lihds ſinamam mehram*).

Bet tadeht gan dſihws zilwels, ja tas nemaht peldet, grimſt dibenâ, kamehr ſlihtonis pazetâs uſ uhdens wirſu? Tas noteel tadeht, ka mironi truhdot ſakrahjas daſchadi gaſti (gaifs), kuri to uſpuhſch un tã tad padara weeglaku par to uhdeni, kuru tas pehſ ſawa leeluma iſſpeetu, ja nepazeltos uhdens wirſu**).

Jau runojam par to, ka uhdens tezebams waj nu wirs, waj apakſch ſemes beigâs tatſchu nonaht juhrâ. Weenalga, karp ari uhdens lahſte nenonahtu, wina tatſchu ar laiſu eefuhzâs lahda aworinâ. Schis to atdod ſtrautinam, ſtrautinſch upitei, upite — upei un ſchi aiſnes to juhrâ. Ari tur uhdens neſtahw uſ weetas. Nemeen wehſch wiſaus ſchurpu turpu mehtâ, bet ari ziti eemeſli uhdeni eeluſtina. Tã ſltais uhdens pazetâs augſchup, kamehr auſſtais grimſt dibenâ; tadeht ari no auſſteem ſemes lodes apgabaleem uhdens tel juhrâ pa apakſchu, kamehr no ſilteem — pa wirſu. No tam tad ari zetâs juhras ſtraumes. Siltais uhdens, aiſtezejis auſſtâ uhdena apgabalds, ſchos ſaſilda. Apgabalds, kur peetel juhras ſltais uhdens, gaifs daudſ ſilats, neta attahſalds ſemes widuſſchs. Tã nu redſejam, ka uhdenis paſtahwigi kuſt gan ſemes wirſu, gan apakſch ſemes, gan ari juhrâ. Schahdâ uhdens kuſteſchanâ Deems parahda ſawu ne-iſteizamu ſchehlaſtibu. Stahwoſchs uhdens atneſtu daudſ launuma

*) Tãs leetas, kuras ar uhdeni weenadâ apmehrâ, bet tomehr par to ſmagakas, grimſt dibenâ, bet tãs, kuras weeglakas, neta lihdsigi leels uhdena gabals, peld pa wirſu. Ja leeta ar uhdeni weenadâ apmehrâ un ſmagumâ, tad ta pagrimuſt turas wiſadâ dſilumâ.

**) Zilweta kermenâ ſmagums gandrigh tahds patš tã uhdens ſmagums, tadeht kermenim leelatam palikuſcham tam japelâ.

wiſeem dſihweem radijumeem. Tahds uhdens mudſchet mudſch no wiſadeem kufaineem un tahdeem kufainiſcheem, kuri ſareſſami weenigi zaur wairoſchanas (paleelinaſchanas) glaſſi, to ſauz par mikroſkopu. Weenâ paſchâ netihra uhdena tarotê war zaur paleelinaſchanas glaſſi eeraudſit neſſaitamu pulku daſchadu kufainiſchu, ſikuru un mudſchu. Kaſ gan tahdu netihru uhdeni lai dſertu! Stahwoſchs uhdens atrodas pa leelakai datai purmâs. Tur ari puhſt daſchadas augu un dſihwneeku atleetas, zaur to uhdens tã ſamaitajâs, ka paleel pat ſmirdoſchs. Ja tahdâs weetas ſemê atrodas dſelfedakas, tad tãs ſaruhſt un pazetâs ſchahdâ rahweenâ wirs uhdens tã ſarkani plautumi jeb rawa. Ja wehl purwâ ſtipri ſpeeſch ſaule, tad nelabo weelu jeb truhdu garaini wehl ſtipraſti maita gaisu; tã ka nereti purwainos apgabalds iſzetâs kaudis daſchadas ſlimibas, tã koleeris, mehriſ, drudſis u. t. t. Schahdas negantas lipigas ſlimibas no mehja. waj ari ar prezem un zilweku drehbem iſneſâ par nelaimi ari uſ ziteem apgabaleem, kur purwu naw*).

Deenwidus Kreemijas purwainos apgabalds iſzetâs drudſis, kureſch netaupa ne leela, ne maſa. Gewehrôts, ka tajds apgabalds, kur purmus iſſauſina, drudſis pawiſam iſſubd. Drudſcha ſlimneeki ahrſtejas ari ar to, ka atſtahj purwainos apgabalus un aiſbrauz uſ kalnaja widuſſcheem; tur tad ſlimiba mitejâs pate no ſewis.

S. G a i ſ s.

Rad kahdreis trauks apgaſſchâs un ſchidrumis iſlejas, tad mehds fazit, tã traukâ neta ne-efot un ka tadeht tas efot tuſſchs. Bet kad pamehginati tahdu trauku apgaſht uſ muti un gremidet uhdeni, tad eewehroſtim, ka tas gruhti grimis, uhdens ee-ees eelſchâ tiſtai lihds ſinamai datai. Kapehſ gan trauks nepeepildâs ar uhdeni lihds dibenam? Weenigi tadeht, ka to neatlauj gaifs, kaſ pilda podu. Tã tad lai gan ſchidrumis iſlijs, tad tatſchu newar fazit, ka trauks tuſſchs, jo winâ eelſchâ gaifs. Lai labati pahrlleezinatumees, nemſtim zaurredſamu trauku, faziti glaſſi;

*) Purwa uhdens tiſ tad paleel tihſ un dſeramis, kad to iſſahſch zaur ſagruhtu, tihru oglu un ſmilſchu kahrtam.

apghäffim to us mutes un gremdeffim uhdeni. Zau gremdejet mehs eewehroffim, ka glahse nemas til weegli negrimis, zelsees it ka augfchup, lihds beidsot peepildisees ar uhdeni tilai lahda ne-leela data. Gaisa ir tas, kas glahse neaitauj uhdenim eespeestees lihds dibenam. Gaisa glahse eetika no istabas, istaba atkal no ahra. Wehjinajot rolu jeb lafatu monam wehfiniu. Schi rodas tadeht, ka mehs eekustinajam gaisu. Eekustinatais gaisa witnojas tahkat un witni paleel arweenu leelati jeb peeweenojas pee zita, jau eekustinata gaisa, pee lam kufeschana paleel stipraka un pahreweherschas par wehju. Almenim uhdeni eekrihtot, rodas masi witni, kuxi, tahkat pret uhdena malu jo plafchaka un plafchaka rinki witnodamees, paleel arweenu leelati. It ka witni uhdeni witnojas ari eekustinatais gaisa. Eekustinato gaisu jeb wehju waram fajust. Nostahfimees til ifsteepu rolu wehja un tuhliit manifestim, ka gaisa speeschas winai wirsa. Gaisu tomehr newaram fakert; jo tilko rolas pirkstus peespeediffim pee plaukstas, te ari gaisa fauja wairs nekufestees un mehs to wairs nejutiffim ka wehfiniu. No ta redsams, ka gaisa mums til tad ka wehjsch fajuhthame, kad tas eekustinats, t. i. kad tas dodas no weenas weetas us otu. Smehde plehschas puhfchot, war toti labi redset, ka gaisu eekustinot, jeb gruhfchot, zetäs wehjsch. Kad plehschas pazet, tad tas peepildas gaisu, bet kad tas faspeesch, tad gaisa ar sparua dodas no tam ahra, zaur ko rodas wehjsch, kas upuhfch uguni. Wehjam daschreis warens spehls, ja ta stipri puhfch. Jo stipraki wehjsch puhfch, jo winam leelats spehls; jo lehnaki, jo masaks. Wehja spehju war wislabat eewehrot pee wehja dsirnamam. Stipra wehja dsirnamu spahrni greeschas dauds ahtraki, neta lehnä. Ari eeschana pret stipru wehju dauds fmagaka, neta pret lehnu. Daudis scho wehja spehtu prot isleetot famä labä neween wehja dsirnamas, bet ari zitäs meetäs, p. peem. laimam un fugeem brauzot. Wehjsch puhfch buräs un dsen fugi jeb laimw tahkat, lamehr bes wehja netiltu ne fota us preefchu, femifchti, ja buhtu jabrauz pret straumi.

No wisa ta, ko nupat par gaisu lassjam, waram pahreleezinatees, ka: semei wisaplahrt gaisa; tiklihds laut fur rodas tulfcha weeta, tuhliit ta peepildas gaisu; gaisam kufot jeb wirfotees no weenas weetas us otu, zetäs wehjsch.

Zau fen deenas eewehrots, ka katrai leetai faws fmagums. Spalwa mums gan isleetas weegla, bet ja buhs pulku spalwa kopä, tad tuhdat manifestim fmagumm. Ari gaisam faws fmagums. Zo waram eewehrot schahdi: Nemfim diwus weenada fmaguma

glahfchu*) traukus, protams tahbus, fureem zita neta naw eefschä, ka tilai gaisa.

Schee trauki, nolitti us fwareem, neswarstisees, jo abi weenada fmaguma. Bet ja no meena isfuhffim jeb ispumpeffim gaisu**) un tad atkal abus uslitfim us fwareem, tad ar gaisu pilnais trauks tulfcho noswehrs. Ja gaisam nebuhtu fmaguma, tad ispumpetä glahse nebuhtu palituffi weeglala un fwari nebuhtu fwahrstijufchees. No ta tad waram redset, ka ari gaisam faws fmagums. Isrehfinats, ka gaisa 770 reises weeglaks neta uhdens. — Ja gaisam nebuhtu fmagums, ka tad winsch turetos ap semes bumbu, jo katra leeta tilai tapehz fмага un tapehz turas ap semes wirfu, ka seme to peewelt pee semim flakt. Ja seme gaisu nepeewiltu, tad jau winsch isgaisu waj ispluhstu us wisam pufem pafauls besgaligä plafchumä.

Gaisa speesch ar fawu fmagumu wisa, kas wirfs semes. Zo mehs waram schahdi eewehrot: Nemfim blodu ar uhdeni, peepildiffim winä glahses trauku un tad, to us muti apgahsfuchi, willfim is blodas ahra. Kad pa pufei jau buhsim to iszehlfuchi, tad redseffim, ka uhdens glahses trauka nebuhs nezil istezejis, bet turpretim stahwes augstak, neta blodas uhdens. Rapehz gan tas ta noteet? Blodas uhdens teel no gaisa speests, lamehr glahses trauka naw gaisa, kas uhdeni speestu ahra — un ja taja ari drufku gaisa fakrahjas, tad tatfchu tas naw til fmag, ka eespehtu uhdeni nospeest til stipri, ka ahra gaisa. Gaisa, weeglaks par uhdeni, tadeht tas ari stahw uhdenim wirsa. Ja gaisam nebuhtu fmaguma, tad tas, ka jau augfcham fajiam, newaretu nemas ap semi turetees. Tilai tas leetas war ap semi turetees, furam faws fmagums, furas seme peewelt.

Gaisa no filtuma isplehschas. Zo waram redset, kad peepuhfcham pa datai puhfli un tad to aissehjuschi noleekam filda weeta. Drihs ween eewehroffim, ka tas buhs wairaf peepuhtees; nereti tas ari pat pahrpilht. Zaur ko gan tas nahf? Weenigi zaur to, ka gaisa puhfli fakilft un zaur to isplehschas, tadeht tam ari wajadsigs leelatas telpas. Saklis gaisa par aukfto dauds weeglaks, tadeht tas ari kaphj augfchup. Ta ja iskurinatai krahfnei aistaisam aiffchaujamo, tad fittaais gaisa dodas is krahfms un pazetas pee greefteem, tadeht tur ari aifween fittaks, neta us

*) Zaur glahfi gaisa newar ispeesstees zauri, tadeht glahfchu trauki eewehlami tahdeem mehginajumeem.

**) Zai gaisu isfuhftu jeb ispumpetu, isgudrots gaisa pumpris, kas deegjan lihdsigs uhdena pumpim, ar furu fuhz jeb pumpe uhdeni is atas ahra.

grihdas. Koka gabals peld pa wirsu, topeh3 ka tas par uhdeni weeglats, — tapat ari fasilbitais gais3 dodas augfchup, jo tas weeglats par aufsto. Daudis, sinadami, ka fildajam gaisam ihpa-fchiba pazeltees augfchup, ifaudrojufchi gaisa lugus. Preetfch tam uftaifa no fahdas pafipralas drehbes, peemehram fihda-drehbes, prahmu puhfli. Puhfchta apafchdata atftahj zaurumu, pee kura peestiprina degofchu lampu. Schi fasilba puhfli gaisu, ka tas paleel weeglats, dodas augfchup un pazel puhfli lihds. Ja tahds puhflis waren leels, tad tas fpeh3 pazelt lihds pat fmagakas leetas. Pee ta m-hds peestiprinat laiwinu, kura tad eefefch3as zilweki. Gaisa pazetotees uguni uftaifa ftipratu, lai gaisu puhfli wairaf fasilbitu, turpreim fem3 brauzot to padara mafafu, zaur lo gais3 puhfli atdfeest, paleel gruhtals, ta ka puhflim pamafitinam janolafch3as*).

Gais3 degfchanai nepezeefchami wajadfigs. Ta ja pod3 eebehr3um un apwahftum degofch3as ogles, tad tas drih3 ween nobiftu, tadeht ka gais3 neteel fah3; bet kad fch3im pafch3am nobifufch3am oglem ufberum wirfu zitas lwehlofch3as un tad podu nomahftum, tad drih3 ween aifdeg3os atfal wif3as ogles un pah3-wehrftos pelnd3s. Jo wairaf ugunim peetel fah3 gaisa, jo ta farftaki deg. Tadeht ari ehft uguns3 toti farfta, jo pleh3ch3as winai ufpuh3ch wirfu daud3 gaisa.

Bef gaisa newar ift3t neweena d3ihwa dwafcha. Ari mums tas weenmeh3 ja-ee-elpo, ja-eedweh3ch. Ja aifpfeefcham muti un degunu, tad peh3 ihfa brih3cha juhtam nepezeefch3amu fmagumu, ta ka efam fpeef3i drih3i ween atfal elpot. Sil3ftot nahwe-rod3s tadeht, ka uhdeni truh3ft gaisa, lo elpot. Ifelpotais gais3 ir famaitajees un tadeht elpofchanai nederig3. Iftabin3, kur daud3 faufchu un wif3i logi zeeti, nah33as fmagi elpot. Tur fa-krabh3as3 toti daud3 nederiga gaisa, famehr fwaiga peenah3 maf fah3t. Gais3, protams, famaitaj3s ari aif ziteem eemefleem. Ta ja krabh3nei aiftaifa aifchaujamo, pirms wehl ogles naw pil-nigi iftwehlojufch3as, tad iftab3 f3krabh33s twaif3, dwinga jeb dwana, kurfch neween eed3ihwotajeem padara galwas fahpes, bet pat war tos noflahpet, ja ween tif ilgafu laifu tahd3 gais3 uftur3s.

Apftotifim tagad tah3aku, f3deht gan gais3 degfchanu weizina, fapeh3 famaitat3 gais3 fmagaki elpot un beid3ot, no fam gan gais3 ih3ti famaitaj3s.

*) Jaunat3 lait3 taifa gaisa lugus, kuras nezel uf augfchu f3-filbits gais3, bet zitas gahjes, kas par gaisu weeglats, p. p. uhden3 rad3s.

Gais3 lihdsfigi uhdenim f3stahw if wairaf dat3m, gahjem. Galwenat3s no tam ir diwas: f3ahbellis*) — d3ihwinataj3s un f3ahpeklis**) — nahwetaj3s. Bef fcheem wehl gais3 og3u f3ahbe un dafchi ziti gahfi. Wif3eem fcheem gahjeem top3 fajau-zotees, rod3s gais3***).

Runajot par uhdeni jau f3azits, ka f3ahbellis uftura deg-fchanu un pateefib3 bef ta ari nef3as nedegtu. Deg titai tur, kur f3ahbellis faweenoj3s ar degofchu weelu. Slahpeklis turpreim gaisa daf3, kas neuftura degfchanu, pat3 nedeg, bet uguni no-flahp3. Ta ja apwahftum degofchu fwezi ar fahdu trautu, tad ta degtu titai tamehr, famehr traut3 peetiftu f3ahbetka. Tiflihds peetrucht3 f3ahbetka, te ari f3ahpeklis leefmu noflahpetu. Slah-beklis elpofchanai nepezeefchami wajadfigs; jo f3ahbetka gais3 wairaf, jo elpot jeb dweh3t weeglats, jo maf3 — jo fmagaki, jo „fiftat3s gais3“. Zilwek3, tapat ka ziti d3ihwneeki, neifelpo to gaisu, kuru ee-epo. Ifelpot3 gais3 naw wair3 f3ahbetka, bet titai og3u f3ahbe†) un og3u f3ahbe ee-elpofchanai neder††).

*) D3ihwneekem f3ahbellis tifpat wajadfigs ka ehdeens un d3ehreens. F3aidr3 f3ahbelli f3tra degofcha leeta f3adeg daud3 ahtrati un ar daud3 gah3atu leefmu, nef3a gais3. Tapat ari d3ihwneek3 d3ihwotu daud3 ihfatu muh3chu, ja tam buhtu weenmeh3 ja-ee-elpo f3aidr3 f3ahbellis. Slahpekl3 pamiris butnis atofihwoj3s, tiflihds to eeleef f3ahbelli. Bet ja to ween-meh3 turetum f3ahbelli, tad tas tatfchu drih3 ween nobeigt3s, nomahrgtu un atfpiratu titai tad, kad to eelittum atfal tahd3 gais3, kur fchee abi gahfi top3.

**) Slahpekl3 d3ihwneekam jabeid3as; ta putnis, f3ahpekl3 eelift3, drih3 ween noflahpetu.

***) Gais3 weenmeh3 atrod3s garaini, titai ne wif3as weet3s weenabi, dafch3as wairaf, zitas atfal maf3.

†) Og3u f3ahbe, tapat ka f3ahpeklis, d3ihwneekus noflahp3 un ne-ufura degfchanu.

††) Gais3 pat3 f3an (weh3fch, aufa) un f3anu wada. Ja ta nebuhtu, tad meh3 nefpehtum ne farunatees, jo newaretum weens otra d3irbet. Zaur bal3u eetrih3zinatais gais3 aifftan wik3odamees prom, kas ir, gaisa dalinas aifwik3o f3anu, pluh3dami uf wif33m pu3em, tapat ka uhden3 wik3i. Ja pul3teni peestiprinatum traut3, if kura ihpumpets gais3, un fah3ttum fwanit, tad f3anas nefah3das nefah3irbetum, tadeht ka tur naw gaisa, kas f3anu wada. Tiflihds ka fah3ttum laift traut3 pamafitinam gaisu eefch3, te ari tuhlt3 f3ad3irbetum f3anu, kura paliftu ftiprata, jo wairaf gaisa tiftu traut3. Neween gais3, bet ari zitas weelas, ka p. peem. uhden3. fof3, wada-f3anu, — wada to pat wehl labati, nef3a gais3. Aifpfeef3am au3im wah3i d3irbam, tadeht ka gais3 neteel f3wabadi au3is eefch3a. — Ari f3ah3i (aug3) elpo tapat ka d3ihwneeki, ta tad ari wineem gais3 nepezeefchami wajadfigs. Schi elpofchana dimejaba: deen3, faules gais3, tee eefuh3 f3ahbelli, bet naf3t atfal otradi, t. i. ee-elpo og3uf3ah3i un ifelpo f3ahbelli. Aug3 (f3ah3i) elpo lap3m, tadeht tee d3ihwo f3ewifch3i wafara.

9. W e h j f c h s.

Jau laſijām, ka ſemei wiſaplahrt gaiſs, kurfch ſteidsās eenemt latru tufchu weetu. Ja gaiſs uſ preeſchn wirſidamees eet no weenas weetas uſ otru, tad taħdu kuſteſchanos noſauz par wehju. Tā tad wehſch zetaš tad, kađ gaiſs kautſahdi eekufſtinats pahreet no weenas weetas uſ otru. To waram redſet, kađ kaut to wehjinam; gaiſs zaur to eekufſtinadamees dođas uſ preeſchu un tā manam wehju. Tapat ari ſkrejot, kaut ari jo lehnā laiķā, manam wehju, kurfch muħs it tā kawetu dotees uſ preeſchu. Pateefidā ne wehſch muħs kawē, bet meerā ſtahwoſchais gaiſs, tadeħt ka aħtri pret winu dođamees*).

Jau runajām, ka no ſiltuma wiſas leetas, tā ari gaiſs — iſplehſchās. To jau redſejām, kađ peepuħtām un ſiltumā nolikām puħſli. Laſijām ari, ka, ja nemtum diwas leetas weenadā leelumā un weenadā ſaſtahwa, bet weenu ſaſilbitu un otru pameſtu auħtu, tad auħta la leeta buħs par ſaſilbitu ſmagala. Tapat tas ari ir ar gaiſu. Sinams daubſums ſilta gaiſa buħs weeglaks, neķa tiſpat leels daubſums auħta gaiſa. Siltaiſs gaiſs ķa weeglaks mehđs dotees augſchup, ķameħr wehſais laiſchās leju. Ari zitas weelas ſajauzot weeglakā noſtahjās wirſā, ķameħr ſmagalā atkal apałſchā. Tā tauķi, ķa weeglata weela, peld ſmagalai, uħdenim waj ſtreħbeenam, pa wirſu. Iſtabā gaiſs pee greeteem daubſ ſiltaks, neķa uſ griħbas; to war iſſinat ar ſiltuma ſtahwołki meh-
roiaju — termometri.

Jo wairal ſeme ķahdā weetā no ſaules ſtareem eefiſt, jo tur gaiſs paleeł ſiltaks, weeglaks un dođas augſchup. Tuſſcho weetu atkal no ſahneem ſteidsās eenemt auħtaiſs gaiſs. Ari tas gaiſs, ķas pażetās augſchup, nepaleeł uſ weetas ſtahwam, jo no apałſchās ejoſchais auħtaiſs gaiſs to iſſpeeſch un iſgaiſina uſ wiſam puſem. No tam ari zetaš, ķa weenā apgabalā gaiſs ſilts, ķameħr orrā tant paſchā laiķā atkal wehſs. Siltajōs ap-
gabalōs ſaſilufchais gaiſs pażetās augſchup un tā weetā no apałſchās eeppeeſchās auħto wiđutſchu wehſais gaiſs. Ka auħtaiſs gaiſs atrodās augſchā un ſiltaiſs leķā, war eewehrot, kađ attaiſa iſtabas aħras burwis un tura burwis ſwezi. Kađ ſwezi nolaidiſim ſemał, tad leeſma doſees uſ iſtabas puſi, tapeħj ķa auħtaiſs gaiſs

*) Skrejot mums aiſ muguras buħs weenmehħ wehſch, kaut gan to nemaniiim, tadeħt ka tas aħtri doſees eenemt to tuſſcho weetu, ķuru mehħ ſkrejot atſtahjām.

pa apałſchu ſpeeſchās iſtabā; bet ja pażeiſim ſwezi augſtat, tad leeſma tiſs wiłtia uſ aħru, tadeħt ķa ſiltaiſs gaiſs eet pa augſchu aħrā. Bet kađ tureſim ſwezi burwu augſtuma wiđā, tad leeſma neſleeſees neđs uſ weenu, neđs uſ otru puſi.

Wiſſiltatās weetas wirſ ſemes lodes ap ekwatoru, bet wiſ-
auħtatās — pee poleem. Ekwatoru apgabalu ſaſilufchais gaiſs dođas pa augſchu uſ poleem, ķameħr atkal polu wehſais gaiſs ſpeeſchās uſ ekwatoru ſiltā gaiſa weetā. Ja ſeme negreeſtos un buħtu wiſur weenadā, tad mums puħtu wehſch weenmehħ tiķai no ekwatora uſ poleem un atkal otradi, t. i. no poleem uſ ekwa-
toru. Semei greeſchotees greeſchās ari liħđs gaiſs un pee ekwa-
tora, ķur ſemes greeſchanās aħtraķa, ari tureenes gaiſs greeſchās aħtraķi, neķa pee poleem, ķur ſemes greeſchanās leħnaķa. Tā tad auħtajam gaiſam, ķas ſpeeſchās no poleem uſ ekwatoru, naw tiſ aħtras greeſchanās, ķa to apgabalu gaiſam, zaur ķureem auħtajam jaķeto — tā tad ſchim japaleeł druſtu eepaķatus. Seme greeſchās ĩo waķareem uſ riħteem un zaur to leeķās, it ķa ekwatora ap-
gabalōs mehſch nepuħtu taiſni no poleem, bet wairal no riħta puſes. Seemeta puſlodē to ſauz par ſeemeta riħta wehju, bet beenwiđus puſlodē — par beenwiđus riħta un pee ekwatora par riħta wehju. Taħdu wehju, kurfch pee ekwatora weenmehħ puħſch no riħta puſes, noſauz par paſat-wehju.

Waſarā waram eewehrot, ķa ſeme ſaſiſt aħtraķi neķa uħdens. Saule gan ſemi un uħdeni ſilda weenadi, tomeħr beenā uħdens buħs weenmehħ auħtaks, neķa ſeme uſ kraſta. To teeſu atkal uħdens tiſ aħtri neatdſeeſt. Tā waſaras riħtā, preeſch ſaules leħſchanaš, uħdens biħķi daubſ ſiltaks, neķa ſeme malā. Juħ-
malā beenām gaiſs eefiſt aħtraķi, neķa uſ uħdena. Tas pażetās augſchup un wina weetā ſpeeſchās juħras wehſais gaiſs. Tur-
pretim naķti uħdens ilgał uſturas ſilts, tā tad juħras gaiſs tad ſiltaks; tas pażetās augſchup un wina weetu eenem kraſta wehſais gaiſs. Tā juħmalās deenu puħſch juħras, bet naķti atkal kraſta wehſch*).

Semes wirſus naw wiſur weenadi liħđſens, tadeħt ari gaiſs wiſur weenadi ne-eefiſt. Jo ķahda weeta wairal ķalnaina, jo gaiſs toķā wehſaks, turpretim ſemałōs wiđutſchōs ſiltaks. Ap-
luħtoſim, tadeħt gan tas tā ira. Gaiſs paķs naw neķahđs ſiltuma aiſturetaķs, tadeħt ari ſaules ſtari to maſ ſaſilda. Wairal tas

*) Pee biħķeem un upēm taħđs wehſch naw manams; biħķis un un upe — maſi uħdeni un newar daubſ gaiſa neđs ſaſilbit, neđs atweħſinat; ſauſſemes turpretim, ķameħrā ar minctem uħdeneem, tur ķoti daubſ.

eeßit no semes, uhdena un zitām tuwu efoſchām karstām leetam. Augstak atrodofchais gais̄s iif ahtri ne-eeßit, jo tas tahtak noft no wiſām tahdām leetām, kuras to waretu faßidit. Pee tam jau agrak fazijām, ka plahnatas leetas grubtak faßit, neſa beefafas un gais̄s jau — jo augtaki, jo plahnats. Deefa gan, ka ari no semes faßilufchais gais̄s dodas augſchup, bet wiſch ſawu ſiltumu tur drihſ atdod augſchas wehfajam gais̄am. Jo, ka jau agrak redſejām, wairak ſiltas leetas atdod ſawu ſiltumu maſak ſiltām. Bet uſ kalneem gais̄s auſtak, neſa eelejās; tad ari kalnu wehſois gais̄s ſpeeschās ſemē un pahrmains ar eeleju ſilto gais̄u, zaur ko rodas wehſch̄s. Kalni ari doſchreiſ, it k̄a milſiga ſehta, aiſſarga leelus apgabalus no ſtahdiga wehja. Mereti redſam, ka tahdam kalnu ſtrehkim deenwidōs, kur ſeemeta wehſch̄ ne-eeguhſt, gais̄s ſiltis un augligz, kamehr ſeemetōs auſt̄s un neaugligz.

Gais̄am eeßitlot ari no leela ſwara ſemes miraklarta. Raila ſmilts ſeme eekarſt, tadeht ari gais̄s uſ tās drihſak faßit, kamehr purwainōs un meſchainōs apgabalōs, kur ſeme ahtri ne-eeßit, ari gais̄s eeßit lehn̄i. Tas noteek tadeht, ka purmōs un meſchōs paſtahwigi iſgaro uhden̄s un t̄a aiſnes lihds dauts ſiltuma. Ka uhden̄s, garainōs pahrehrſchotees, aprij dauts ſiltuma, to war redſet uhdeni wahrot. To ſildot un aiſneenu ar grabdu glaſſi iſmebrojot eewehroſim, ka karstums pawairoſees tilai tomehr, kamehr uhden̄s ſahſa wahritees; pehz tam tas wairs nepaleek karſtats. No ta iſgaro iitai toti dauts garainu. Kad grabdu glaſſi tureſim wiſs uhdena garainās, tad redſeſim, ka tee tiſpat karſti, ka pats uhden̄s. Kad wahroſcho uhdeni nonemſim no ugun̄s, tad tas wairs newahriſees, bet ſahſa atdiſt, atauſterees. Garaini pazeldamees aiſnes uhdenim to karstumu, kas tam lika wahritees. Tapat ari ledus, karſtā uhdeni kuhjdams, atnem tam ſiltumu*).

Wiſu ſcho ſtahſtiju, lai aiſrahditu, no zif leela ſwara ir preekſch wehja purwi un meſchi. Kur dauts purwu, tur uhden̄s paſtahwigi iſgarodams aiſnes lihds dauts ſiltuma; tadeht ari purwainōs apgabalōs wehfaks. Ja tahdu widuſchu tuwumā atrodas ſmilſchaimi apgabali, kur ſeme eeßit ahiraki, tad turp

*) Kad ledu waj ſneegu eenes ſiltā iſtabā un eeleek wiſōs termometri, tad war eewehrot, ka tee no eefahuma druſtu atlaideſees. bet tad wehlat kuhjdami patures weenmeh̄r ſawu auſtumu. Tapat ari wehroſchais uhden̄s, lai gan ſildits, nepaleek karſtats, bet pahrehrſchās garainōs, tapat ka ledus uhdeni. Tohd̄u ſiltumu, kas ſlehrjās garainōs waj uhdeni un kuru newar nedſ matit, nedſ ar termometru mehrit, ſauz par ſlehp̄tu ſiltumu.

dodas purwu auſtais gais̄s. Ari meſch̄s ſatura dauts mitruma. Rats kōs pilns ſulas, kura pamafitimam iſgaro. Zoteef ſalnem kōs atkal eefuhz no ſemes uhdeni. Kōu ſulai iſgarojot, ari meſchā zelās deesgan wehfuma. Ja meſcham blatus ſiltis apgabals, tad uſ ta puh̄tis weh̄it̄ch no meſcha puſes; tapat ka no purweem. Zeelōs ſmilſchainōs klajumōs gais̄s wafarā toti eekarſt, tadeht weh̄it̄ch wiſōs puh̄ſch no auſtateem apgabaleem. Seemā no tahdeem klajumeem puh̄ſch auſti weh̄ji, jo tad tur walda ſiſurs ſals. Daſchōs apgabalds weh̄it̄ch puh̄ſch weenu puſgabdu no weenas un otru atkal no otras puſes. Tahdus weh̄jus noſauz par periodiſteem jeb muſſoneem.

Muſſu weh̄ji puſgabdu no weetas nepuh̄ſch; tee ahtri mainas. Tahda ahira wehja groſſichanōs noteek ſchahda eemeſla deht: apgabali, kurd̄s mehs dſihwojam, atrodas gandrih̄s weenu atahltumu titlab no ekwatora, ka ari no ſeemeta pola. Ekwatora ſiltais gais̄s, lihds mums atnah̄tdams, jau palizis weh̄ſs, tadeht nolaiſchās ſemaku, kamehr atkal ſeemetu auſtais gais̄s ſchurpu nah̄tdams jau zif nezif faßilis un pazehlees augſtak. Schahdeem diweem weh̄jeem ſateekotees, ſtipraſais pah̄rſpeh̄i wahjako un puh̄ſch beechak. Weh̄ju, kas ahtri groſās, noſauz par groſigu weh̄ju. Kahds weh̄ſch ſinamā weerā beechaki puh̄ſch, tahds tur laiſs. D̄a ſeemetu weh̄ſch atnes auſtu gais̄u, kamehr deenwidus atkal ſiltu. Pot leetu un ſauſu laiſu war jau eepreeſch no wehja noſinat. Jau loſſijām, kahdu eeſpaidu uſ weh̄ju dara juhras, kalni, purwi, meſchi un ſmiltsſeme; apſtatifim tagad tahtak, kahdu eeſpaidu tee dara uſ laiſu.

Pirmit redſejam, ka uhden̄s lehnaki faßit un atdſeet, neſa ſeme. Tadeht ari uſ juhras wafaru weh̄ſaki un ſeemu ſiltaki, neſa uſ ſauſſemes. Juhrai tuwōs apgabalds wafaru naw tiſ karſti un ſeemā tiſ auſti, k̄a no juhras atah̄takōs widuſchōs, lai gan tee abi atraſtos weenā atah̄tumā no ekwatora. D̄a pee mums Balijis juhras tuwumā ſeema ſiltaka un wafara weh̄ſaka, neſa Maſſawas gubernā, kura ar Latwiju weenu atah̄tum̄u no ekwatora... Kur dauts kalnu, purwu un meſchu, tur, k̄a jau fazijām, gais̄s weh̄ſaks. Siltais weh̄ſch, nonah̄tdams kalnainōs apgabalds, atdſeet un ja minetā weh̄jā uhden̄s garaini, tad tos ſabeefe kalnu auſtums, t̄a ka teem jakraht uſ ſemi, gan k̄a leetum, gan ari k̄a ſneegam. Tapat ari gais̄s atdſeet wiſs meſcheem un purweem. Tadeht, jo kahdā apgabalā wairak kalnu, meſchu un purwu, jo wiſā gais̄s auſtak, pee tam beechi meen tur lih̄t un ſneeg. Scha eemeſla deht kalnainōs un meſchainōs apgabalds atrodam dauts amotu un upiſchu.

Wezi laudis daudsfreis stahsta, ka weenâ otrâ weetâ bijis lahbreif purws un ap to leels meschs, kuzsch nu jau sendeenam nozirfis. Meschs aistaweja uhdenim isgaist, kamehr purws, palizis klajumâ, no faules stareem un wehja ahtri isschuma. Tad wehl toka ehna netauj faules stareem semi waj uhdeni fahldit, kadeht schee meschâ tif ahtri ari-neistalst. Uri sneegs meschâ, ihpaschi meschu grawâs, tif ahtri neistuhst, kâ us klaja lauta. Wehisch, kuzsch puhsch no smilfchaineem apgabaleem, mehds buht aishweenu faufs un parij toti dauds mikluma un tã istaliê tos widutschus, us kureem tas puhsch. Uhdens isgaifdams aines lihds fiktumu, zaur lo paleel dauds wehsals. Tahds wehischs tab ari atnes dauds wairaf flituma, neta labuma. Tã nu redsejam, ka laiks nenaht tildauds no fista waj aulta wehja, kã no garainu daudsuma, kuzs wehischs atnes lihds. Wehischs dara leelu labumu ainesdams no juhvas leetus us attahakeem widutscheem, kuzds zitadi leetus muhscham nelihstu. Tas ari isgaifina daschadus smirdoschus gahsus, kas zetâs tur, fur kas puhst un netauj samaitatees gaifam, kas mums ja-ee-elpo, ja-ee-dwehisch. Zai gan wehisch mums atnes dauds labuma, tad tomehr tas daschreis padara ari leelu fahdi, fewischti tab, kad tas puhsch toti stipri, waj kad fateel otru, stipri preti strejofchu wehju. Tahds stiprs wehischs aplausch kotus, noplehisch juntuus un us juhvas fazet breefmigus wilnuus, kuzi tad fatreez lugus un semafas weetas juhmalâ apluhdina. Tahdu stipru wehju nosauz par wehtru, par aulu. Us faufsemes ta naw til stipra; tur to kawê gan meschi, gan kalni, waj ari ehlas, bet us juhvas, fur tai neta zetâ nestahjâs, ta dauds brihwaka un ari bahrgaka.

Nemasaf fahdes wehisch padara, kad tas parahdas kã weefuls. Schis tad plehisch un lausch wifu, kas tam gadâs zetâ. Weefuls fazetâs gaifam lahda weetâ toti stipri fahstlot, kuzsch tad ar leelu fiparu gruhfdamees zetâs us augfchu un wirsâs projam. Ja ari kad diwi toti neweenadas temperaturâs gaifa strahwas eenem weena otras weetu, weefulam usnahlot eestahjâs nahwes klufums: ne lapina netfchab. Tas paleel tamehr, kamehr weefuls ar saweem fahneem greefdamees neaifnem sinamo weetu. Behz tam fahlas stipra gaifa greefchanâs — weefuls. Us faufsemes tas greefch putektus augfchup, bet us juhvas uhdeni. Uhdeni tad weefuls fagreefch us augfchu kã stabu, kuzsch augstu pazeldamees faweenojâs ar mahloneem, ar weefulu us preefchu dodamees. Tahdi uhdens stabi jeb tifoni kugeem toti breefmigi.

10. Q a i s s.

I. **Migla.** Kad dwafochjam wehsâ istabâ waj wasaras rihtâ ahra, tad waram redset paschi sawu dwafochu kã garainus, kã miglu. Tahdi pat garaini jeb migla pazetâs ari wirs uhdens. Siltã laitã tos neredsam, bet tilai wehsâ, jo tad tee fabeese. Uri seemâ, atwehruschchi fista istabai durwis, redsam garainus, no aultuma atdsifuschus, pa istabas grihdu fahstamees. Wasarâ wirs upem, bihtem un purweem deenas laitã miglas nemanam, bet tisko atnahf wafars un meidâs wehsals, te ari garaini fabeese miglã un paleel rebfami. Ja migla wehl wairaf fabeese, tad ta pahrweherschâs uhdens pileendâs. Kad dwafochu uspuhscham us faufu, aultu glahfi, tad fchi paleel flapja, jo garaini us aultas glahses fabeese un pahrweherschâs uhdeni; to war beeschi ween eewehrot pee loga ruhstem. No uhdens, lo istabâ turam, kã ari no dwafochas zetâs garaini, kuzi us aultajam logu ruhstem fabeese uhdens pileendâs. Ja ahra fals, tad uhdens pileeni us logu ruhstem fahst ledi. Tã tad migla naw jits neta, ka tilai fabeesejuschchi uhdens garaini.

II. **Mahlonas, leetus un warawihfina.** Mahlonas ir gaifa pazehlfes migla. Garainas augtu pazeldamees nonahf wehsâ gaifa un tur fabeeseedamas paleel mums rebfamas kã mahloni. Ka tas teefa, waram pahrlleezinates, kad lahppjam us augsteem kalneem. Gabalu us augfchu tifuschchi, nejauuschchi at-radisimees miglã — un jo augstaf lahppim, jo ta paliks beesaka, kã ka newarefim sawâ aplahrine faredset ne tumatâs leetas. Seid nonahlfuschchi rebfem to paschu miglu augfchã kã mahlonus. Tã tad mahloni wairaf neta naw, ka tilai migla, bet newis fihfele, ka daschi domâ.

Apluhstosim tahstaf, no kam zetâs leetus. Us aultas glahses uspuhsta dwafocha pahrweherschâs uhdens pileendâs. Zapat ari garainas augtu wehsâ gaifa fabeese mahlonâs; ja nu wehischs tãs neisgaifina, tad fabeeseedami garaini aif smaguma nespehji gaifa turetes un friht kã leetus us semi.

Bet kadeht gan leetus daschreis tisko smilbfina jeb smihlã, bet zitreis attaf it kã spaneem gahsch. Tisko mahloni fabeesejuschchi til tahtu, ka newar wairs gaifa turetes, tad tee masds pileendâs kã smalts leetus dodâs lejup us semi, bet ja zetâ fastop dauds garainu, tad, scheem peeweenojotees, maser pileeni pahrweherschâs par leelam uhdens lahsem. Daschreis redsam mahlonas kã fawilluschâs, ka leetâs, it kã nupaf fahls lihst — bet te nejauuschchi

fazetās wehijchs un isgaifina tās uf wifām pufēm. Zitreis attal pawifam nezerot, fšaidrā un jaulā gaisā, wehijch atdsen lahdu leetus mahlonu un fahf liht. Tā tad leetus dauds atkarajās no wehja. Uf kalneem nereti, kad mahlonas fawillufchās uf leetu, wehijchs atnes filtu gaisu, zaur furu mahlonas attal pahrwehijchās garainās un aiseet ar wehju. Tahdas leetu mahlonas lihdsigi uhdenim pahrwehijchās garainās. Ja filtā gaisā, fur dauds garainu, eepuhfch auftis wehijchs, tad tee tuhliit fabeesē miglā. Jau agrāf fazijām, ka aufstais wehijchs eet pa apafschu un filtais pa wirfu, weens otram pretim, tapat ari redsejām, ka augftu gaisā dauds aufstais, neta pee femes. Wafarā pat opafschas aufstais wehijchs til tahtu eefilft, ka garaini nefabeesejufchi war iftiit winam zauri lihds augftajam pretigam wehjam, fur tee pahrwehijchēes mahlonās aiseet tam lihds. Tadeht ari daudsreis redsam, ka apafschēas mahlonas eet preti apafschas wehjam, jeb diwi mahlonu blahfi, weens ar apafschas, otrs ar augfchās wehju, eet weens otreem pretim. Tā tad nu, finadami no ka leetus zetās, netizefim mahneem, it ka warawihfina ufwilltu leetu no upem. Tahdus neelus ifpauſch, fahf peelifdami wehl famus ifdomajumus, tumfchi nemahziti foudis. Dafchreis tee pat deemo-damees fofās pafchi redsejufchi, ka warawihfina uhdeni no upes ufwekf. Ja tahdeem lautineem nopeetneem gudreem mahreem ifšaidro, tā leetus iſhti zetās, tad tee beidsot tatfchu aifihfās, ka pafchi gan naw redsejufchi, bet tilai no ziteem dširdejufchi. Un waj gan naw pat tahdu tantinu, furi fahfta, ka redsejufchi neween uhdeni, bet fiwis ufwekfam mahlonās; beidsamās tad wehlat lihds ar leetu nokritufchās uf laufu. Teefa gan, dafchreis ari pehz fipiras wehtras un leela leetus atrod uf laufa fiwis, bet nefad tās nedabu pehz lehna leetus. Buhfēt redsejufchi, ka lahdreif wehijchs greeſch fmiltis rinki waj fagrabhis feena waj labibas gubu, pazēt to augftu gaisā. Tapat ari weefuls lampj uhdeni, fagreesch to ftabā un pazēt augftu mahlonās, pee kam, protams, ja uhdeni ir fiwis, tad ari tās aifrauj lihds un wehlat ifkaifa uf laufa. Tā tad tilai pehz weefuka negaifa, las laufch fofus, gahfch jumtus, un fipra leetus, war fiwis atraft uf laufa.

Kā gan zetās warawihfina? Ta rodās tad, kad leetus nolijis, gais nofšaidrojees un leetus mahlonā aifgabjufe uf rihta puft, waj kad pee mums nemas naw lijis, bet tilai attahfatu uf rihta puft redsam leetu lihftam. Saules baltee ftari atfpogutojas no leetus pileeneem feptinām krahfām, zaur fo rodās warawihfina feptinām krahfām: farfanu, oranfchainu, dšeltenu, fatu, filganu, filu un wioletu. Kad faules deenā noftah-

fimees muguru pret fauli un tad mutē eenehmufchi uhdeni to if-fpraukflofim, tad lahfsē redsefim tahdas pafchas krahfas, tā warawihfina. Wiflabaf uhdenis lahfsē war redjet warawihfina, kad noftahjas muguru pret fauli pee dširawu uhdenisrata un tad luhfojās uf trihtofchām uhdenis lahsem. Fur tad atfpihdēs tahdas pafchas krahfas, tā warawihfina. Tā tad warawihfina redsama til tad, kad leetus lihft un faule fpihd un tad fahwam ftarp fauli un leetus lahsem, muguru faulei atgreesufchi.

III. **Rafa, fahrma un fneegs.** Parunafim tahtaf, no kam zetās rafa, fahrma un fneegs. Wif tee rodās tapat tā leetus, t. i. no garaineem. Garaini wafaras wehfa naktis gaisā fabeesē un tad notriht uf fahli un lapām tā rafa. Štaidrā nofmaigfchnojoſchā nakti rafa leelafa. Apmahfufchā nakti gais fittats, garaini fabeesē mafaf un tā tad ari rafa mafafa. Dafchreis tahdā nakti rafas nemas naw. Kad naktis apmahfufēs, tad fittums, fo seme ufnehmuf no faules deenas laifā, nakti iftaro pret mahlonān, furas fittumu nelaiſch zauri befgaligā pafaulēs plaſchumā, bet atmet waj atfpeesch to atpataf uf femi. Ka deenā fauli fafildita leeta iftaro fittumu dšeftrā nakti, to ihpafchi manam pee baltas muhra feenas. Nakti pee tahdas feenas fittati, neta zitur laufa. Štabā tilai tadeht war fitts gais ufuretees, ka tur feenas, grihda un greefti to aiftura, nelauj tam ifpeestees zauri. Tā ari, ka jau fazijām, fittumu aiftura mahlonas. Ari wehijchs aiflame pahrwehirstees rafā garaineem, kad tas tos if-gaifina waj atnes filtu gaisu. Rafa triht ari seemā; tilai wina tad tuhlin fafalft. Tahdu fafalufchu rafu nofauz par fahrnu. Seemā aufstā laifā ifdwaſchotee garaini fafalft un nometas uf uhfam un bahrsdu, tadeht uhfam un bahrsda peefahrmo. Seemā ari firgi nofahrmu, kad tee brauzot fafwihft, jo fweedru garaini fafalft un nometas uf fpalmu.

Tā nu redsejām, lahda wihfē zetās rafa un fahrma. Sina-dami, ka garaini gaisā fafalft, mehs ari lehfi waram ifšaidrot, tā zetās fneegs. Tiffo rudeni pee mums fahf fipri fahf, te ari wehijchs no lahda fittafa apgabala dafchdeen atnes miglas mahlonas. Mahlonu garaini tad fafalft, newar wairis aif fmaguma turetees gaisā un birft semē mafās fneega pehrflinās.

Logu ruhtes seemā apfalft dafchadām falnas pufem. Tiffo iftabas garaini teef pee aufstas loga ruhts, te tee ari fafalft; bet ja ruhtei plihfums, tad ap fcho nelahdas falnas pufes naw redsamas, lautfchu mums fchkeet, ka te wajabsetu to buht wif-wairaf, tapehz ka tur fahf war eefpeestees labafi. Tas ifšaidrojās

zaur to, la pee plihfuma wehifchs aisdjen garainus prom ahtraf, neta tee paspehji fafalt.

IV. **Krusa.** Jau no fen laileem eewehrots, la krusa birft tad, tad wairaf deenas no weetas pastahwejis larkis, fawihjis, rahms laiks. Siltais gaifs tad uftahp toti augftu un isplehfhjas jo plafchi, ispeesdams wirfus plahnno gaisu un aifnesdams, finams, lihds ar uhdens garainus. Ta la tur til auffts, ta pee mums seemas laika, tad ari garaini, fo filtais gaifs aifnes, fabeese drihs mahlonas. Rapeh3 gan fchee mahloni tuhltit nefafalt? Warbuht, la lahds no jums eewehrojis un fin, la uhdens pekite, rahmu stahwedama, til ahtri nefafalt, la tad to eekuftina tahdu speekiti. Wispahrigi jafala, la rahms uhdens netaf til ahtri nefafalt, la eekuftinats. Ta ari garainu mahlonu augftaja gaifa fafalt titai tad, tad to wehifchs waj ari fibens eekuftina no augfhjas. Tahda fafalufi miglas mahlonu ifftatds aifweenu eebalta un fteepjas it la fchaura lofne pee debefim; to war weegli pafiht. Pa tam no apafchjas peenahl aifweenu flahf garaini ar filtu gaisu un ataufftedamees fabeese mahlonu, lamehr sneega mahlonu par to laitu nolaihjas no augfhjas femaf, atnefdama lihds augftu gaisu, las fafalbe no apafchjas usnahfufchjos filtos garainus. Tahfal nu wifas fchihs mahlonas kriht lejup un wimu weeta ar joni fteidsas eenemt aufftais gaifs, aturedams filto gaisu, kurfch zensfhjas eefpeeftees no fahneem. Kad tas nonahl femaf, miglu mahlonas, tad fafalufchjas sneega pehrflinas apmirktit un uhdenim fafaltot, paleef leelafas par — graudineem, par krusu. Jo wairaf miglu mahlonu krusas graudini faftop femi krihtot, jo leelaki tee ari pafchi paleef. Kad krusa birft, tad ifflaufas, it la lahds behrtu firnus is maifa. Krusa netaf nebirft ilgi, tadeht la wehifchs, kurfch to tattreif pawada, ifgaisina garainus, ta la tee nemar familltees un fafalt. Jau fajits, la krusas mahlonu iffteepjas titai ta fchaura lofne; tadeht krusa war birft titai uf nelela femes gabala. Ta nereti zeema weena gala birft krusa, bet oira — krusas pawifam nemanu. Krusa birft titai pee mums — mehreni filtds apgabalds. Auftds un larkids widutfchds tas pawifam naw. Pirmajds tadeht, la tur gaifs pee femes wehjs un tadeht fatura mas garainu. Tur krusas weeta kriht flapdrankis, la tas pee mums mehds buht rudends un pawafards. Siltajds apgabalds turpretim krusas naw, la tur tajd padebefchu augftumad, tur ta rodas, wehl deefgan flits, ta la garaini ne-eefpehji fafalt. Un ja ari lahbreif tur toti augftu gaifa raftos krusa, tad tatfchu krihtot ta toti filtajd apafchgaifa ifkufu un nonahktu uf femi la leetus. Ari

pee mums, tad augftais aufftais gaifs fajauzas ar apafchejo filto ne wifai ahtri, — nebuhs krusas, bet titai leetus. Titai filtemju fahnainds apgabalds birft krusa, jo uf falneem, ta jau agraf runajam, daudf aufftaks, neta femafas weetas. Ta tad ari pee ekwatora augftajds fahna apgabalds birft krusa.

V. **Pehrtons.** Tapat la leetus, sneegs un krusa nahf no mahlonam, ta ari fibens tants ifzetds. Tos brihfhjus, tad atfpihd fibens, pawadits no pehrtona, laudis nofauz par „bahrgu laitu“, par pehrtonu laitu. Sibens, it la uguniga bulle, fchaujds no mahloneem waj nu uf femi waj uhdeni. Ja trahpa tahdu ehlu, tad to aifdebfina. Daudsreif atgadds, la fibens nosper zilwekus un lopus, ja tee tam rodas zeta. Rahdreif to reds la leelu, plafchu gaischumu, kurfch azumirkti parahbdas un tad atfal nofuhd. Tahda gadijuma fibens nefahde. Peh3 fibens atfpihduma waj nu tuhltit waj druftu wehlat, zil nu tahfu negaifa meeta, norihb pehrtonu ruhzeens. Sai labati fapraftu, las ihfti pehrtons un fibens, fahftifchu mehginajumu, kuru ifbarijufchi mahziti wihri, lai nodabutu fibeni no mahlonam jau eepreefch negaifa un ailmadit to turp, tur tas zilwekeem naw par launu. Zaur fcho ifgudrojumu eefpehjam apluhfot fibeni titai dafchu waj pat weenas afs attahktumad.

Amerikaneefchu gudrais Franklins ifdomaja 1752. gadad fawadu fihda puhki, kuru tas, pehrtona negaifam fahlotees, uflaiba gaifa. Franklina puhkis ifftatijds tahds pat3, lahbus muhfu behrni laifch gaifa. Schim puhkim bij peeftiprinata fpiza metata fteenite un peeefets garfch kanepju ftrikis, las karajds uf femi. Kad negaifa puhki uflaiba mahlonas un tad ftrikis bij jau no leetus famirzis, tad is atfiehgas, kura bij peeftiprinata ftrika lejas gala, ifteh3a neftipri fprehgadamas dirsttelites, tad pee tam peeduhra pirtftu. Dirsttelites titai tadeht bij mafas, la to noma-ditais bij kanepju ftrikis. Gandrihs ap to pafchu laitu lahds zits aughti mahzits wihrs, Franzis de-Nama, ifgudroja gandrihs tahdu pafchu puhki un eelaiba to bahrga laika pehrtonu mahlonu. Titai minfch pee puhka peeftiprinata ftriki aptina metata drahti un lejas galu peefehja ne augftu no femes nozeefinatai flahrdes trubai. Sibens nu nolaidas pa drahti flahrdes trubad, no kuras tad ugunigam ftrahwam metas uf setni, pee tam stipri fprehgadams. Metata drahtes deht fibena uguns metas wairaf, neta tad, tad puhkim bij peeftiprinats weentahrfch3 kanepju ftrikis. Ta mehginajot eewehroja, la truba fpehji peewillt falmianas afs tahktumad, bet fibenam fiprafam paleefot pat 42 afu attahktumad. Puhki uflaiba 78 afs augftu. Setam — nedf fibens, nedf pehr-

lons — wehl nebija flaht, eelaida puhki pehrfona mahlonâ, bet tuhdat wareja manit, la ir tad sibens demâs jau pa striki lejup us trubu un ugunigam strahwam metâs us semi. Wiß flaht-efofchee wareja tad sibeni apluhlot tuwumâ un fadsirbet, lâ tas fprehgâ. Ugunigâ strahwa, kura pa striki demâs lejup, ir tas patâs sibens, lo reds bahrgâ laikâ, un wina fprehgafchana — tas patâs ruhzeens, kas pehrfona laikâ leetas dascham labam til breefnigâ. Laikam bahrgafam paleefot puhki eelaida wehl dñitaki pehrfona mahlonâ. Tad ari uguns strahwa palika leelaka: lihds 2 werfcholi plata un ap aßi gara, fprehgat fprehgaja ari dauds ftipraki. Deetus un krusa norahwa puhki semê agrati, nekâ bahrgais laiks heidsjâs. Scho mehginajumu pehz tam isdarijufchi wehl dauds ziti mahziti wihri. Sibina uguns strahwa til karsta, la fpehji aifbedfinat neween lokus, bet pat islaufet semi un metatus. Zilweks waj lops, no sibins trahpits, us meetas pagalam. Pehr-fona laikâ redsam wifupirms sibeni un pehz tam til fadsirbam paschu pehrfonu ruhjam. Tas noteel tadeht, la pehrfonu negaisi toti augstu mahlonâs un tâ tad paeet laizinfch, lihds tas muhsu aufi aiffneedi. Mahlonâs no mums atrodâs daschadâ attahlumâ: jemâfâs 15 afu, lamehr augstafâs 8 werstis un wehl augstaf. Pee tam gaifma dobâs dauds ahtraf us preefchu, neta trofknis. Tâ ja kahds puzwerstes no mums tahlu us lauka ifschautu bißi, tad mehs wifupirms eeraudfitum duhmus, bet trofni tilai weh-latu fadsirbetum, lai gan pateefibâ lâ duhmi tâ ari trofknis rodâs fchaujot abi reifâ.

Ar puhki taiftais mehginajums peerahdija, la sibeni war nowillt un lâ tiht aifwadit tahdâ weetâ, kur tas naw zilwelam par launu. Arafts, la sibens fewifchki labi nometâs pa dselfi un waru; tadeht ari sibens nowilzejus jeb sibenwadus mehdî taifti is fcheem metaleem. Sibenwadus eetaifa fchahdi: Nem kahdas 3 afis garu dselfs kahrti, kurai galâ notel afis un pastahw is platinas, kas toti zeeta un tadeht waren gruhti kuhst. Scho tad nostahda stahwus us juinta, ar fpizo galu us augfchu. Kahrtis apafschas galâ peestiprina dselfs ftofni jeb steeni, kuru tad eelaifch waj nu mitrâ semê, waj — wehl labati — afâ. Mahjas, kura sibenwadis jeb sibenu nowehrfeis, pehrfona laikâ pret breefnâm drofchas, tadeht la tas pehrfona mahlonai pa-mafitinam nowell sibeni un aifwada to semê. Ari seme fatur fewi sibena fpehlu (elektribu). Kad pehrfona mahlonâ sibenwadam eet pahri, tad wina afajâ galâ war daschreis eeraudfit gaifchu bahlu leefminu, kas zits nefas naw lâ semes sibens. Jau pa-gahjufchâ gadu fimteni fahla eerihlot sibenswadus pehz amerila-

neefchu Franklina parauga. Birno sibenwadi eetaifja 1777. gadâ us Sijenes pilfehtas basnizas, Italiâ, lai to iffargatu no pehr-fona fprehreeneem, kuri to jau daudsreis bij postijufchi. No sibens apflahdeto basnizu islahojot, isgahja dauds wairaf naudas, neta sibenwadi eetaifot; tadeht tureenâs garidsneeziba nolehma to ee-rihtot. Zaudis, kuri sibenwadi nebij nekâd redsejufchi, netizeja, la dselfs kahrtis war sibeni nowillt un nebij ar tahdu garidsnee-zibas nolehmmumu meerâ. Tiffo usnahza bahrgâ laiks, tee ari fapulzejâs leelâ pulkâ basnizas preefschâ noftatitees, la dselfs kahrtis nowillt sibeni un aiffargâs basnizu no fprehreena. Tur tee ari dabuja pilnigi pahrlleezinattees, la dselfs kahrtis war pateefi sibeni nowillt. Stipram pehrfonam usnahlot, wareja flaidri redset, la sibens usmetâs kahrtisgalâ un, no ftipra ruhzeena pa-wadiis, aiflaidâs fpihdebama pa drahti semê, nepadaridama bas-nizai ne mafatâs flahdes. To redsedami, laudis pahrlleezinajâs, la dselfim teefcham tahda ihpafchiba, kahdu mahziti wihri at-radufchi: nowadit sibeni semê, neapflahdejot tuwâs leetas. Muhsu deenâs sibenwadu loti dauds. Sche flaht jafaka, la mahjam, kura dselfu juints, naw fewifchka sibenwada wajadfige, tadeht la tahdam juintam pa datâi tahdas pat ihpafchibas, lâ siben-wadam. Sibenwadis, naw lo fchaubitees, atnes leelu labumu, aiffargadams no sibena neween mahjas, bet ari zilweku un lopu dñihwibas. Mogafinas, rijas, feenataufdes, bet ihpafchi pulwera pagrabus un pat kugus der apdrofchinat sibenwadeem.

Daschreis sibens nolaischâs us semi waj ari mahjâs lâ uguniga bumba, fewifchki apgabalâs, kuras pehrfona negaisi beefchi ween peemefle. Tahdas ugunigas bumbas redsejufchi dauds laudis daschadâs weetâs. Angliâ 1711. gadâ tahda bumba nokrita laufchu pulkâ, kuri paschulairu nahza ahra is basnizas, lamehr paschâ basnizâ eefstrehja un faplihfa 4 tahdas bumbas. Basniza peepildijâs uguni, duhmeem un fehru; laudis palika neapflahdeti, tilai basnizai weens tornis nogahjâs. Daschreis tahdas bumbas eelez wefelas istabâ, bet ifstreen paschas atfal ahra, kur tâs gaifâ faprahgst ar leelu trofni, nepadaridamas ne mafatâs flahdes, lamehr zitreis tâs plihdamas aifbedfina mahju un noft laudis. Ratram finams, la sibens nahl no mahlonem un fchee rodâs no fabeesejufcheem garaineem, kuri karstâ faulê isgaro is uhdeneem. Uhdens pahrwehrschâs garainâs, garainas atfal uhdeni, tâ tad flitums, kurfch pahrwehrsch garainas uhdeni, paleef par pehrfona fpehlu (elektribu) un parahdâs sibeni un pehrfonâ. Wiß flitums, finams, pehrfona fpehla nepahreet. Ka garaini fatura pehrfona fpehlu, to peerahdija zaur fchahdu mehginajumu. Suta laikâ

uſwahrija uhdeni un garainus wabijs zaur waza lihtumainām trubām uſ metalu. Iſrahbijās, ka uſ metalu ſakrahijās ſibens ſpehls un parahbijās ſpoſchās bſirkſteles un deesgan ſtipri ſpreh-gadams. Metals, uſ kura ſibens ſpehls ſakrahijās, ſpehja ari peewilkt weeglaſas leetinas, tā: ſalmus, ſpalwinaš, ſahguſtlaidas u. t. t. Sibena ſpehlu (elektribu) labi iſſinat un iſprotot, Angliſ Armſtrongs pirmais iſgudroja elektriſku maſčinu, kura atrodās Londonā. Šchis maſčinas ſpehls toti leels. Bet ir jau ari elektriſkas maſčinas ar maſatu ſpehlu. Ar elektribu jeb pehr-lona ſpehlu ahrſtē muhſu deenās ari daſčas ſlimibas. Elektriſkas bſirkſteles war iſdabut ne ween zaur minetām maſčinām, bet ari berſejot weena ap otru diwas neweenada ſaſtahwa leetas, tā p. peem. ſtiſlu ar ſihda jeb wilnas drehbi. Katrs war to weegli iſmeħginat. Zaudis jau ſen deenas ſinaja, ka daſchām leetām weenas gar otru berſejotees rodās bſirkſteles. Wezee Greeki bij eewehrojufchi, ka, ja bſintaru*) berſē gar wilnainu drehbi, tad tas ſprehgā, iſmet bſirkſteles un ſpehji peewilkt weeglaſas leetinas.

Greeki bſintaru noſauz par elektronu, tapehjs ari to ſpehlu, ko winā pamanija, noſauza par elektribu. Tee ſcho ſpehlu nepēhtija, tadehkt ari neſinaja, ka tam weenadas ihpaſchibas ar ſibeni. Paġahjuſchā ġadufintenti mahzitee wiħri atrada, ka elektriſkas bſirkſteles rodās ari, ka ſtiſlu waj ſwekes berſe gar ſihda waj wilnas drehbi.

Apluħkoſim taħtat, kaħdās meetās pehrtons eesper beechali, kaħdās atkal retati. Elwatoru apġabalās pehrtons atlaħrotojas beechi ween, lamehr pee poleem tas bſirdams daubš retati; paſchu polu tuwumā pehrtonu nekad nemana. Teefa gan, ka pee poleem (ſemes ġaleem) wehł neweens zilweks naw bijis, jo ap teem ſaltās nepee-eetamās ledus juħras, kaut gan domā, ka ap paſcheem poleem eſot labs apġabals watejas juħras. Jo taħtat no poleem, jo ſitals — jo wairat iſgaro uhdena, liħbs lamehr pee elwatora wiſuſtarſtalā waſara ween, tur wiſwairat uhdena iſgaro un tadehkt ari wiſbeechali pehrtona negaiſs. Siltēmju juħmalu apġabalās mehbs buħt daſchreiſ wairat mehneſchu no weetas pehrtona ġaiſs — zaur-zaurim ap 50 beenu ġadā. Ap-ġabalās, kuri atrodās, tā ſatot, puſzetā ſtarp elwatoru uu poleem, ſaſtalita liħbs 20 pehrtona beenu ġadā. Jo wairat uſ ſeemekeem, jo pehrtona beenu ġadā maſat. Tā Peterburgā 10 ġada laiķā eewehrots, ka maja, junijs un julijs mehneſchās katrā bij tilai

*) Dſintars naw nekas zits, ka ſawada ſoka ſweki. To atrod juħ-malās, kur zitreiſ tas ſoks audis; tagad taħdu ſoku wairis nawa.

bimi reiſes pehrtons, auguſtā 10 ġadās 9 reiſes un ſeptembra un nowembra mehneſchās 10 ġadās til weenu reiſ; turpretim oktobra, dezembra, janwara, februara, marta un aprila meh-neſchās pawiſam nemehbs pehrtona buħt Peterburgā. Tā tad pehrtons Peterburgā mehbs buħt ġadā ne wairat par 9 reiſem un ne maſat par 6 reiſem.

Jo proġam pehrtona daubsums un retums naħt no tam, kaħda ſeme un waj winā atrodās bſeſs, warſch waj zitas ruhbas. Kur ſemes wiſlaħrtā laiķis jeb pleens, tur pehrtons beechali, bet ja ſem wiſlaħrtas atrodās ruhba, tad tas naħt retati waj naw pawiſam, ja ruhba bſiti apaſch ſemes. Daſchreiſ ari gan otradi. Tā Italijs, Ģenuas pilſeħtas tuwumā, pee paſcha Ģron-donas ģeema, atrodās kaħdas aſes 30 auguſts bſeſsruhbas laiķs, uſ kura julijs un auguſta mehneſchās ġandrihs katru ſarſtu beenu ſawellās pehrtona maħtona, tā ka ſtraħdneeki, darbodamees ap bſeſsruhbu, bija peeſpeesti baħrgajās břiſchās meſt darbā meeru. Šchim laiķam, ſinams, kaħdas paſchas ihpaſchibas, ka ſiben-wadam. Ari uſ juħras ġadās pehrtons, bet tilai retati, neka uſ ſauſſemes.

Kad pehrtons toti taħtu, tā ka newaram ſadſirdet ta ruhzam, bet tilai ſibeni ween redſam atſpiħdam, tad taħdu ġaiſchumu noſauz par ruħu. Daſchreiſ atkal otradi: pehrtonu bſirdam, bet ſibena neredſam. Tas atġadās tad, ka atrodās baħrgā laiķā diwas maħtonas weena uſ otras un ka apaſchejā toti beefa, melna. Tur tad ſibens no apaſchejas maħtonas eechaujas wiſeja un taħdās ſibens muhſu aġim war palikt neredſams, kautſchu pehrtona ruhzeenu gan ſadſirdam. Daſchreiſ turpreti ari it labi redſam, ka noſib iſ apaſchejas maħtonas augſchejā, bet wiſu beechali ſib gan no maħtonas ſemē. Ir jau ari gan pee-redſeti pehrtona ſpeħreeni beſ ſibena, kas ſadragajuſchi zilwekus un lopus.

Parunaſim taħtat par daſchām mahzibām, kas toti der ſinat pehrtona laiķā. Naw eewehlams pehrtona laiķā noſtaħtees krahns waj ſamina tuwumā, jo nereti ſibens eesper ſturſteni un ſodreji labi wada pehrtona ſpehlu. Tapat naw jaſtaħw metata leetu waj ſpeeġeta tuwumā. Wiſlabal atraſtees iſtabās, kuras mahjas ſeemeke puſē, tadehkt ka pehrtons tilai reti ka naħt no ſeemekeem. Ja mahjai ſibenwadis waj bſeſu ģumts, tad, ſinams, tur baħrgā laiķā war broſchi twertees. Pehrlona negaiſā newajaga no-ſtaħtees ſem ſoka, jo ſokās ſibens eesper aħtrati, ihpaſchi ja tee ſtaħw ſawruħp. Neder ari noſtaħtees tuwu uhdenim, tapat ari turet pee ſewim metata leetas, ka daſchas, iſlapti, ſchaujamu

eerozi u. z. Naw labi pehrfona laikā, stahmet tumu pee telegrafa stabeem. Ari drehbem fawš spehšs sibena peemillšchanas finā. Sihda un wilnas drehbes wisdrošchal aissargā pret sibeni. Ari kōti ne wiš weenadi sibeni peemell; fwekōids kōids, kā eglē, preedē, pehrfons eespe dāuds retaki, nelā osolā. Sihda kōlam pehrfons nefad nespe. Ja sibens eespe zilweku waj lopu barā, tad aismem tos, kas atrodas malās, kamehr widā esofchee paleef fweiki, weseli. Lopi, kā sirgi, funi, dabu spehreenu aštrak, nela zilweks, kas ar teem lopā. Zilweku waj lopu barā eespe sibens aštraki, tadehl ka tur dwašhotaju wairak un tadehl gaisā aprinkis drufku mīllaks un mīllaks gaisš peemell sibeni aštrak. Wišem zilwekem naw weenads meefas fastahws, tā tad ari wiš weenadi šcho spehtu nefajuht. Daššs šedšs špilweneem un pehlēm, domadams tā isglahbtees no sibena, bet gadās, ka pehrfons šasper ari špilwenuš un pehles. Naw ari eewehlamš no sibena behgt, jo war gaditees, ka taifni pašreen winam apafšā.

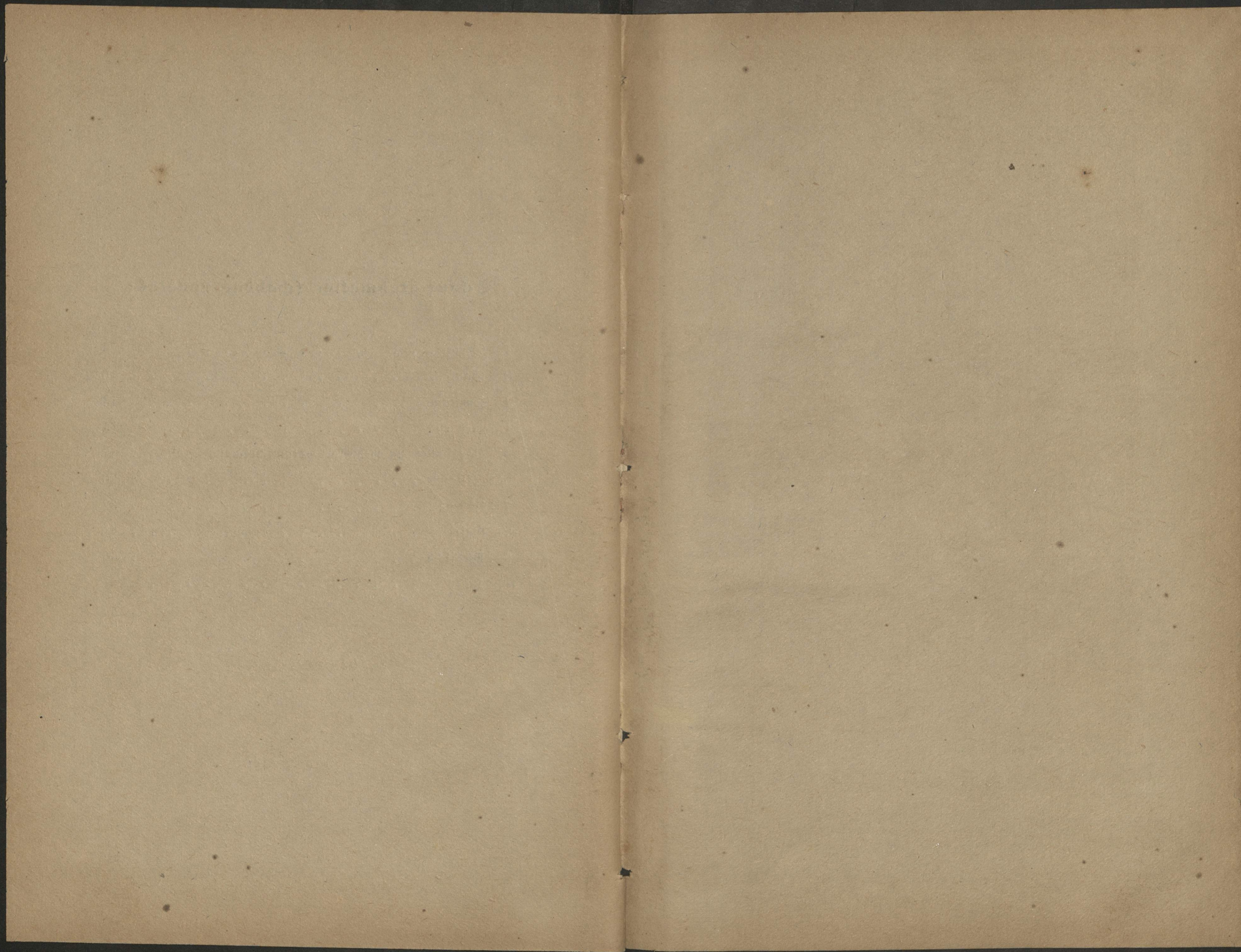
Kad dabas spehti wehl naw pašhti, tad tee beedina zilwekus. Nemahzitee tumšchee lautini wehl šcho baltu deenu bihtās leetas, kuras mahzitee un apdomigee zilweki jau sen deenas wairš nebihtās. Pašhdami dabas spehtus, ispehtidami dabas spehtu ihpašchibas, mehs waram atrakt lihdsjektus, kureem aissargatees, lai minetee spehti muhs neposta. To waram, sinams, panahkt titai tad, kad ilgi un pašahwigi mahzamees pašht šchos spehtus. Ar dabas spehteem eepafšinees, zilweks tos darbina fawā labā, issargadamees no wīnu waras, kas to nomahktu un šamaitatu, ja zilweta prahtš nebuhtu mahzitees issargatees. Zilwelam meefas spehšs gan wahjšch preelšch issargafchanās, bet to teefu atkal Deems to awdahwinajis ar gaischu prahtu; — gaischš, gudrs prahtš tam mahza, ka no štipreem dabas spehteem issargatees un tā tos isleetat fawā labā.

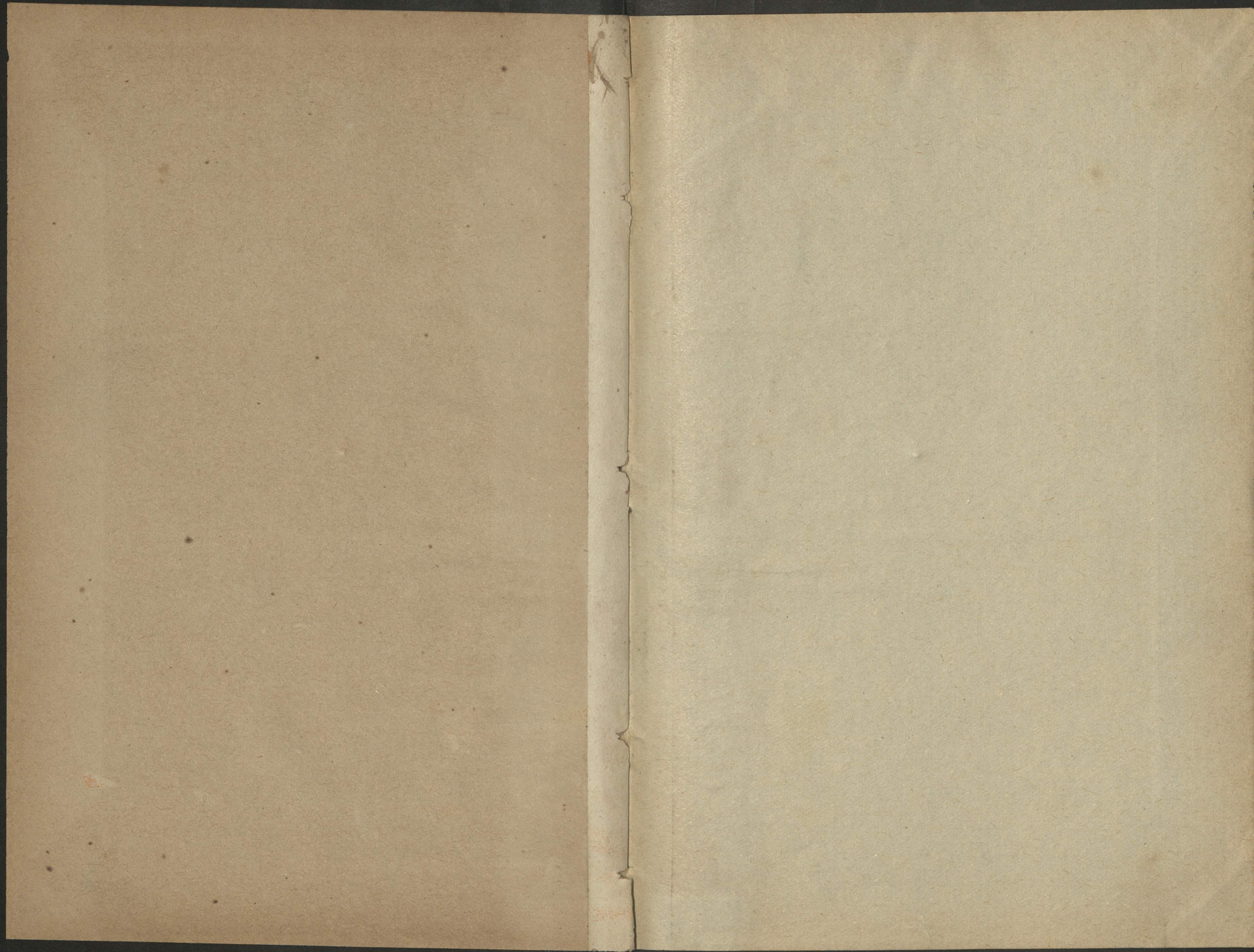

Šini grahmatinā šahbdas nodalas:

	Lapas puse.
1. Seme	3
2. Saule	10
3. Swaigšnes	13
4. Mehnešis	15
5. Par faules un mehnešča aptumšhofšanu	17
6. Siltums	20
7. Uhdens	32
8. Gaisš	41
9. Wehšchš	46
10. Laiks	51

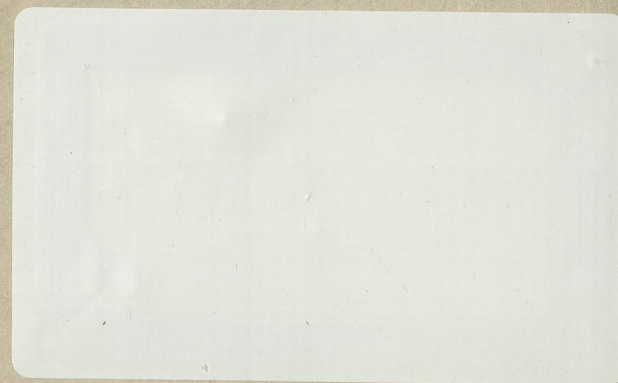

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0320055412

7-